

Złożenie pracy online: 2014-06-30 17:01:09 Kod pracy: 11555
--

Jadwiga Jelińska
(nr albumu: 20539*PO/LIC)

Praca licencjacka

Polacy w misjach pokojowych ONZ w Afryce

Poles in UN peacekeeping missions in Africa

Wydział: Nauk Społecznych i Informatyki

Kierunek: Politologia

Specjalność: Media i komunikowanie społeczne

Promotor: dr Marcin Poręba

Streszczenie

Niniejsza praca traktuje o Polakach biorących udział w misjach pokojowych w Afryce pod egidą Organizacji Narodów Zjednoczonych. Jej celem jest poszukiwanie odpowiedzi na pytanie w jakim stopniu i w jaki sposób „błękitni żołnierze” z Polski wypełniają zadania mandatowe i niosą pomoc mieszkańcom terenów objętych wojną i krwawymi konfliktami.

Praca składa się z trzech rozdziałów. W pierwszym wyjaśniono czym jest „bezpieczeństwo”, przedstawiono ideę i genezę misji pokojowych, ukazano ONZ jako gwarant bezpieczeństwa, zdefiniowano pojęcie misji/operacji pokojowej oraz podano jej rodzaje, cele i zadania.

W drugim scharakteryzowano przebieg, przyczyny i skutki wojen w Afryce oraz oceniono zaangażowanie ONZ w problemy Czarnego Lądu.

Trzeci rozdział poświęcono funkcjonowaniu Polski w ONZ. Opisano członkostwo, działalność oraz inicjatywy państwa w strukturach organizacji. Scharakteryzowano udział Polaków w szesnastu misjach pokojowych w Afryce pod egidą ONZ oraz oceniono skutki zaangażowania i znaczenie Polski jako uczestnika misji pokojowych na arenie międzynarodowej.

Słowa kluczowe

Misje pokojowe, Afryka, ONZ, „błękitne hełmy”, Polska

Abstract

This thesis deals with the Poles taking part in peacekeeping missions in Africa under the auspices of the United Nations. The aim is to seek answer to the question what is extent and how “blue soldiers” of Polish fulfill the tasks mandated and bring help to the residents of the areas of war and bloody conflicts. The thesis consists of three chapters. The first one explains what the "security" is, presents the idea and the genesis of peacekeeping missions, proves that the United Nations is the guarantor of security, defines the concept of mission/operation peacekeeping and give its types, objectives and tasks.

In the second chapter characterized the course, causes and consequences of wars in Africa and rated the involvement of the United Nations in the problems of Africa.

The third one is devoted to the functioning of Polish at the United Nations. The chapter. This chapter describes the membership, activities and initiatives of the state in the structures of the organization. It characterize the participation of Poles in sixteen peacekeeping missions in Africa under the auspices of the United Nations, and assesses the impact and importance of the involvement of Polish as a participant in peacekeeping missions in the international arena.

Keywords

Peacekeeping missions, Africa, United Nations, “blue helmets”, Poland

Serdeczne podziękowania składam promotorowi dr Marcinowi Porębie za cenne rady i wskazówki pomocne w napisaniu niniejszej pracy.

Pragnę podziękować również ludziom z plemienia Acholi, którzy nauczyli mnie jak cieszyć się codziennością.

Spis treści

WYKAZ SKRÓTÓW	2
WSTĘP	4
ROZDZIAŁ 1 Filozofia misji pokojowych	7
1.1 Bezpieczeństwo międzynarodowe – idea i geneza operacji pokojowych.....	7
1.2 ONZ jako gwarant bezpieczeństwa międzynarodowego	13
1.3 Definicja pojęcia „operacja/misja pokojowa”	19
1.4 Rodzaje, cele i zadania misji pokojowych	23
ROZDZIAŁ 2 Afryka jako zraniony kontynent	28
2.1 Deficyt bezpieczeństwa – przyczyny, przebieg oraz skutki konfliktów i wojen na kontynencie	28
2.2 Próba oceny angażowania się Organizacji Narodów Zjednoczonych w problemy Afryki	46
ROZDZIAŁ 3 Polska uczestnikiem misji pokojowych.....	53
3.1 Polska w Organizacji Narodów Zjednoczonych – członkostwo, działalność, inicjatywy.....	53
3.2 Udział Polaków w misjach pokojowych organizowanych przez ONZ w Afryce	61
3.3 Skutki zaangażowania i znaczenie Polski jako uczestnika misji pokojowych na arenie międzynarodowej	70
ZAKOŃCZENIE	74
BIBLIOGRAFIA	77

WYKAZ SKRÓTÓW

AFL – Siły Zbrojne Liberii

ECOMOG - Wspólnota Gospodarcza Państw Afryki Zachodniej Grupy Obserwacyjnej

EUFOR – Misja Pokojowa Sił Zbrojnych UE w Czadzie i Republice Środkowoafrykańskiej
(European Union Force Chad/CAR)

KBP – Komisja Budowania Pokoju

KBWE – Konferencja Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie

LURD - Liberyjczycy Zjednoczeni na rzecz Pojednania i Demokracji

MFA – Ruch Sił Zbrojnych w Angoli

MINUCI – Misja Organizacji Narodów Zjednoczonych na Wybrzeżu Kości Słoniowej
(United Nations Mission in Côte d'Ivoire)

MINURSO - Misja Narodów Zjednoczonych na rzecz Referendum w Saharze Zachodniej
(United Nations Mission for the Referendum in Western Sahara)

MONUA – Misja Obserwacyjna ONZ w Angoli (United Nations Observer Mission in
Angola)

MONUC – Misja Obserwacyjna Organizacji Narodów Zjednoczonych w Demokratycznej
Republice Konga (United Nations Organization Mission in the Democratic Republic of the
Congo)

MPLA – Ludowy Ruch Wyzwolenia Angoli

MTS – Międzynarodowy Trybunał Sprawiedliwości

NATO - Organizacja Traktatu Północnoatlantyckiego

NPFL - Narodowy Patriotyczny Front Liberii

NPT - Treaty on the Non-Proliferation of Nuclear Weapons - Układ o Nieproliferaacji Broni
Jądrowej

NRD – Niemiecka Republika Demokratyczna

NZ – Narody Zjednoczone

ONZ – Organizacja Narodów Zjednoczonych

POLISARIO - Ludowy Front Wyzwolenia Sakiji al-Hamry i Río de Oro

POLLOG - Polska Wojskowa Jednostka Specjalna Doraźnych Sił Zbrojnych ONZ (polski
kontyngent logistyczny w Namibii)

PWJS – Polska Wojskowa Jednostka Specjalna

PZPR – Polska Zjednoczona Partia Robotnicza

RB - Rada Bezpieczeństwa Organizacji Narodów Zjednoczonych

RFN – Republika Federalna Niemiec
RP – Rzeczpospolita Polska
RPA – Republika Południowej Afryki
SPLA– Ludowa Armia Wyzwolenia Sudanu
UE – Unia Europejska
UNAMIR – Misja Organizacji Narodów Zjednoczonych do spraw Pomocy Rwandzie (United Nations Assistance Mission for Rwanda)
UNEFF II – Drugie Doraźne Siły Pokojowe Organizacji Narodów Zjednoczonych w Egipcie (Second United Nations Emergency Force)
UNESCO - Organizacja Narodów Zjednoczonych do Spraw Oświaty, Nauki i Kultury
UNICEF - United Nations International Children’s Emergency Fund
UNITA – Związek na Rzecz Całkowitej Niepodległości Angoli
UNMEE – Misja Organizacji Narodów Zjednoczonych w Etiopii i Erytrei (United Nations Mission in Ethiopia and Eritrea)
UNMIL – Misja Narodów Zjednoczonych w Liberii (The United Nations Mission in Liberia)
UNMIS – Misja Narodów Zjednoczonych w Sudanie (United Nations Mission in the Sudan)
UNMISS – Misja Narodów Zjednoczonych w Republice Sudanu Południowego (United Nations Mission in the Republic of South Sudan)
UNOCI – Operacja Organizacji Narodów Zjednoczonych na Wybrzeżu Kości Słoniowej (United Nations Operation in Côte d'Ivoire)
UNOMIL – Misja Obserwacyjna Organizacji Narodów Zjednoczonych w Liberii (United Nations Observer Mission in Liberia)
UNTAG - Grupa Pomocy Organizacji Narodów Zjednoczonych w Okresie Przejściowym w Namibii (United Nations Transition Assistance Group)
USA – Stany Zjednoczone Ameryki Północnej
WB – Wielka Brytania
ZO ONZ – Zgromadzenie Ogólne Organizacji Narodów Zjednoczonych
ZSRR – Związek Socjalistycznych Republik Radzieckich

WSTĘP

Afryka nie jest dzika. Mieszkańcy Czarnego Łądu żyją na bardzo niskim poziomie, niekiedy w skrajnych warunkach, ale potrafią się tym życiem cieszyć. Bo radość sprawiają im drobnostki, a najważniejszy jest dla nich człowiek. Ale takich informacji nie usłyszymy w wieczornym wydaniu wiadomości i nie przeczytamy w gazecie codziennej. O Afryce wciąż mówi się za mało. Nawet jeśli media zainteresują się tematem, będzie to wyłącznie w kontekście „biedy pod palmami”, ewentualnie egzotycznych wakacji last minute do Tunezji. W Polsce wyjątkiem mogą być media katolickie, które nie ograniczają się jedynie do sensacyjnych doniesień z rejonów wojen, ale poprzez publikację świadectw misjonarzy pokazują prawdziwe oblicze Afryki. Niestety w mentalności Europejczyków wciąż pokutuje przekonanie, że Czarny Łąd to siedlisko HIV, AIDS i innych chorób zakaźnych, kontynent permanentnego ubóstwa i brudu oraz niekończących się wojen. Jawi się jako szczególnie niebezpieczny, bo nawet w uwielbianym przez turystów Egipcie zrobiło się niespokojnie...

Są jednak ludzie, którzy nie boją się konfrontacji z Afryką. Misjonarze, świeccy wolontariusze, a także „błękitni żołnierze” odważnie ruszają w nieznaną, zupełnie inną niż europejska rzeczywistość, by nieść pomoc tym, którzy na nią czekają.

Niniejsza praca poświęcona jest tym ostatnim - polskim żołnierzom, którzy pod egidą Organizacji Narodów Zjednoczonych uczestniczą w misjach pokojowych na Czarnym Łądzie. Zagadnienie jest ciągle aktualne, ponieważ Polska od lat angażuje się w operacje pokojowe prowadzone przez ONZ także na innych kontynentach. Celem pracy jest poszukiwanie odpowiedzi na pytanie w jakim stopniu i w jaki sposób „błękitni żołnierze” z Polski wypełniają zadania mandatowe i niosą pomoc mieszkańcom terenów objętych wojną i krwawymi konfliktami.

Dziennikarz i publicysta Szymon Hołownia często powtarza, że „pomaga tym, których spotkał”. Poprzez analizę udziału Polaków w misjach pokojowych w Afryce, autor tej pracy ma nadzieję poznać powody, dla których nasz kraj wysyła żołnierzy na Czarny Łąd i udziela pomocy jego mieszkańcom.

Na czym polega filozofia misji pokojowych? Dlaczego Afryka jest zranionym kontynentem? W jakich operacjach utrzymania lub zaprowadzenia pokoju, zaangażowani są Polacy? Jakie zadania wypełniają i komu pomagają? Jakie skutki wywiera dla Polski obecność naszych kontyngentów wojskowych w misjach pokojowych? Na podstawie analizy literatury polskiej i zagranicznej oraz dostępnych materiałów ONZ autor niniejszej pracy postara się odpowiedzieć na powyższe pytania.

Praca składa się z trzech rozdziałów. Punktem wyjścia do dalszych rozważań, będzie próba zdefiniowania pojęcia „bezpieczeństwo”. W szczególny sposób dokonana zostanie jego analiza w ujęciu narodowym i międzynarodowym. Zostanie podjęta próba określenia idei i genezy operacji pokojowych. W dalszej części pierwszego rozdziału autor udowodni, że gwarantem bezpieczeństwa jest Organizacja Narodów Zjednoczonych. Kolejno wyjaśnione zostanie pojęcie „misja pokojowa”. Wymienione zostaną jej rodzaje oraz scharakteryzowane cele i zadania.

Drugi rozdział w całości poświęcony jest Afryce. Przeanalizowane będą przyczyny, przebieg oraz skutki konfliktów i wojen w Egipcie, Namibii, Saharze Zachodniej, Liberii, Rwandzie, Angoli, Kongo, Etiopii i Erytrei, na Wybrzeżu Kości Słoniowej, w Sudanie, Sudanie Południowym, Czadzie i Republice Środkowoafrykańskiej. Wybór tych regionów nie jest przypadkowy. To właśnie tutaj Polacy pełnili lub nadal pełnią służbę w ramach udziału Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej w operacjach pokojowych. W dalszej części drugiego rozdziału przeanalizowane zostanie zaangażowanie Organizacji Narodów Zjednoczonych w problemy Czarnego Łądu. Autor pracy oceni, na ile ta pomoc Afryce jest potrzebna i efektywna.

Trzeci rozdział dotyczyć będzie Polski w kontekście uczestnictwa w misjach pokojowych w Afryce, prowadzonych pod egidą ONZ. Scharakteryzowane zostanie polskie członkostwo, działalność i inicjatywy w strukturach tej organizacji. Następnie opisane zostanie szesnaście misji pokojowych, w których udział brali „błękitni żołnierze” z Polski. Autor pracy przeanalizuje mandat oraz przyjrzy się zadaniom, jakie Polacy pełnili podczas UNEF II w Egipcie, UNTAG w Namibii, MINURSO w Saharze Zachodniej, UNOMIL i UNMIL w Liberii, UNAMIR w Rwandzie, UNAVEM III i MONUA w Angoli, MONUC i MONUSCO w Kongo, UNMEE w Etiopii i Erytrei, MINUCI i UNOCI na Wybrzeżu Kości Słoniowej, UNMIS w Sudanie i UNMISS w Sudanie Południowym oraz MINURCAT w Czadzie i Republice Środkowoafrykańskiej. Na koniec zostaną przedstawione pozytywne oraz negatywne skutki, jakie niesie ze sobą udział Sił Zbrojnych RP w misjach pokojowych.

Wybór zagadnienia jakiemu poświęcono niniejszą pracę jest podyktowany osobistym stosunkiem autora niniejszej pracy do Afryki. Od wczesnego dzieciństwa fascynuje się tym kontynentem, a we wrześniu ubiegłego roku wyjechał na miesięczny wolontariat do Ugandy. Opiekował się dziećmi z St. Jude Children’s Home w Gulu. Czas mijał głównie na zabawie, kreatywnych zajęciach aktywizujących i obowiązkach domowych. Autor pracy miał także okazję prowadzić kilka zajęć w szkole podstawowej. Dzięki wizycie w Radio Wa (pol. Nasze

Radio) w Lirze oraz rozmowach z dyrektorem i dziennikarzami, odkrył jak funkcjonują tamtejsze media i przekonał się jak ogromne mają znaczenie dla tamtejszej społeczności. Od miejscowych dowiedział się o wielu istotnych faktach z trwającej tam jeszcze do niedawna wojny domowej.

Ten czas jest dla autora tej pracy cennym doświadczeniem. Przyjrzał się swojemu dotychczasowemu życiu z odległości 10 tysięcy kilometrów, a ludzie z plemienia Acholi nauczyli go cieszyć się prozą życia. W Afryce autor pracy chciał wszystko zobaczyć, dotknąć, powąchać i spróbować. Zapamiętać każdą z chwil.

ROZDZIAŁ 1

Filozofia misji pokojowych

Bezpieczeństwo jest jedną z najbardziej pożądaných przez ludzkość wartości, dlatego w niniejszym rozdziale podjęta zostanie próba zdefiniowania podstawowych wymiarów tego stanu. Reakcją na brak bezpieczeństwa są misje pokojowe prowadzone przez Organizację Narodów Zjednoczonych. Przedstawiona zostanie zatem ich idea i geneza. W dalszej części zostanie wykazane, iż ONZ jest gwarantem bezpieczeństwa międzynarodowego.

W zrozumieniu pojęcia operacja/misja pokojowa pomoże rozważanie co na ich temat mówi Karta Narodów Zjednoczonych. Przeanalizowane zostaną także definicje tych terminów funkcjonujące w literaturze. Scharakteryzowane zostaną poszczególne rodzaje misji pokojowych oraz określone ich cele i zadania.

1.1 Bezpieczeństwo międzynarodowe – idea i geneza operacji pokojowych

Bezpieczeństwo jednostki ludzkiej jest gwarantem istnienia, ułatwia swobodną egzystencję i umożliwia wszechstronny rozwój. „Pogoń za wolnością od zagrożenia” – tak nazwał bezpieczeństwo badacz stosunków międzynarodowych Barry Buzan – jest wieczysta, bo instynkt poszukiwania bezpieczeństwa sięga początków świata i nie gaśnie wraz z postępem cywilizacyjnym¹. Bezpieczeństwo jest stanem i wartością cenioną zarówno przez indywidualnego człowieka, jak i społeczność. Podobnie jak pokój, nie jest dane raz na zawsze².

Pojęcie bezpieczeństwo jest coraz częściej używane, a jako kategoria funkcjonuje w niemal wszystkich dziedzinach życia: socjologii, psychologii, filozofii, politologii itp. Termin ten upowszechnił się, co sprzyja formułowaniu ogólnych i szczegółowych definicji pojęcia „bezpieczeństwa” oraz powstawaniu rozlicznych prac naukowych na temat jego właściwego pojmowania. Jak zauważa Czesław Marcinkowski, z tej powszechności wynika jednak wieloznaczność pojęcia „bezpieczeństwo”³. Stąd też, niezwykle ważne jest precyzyjne określanie jakie bezpieczeństwo mamy na myśli i jakiej dziedziny życia ono dotyczy.

¹ J. Stańczyk, *Współczesne pojmowanie bezpieczeństwa*, Warszawa 1996, s. 7.

² W. Pokruszyński, *Teoretyczne aspekty bezpieczeństwa*, Józefów 2010, s. 8.

³ Cz. Marcinkowski, *Wojsko polskie w operacjach międzynarodowych na rzecz pokoju*, Warszawa 2005, s. 11.

Powstało wiele definicji bezpieczeństwa i nie sposób wyłonić tą idealną, którą zawierałaby w sobie kwintesencję.

Definicje leksykalne utożsamiają bezpieczeństwo z brakiem zagrożenia i poczuciem pewności⁴. Popularny Słownik Języka Polskiego podaje, że bezpieczeństwo to „stan niezagrożenia, spokoju”⁵. Jerzy Stańczyk, zastanawiając się nad źródłem słowa „bezpieczeństwo” zaznacza, że jego etymologia (w wielu językach, w tym także polskim) wskazuje pierwotność poczucia zagrożenia w stosunku do poczucia pewności („bezpieczy” czyli bez wystarczającej ochrony)⁶.

Jak łatwo zauważyć, problem bezpieczeństwa towarzyszy ludzkości od zawsze - ma swoje źródło w początkach dziejów. W przeszłości, bezpieczeństwo rozpatrywano głównie w kategoriach militarnych. Jedynym właściwie wyznacznikiem bezpieczeństwa, był stan przygotowania państwa do odparcia agresji zbrojnej oraz siła na arenie międzynarodowej⁷. Wraz z dostrzeżeniem szerszej, nie tylko militarnej, płaszczyzny życia społecznego, kwestie bezpieczeństwa ulegały stopniowej ewolucji⁸. Zagadnienie bezpieczeństwa zaczęto stosować również do takich sfer państwa jak gospodarka, ekologia, demografia⁹. Współcześnie, rozszerza się ów termin, a jego definicję determinuje dziedzina życia do jakiej się odnosi.

Warto w tym miejscu przywołać zaproponowane przez Józefa Kukulkę, trzy wymiary bezpieczeństwa, które ułatwiają pojmowanie bezpieczeństwa w jego współczesnym ujęciu¹⁰. Wymiar podmiotowy oznacza pewność istnienia i przetrwania jednostki, grupy, narodu oraz systemu międzynarodowego; wymiar przedmiotowy odnosi bezpieczeństwo do stanu posiadania, tożsamości i swobód; natomiast ostatni z wymiarów – procesualny, uwzględniając zmienność w czasie, oznacza pewność funkcjonowania i rozwoju danego przedmiotu¹¹. Jak zauważa Donat Mierzejewski, powyższe kryteria pozwalają uznać tezę, że w dobie globalizacji, również bezpieczeństwo staje się wartością uniwersalną¹².

Reasumując, autor niniejszej pracy jeszcze raz powoła się na Donata Jerzego Mierzejewskiego, który w skrypcie „Bezpieczeństwo międzynarodowe wybrane problemy”,

⁴ J. Stańczyk, *Dz. cyt.*, Warszawa 1996, s. 15.

⁵ E. Sobol, *Popularny Słownik Języka Polskiego*, Warszawa 2001, s. 46.

⁶ J. Stańczyk, *Dz. cyt.*, Warszawa 1996, s. 15.

⁷ D.J. Mierzejewski, *Bezpieczeństwo międzynarodowe wybrane problemy*, Piła 2011, s. 10.

⁸ *Tamże*, s. 13.

⁹ *Tamże*.

¹⁰ *Tamże*, s. 11.

¹¹ Por. D.J. Mierzejewski, *Bezpieczeństwo międzynarodowe wybrane problemy*, Piła 2011, s. 11.

¹² *Tamże*.

podaje za Januszem Świniarskim, że „istota bezpieczeństwa tkwi w takich formach istnienia, które zapewniają trwanie, przetrwanie, doskonalenie, stabilizację i rozwój”¹³.

W stosunkach międzynarodowych, na ogólne pojęcie bezpieczeństwa składa się bezpieczeństwo narodowe (zamiennie - państwowe) i w szerszym znaczeniu bezpieczeństwo międzynarodowe¹⁴.

Głównym celem polityki zagranicznej każdego państwa jest zapewnienie i utrzymanie bezpieczeństwa. Według „Dictionnaire Diplomatique” bezpieczeństwo państwa jest „układem okoliczności, który sprawia, że państwo nie będzie przedmiotem żadnego ataku, a przynajmniej, że atak skierowany przeciwko niemu nie będzie miał żadnych szans powodzenia”¹⁵. Wedle amerykańskich profesorów, Mortona Berkowitz’a i P.G. Bock’a, bezpieczeństwo narodowe jest „zdolnością narodu do ochrony jego wewnętrznych wartości przed zagrożeniami zewnętrznymi”¹⁶. Z kolei Ryszard Zięba, w „Leksykonie pokoju” przedstawia bezpieczeństwo narodowe jako „termin oznaczający poczucie pewności państwa w środowisku międzynarodowym, brak jego zagrożenia oraz ochronę przed zagrożeniem”¹⁷. Podsumowując, autor niniejszej pracy posłuży się definicją zaproponowaną przez Lecha Giermakowskiego. Stwierdził on, że całościowe bezpieczeństwo narodowe zawiera w sobie bezpieczeństwo zewnętrzne państwa (czyli suwerenność, niepodległość i nienaruszalność terytorialna), bezpieczeństwo wewnętrzne (ład konstytucyjnoprawny, bezpieczeństwo publiczne, ochrona ludności i majątku narodowego przed zagrożeniami i skutkami klęsk żywiołowych) oraz bezpieczeństwo materialne obywateli (godziwy poziom życia i pracy)¹⁸.

Jeszcze trudniejszym wydaje się właściwe i pełne zdefiniowanie szerszego pojęcia, jakim jest „bezpieczeństwo międzynarodowe”. Na potrzeby niniejszej pracy, spośród rozlicznych definicji, przyjęto trzy, które ocenie autora pracy są najbardziej trafne.

Ludwik Ehrlich, bezpieczeństwo międzynarodowe rozumie jako stan, w którym „między członkami społeczności międzynarodowej będzie istniało przyjacielskie porozumienie; żadne państwo, ani duże, ani małe, nie będzie musiało obawiać się agresji ze strony innego państwa, skierowanej przeciwko całości terytorialnej czy niezawisłości

¹³ J. Świniarski, *O naturze bezpieczeństwa. Prolegomena do zagadnień ogólnych*, Warszawa – Pruszków 1997, s. 32, cyt. za: D.J. Mierzejewski, *Bezpieczeństwo międzynarodowe wybrane problemy*, Piła 2011, s. 10.

¹⁴ J. Stańczyk, *Dz. cyt.*, Warszawa 1996, s. 22.

¹⁵ *Dictionnaire Diplomatique*, Paryż., t. III, hasło „Securite”, cyt. za: J. Stańczyk, *Współczesne pojmowanie bezpieczeństwa*, Warszawa 1996, s. 22.

¹⁶ J. Stańczyk, *Dz. cyt.*, Warszawa 1996, s. 23.

¹⁷ Cyt. za: *Tamże*, s. 22.

¹⁸ Cyt. za: D.J. Mierzejewski, *Bezpieczeństwo międzynarodowe wybrane problemy*, Piła 2011, s. 14.

politycznej”¹⁹. Uzupełnioną o aspekt rozwoju, definicję bezpieczeństwa międzynarodowego, proponują autorzy przygotowanego w ONZ „Studium o koncepcjach bezpieczeństwa”. Dla trzynastu ekspertów rządowych różnych państw, będących twórcami tejże definicji, bezpieczeństwo międzynarodowe jest „stanem zapewniającym państwom wolność od napaści militarnej, presji politycznej i przymusu gospodarczego, a tym samym stwarzającym możliwości ich swobodnego rozwoju”²⁰.

Czesław Marcinkowski zauważa, że problem bezpieczeństwa międzynarodowego winno rozpatrywać się poprzez pryzmat zagrożeń, związanych zarówno z wojnami i konfliktami, jak i siłami (zjawiskami) naturalnymi²¹. Rozwiązanie problemów wynikających z niszczących żywiołów czy barbarzyńskich wojen jest możliwe tylko dzięki posiadaniu zorganizowanej siły²².

Warto w tym miejscu zaznaczyć, że zapewnienie bezpieczeństwa międzynarodowego gwarantuje światowy pokój. Pokój zaś, możemy rozumieć jako brak wojny lub innej przemocy bezpośredniej²³.

Z wyższości filozofii pokoju nad stanem wojny, wywodzi się idea operacji pokojowych²⁴. Już filozofia starożytnych myślicieli opierała się na pokojowym rozwoju społeczeństw i narodów. Ich następcy, podtrzymywali pacyfistyczny ideał współżycia społecznego. Jednak mimo to, wojny na trwałe wpisały się w historię człowieka, a światowy pokój wydaje się wciąż pozostawać utopią²⁵. Operacje pokojowe, realizowane przez organizacje międzynarodowe w imieniu społeczności, są zatem niczym innym jak dążeniem do zapewnienia pokoju na obszarach konfliktów zbrojnych, jego utrzymania, a nawet wymuszenia²⁶. Wspólne działania podejmowane są w sytuacji, gdy pokój jest zagrożony, konflikt może się rozprzestrzenić, a ludności grozi katastrofa humanitarna²⁷.

Organizacja Narodów Zjednoczonych powstała jako następczyni Ligi Narodów, która nie spełniła pokładanych w niej nadziei i nie zapobiegła wybuchowi II wojny światowej. ONZ kontynuując tradycje swojej prekursorki, postawiła sobie za cel utrzymanie światowego pokoju. W związku z powyższym, Narody Zjednoczone zostały upoważnione do stosowania zbiorowych środków dla zapobiegania i usuwania zagrożeń oraz tłumienia wszelkich aktów

¹⁹ Cyt. za: J. Stańczyk, *Dz. cyt.*, Warszawa 1996, s. 41.

²⁰ Cyt. za: *Tamże*, s. 39.

²¹ Cz. Marcinkowski, *Dz. cyt.*, Warszawa 2005, s. 12.

²² *Tamże*.

²³ J. Stańczyk, *Dz. cyt.*, Warszawa 1996, s. 61.

²⁴ Cz. Marcinkowski, *Dz. cyt.*, Warszawa 2005, s. 36.

²⁵ Por. *Tamże*, s. 34.

²⁶ *Tamże*, s. 36.

²⁷ *Tamże*.

agresji i innych naruszeń pokoju²⁸. Decyzję o utworzeniu sił pokojowych podejmuje Rada Bezpieczeństwa, która jest organem odpowiedzialnym za utrzymanie międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa²⁹. RB określa kiedy i gdzie ma powstać operacja pokojowa, a w wydanej rezolucji precyzuje jej mandat oraz wielkość³⁰. Kierowanie operacją leży natomiast w kompetencji sekretarza generalnego ONZ lub jego przedstawiciela³¹.

Geneza operacji pokojowych ONZ sięga okresu zimnej wojny, który był czasem rywalizacji pomiędzy mocarstwami. Nie istniały wówczas specjalne układy z państwami członkowskimi Narodów Zjednoczonych odnośnie kwestii wojskowych kontyngentów, czy rodzajów broni, które umożliwiałyby podjęcie skutecznej akcji militarnej w celu zaprowadzenia pokoju³². W tej sytuacji, NZ wykorzystywały inne środki, nie wymagające użycia zbrojnej siły³³. Ustanowiono operacje pokojowe, mimo że nie zostały przewidziane w Karcie NZ³⁴. Za ich podstawę prawną uznano rozdziały VI i VII, w tym m.in. art. 40, który umożliwiał zastosowanie przez Radę środków tymczasowych³⁵. Takie operacje nie mogły mieć charakteru sankcji, ale obejmowały wezwanie do zaprzestania działań wojennych i wycofania się walczących stron oraz działania prewencyjne w celu nie dopuszczenia do dalszych starć i zbrojnych incydentów³⁶. Te klasyczne operacje pokojowe, nazywane także operacjami pierwszej generacji, dominowały do 1988 roku³⁷. Rozpoczęcie operacji było możliwe dopiero wówczas, gdy zgodę na rozmieszczenie sił pokojowych wyraziły wszystkie strony konfliktu³⁸. Akcje te składały się zazwyczaj z nieuzbrojonych obserwatorów wojskowych oraz żołnierzy, którzy co prawda mieli broń ale mogli jej użyć tylko do samoobrony³⁹. Ich zadaniem było monitorowanie i utrzymywanie zawieszenia broni, ogólne stabilizowanie sytuacji, wspieranie pokojowych rozwiązań oraz budowanie zaufania wśród

²⁸ *Operacje pokojowe - dokument opracowany przez Ośrodek Informacji ONZ*,

http://www.unic.un.org.pl/reforma/oper_pokojowe.php, dostęp z dnia 20.03.2014.

²⁹ *Rola Rady Bezpieczeństwa*, http://www.unic.un.org.pl/misje_pokojowe/peacekeeping.php, dostęp z dnia 20.03.2014.

³⁰ Tamże.

³¹ J. Rydzkowski, *Organizacja Narodów Zjednoczonych przewodnik polityczny*, Jastrzębie – Zdrój 2012, s. 115.

³² *Operacje pokojowe - dokument opracowany przez Ośrodek Informacji ONZ*,

http://www.unic.un.org.pl/reforma/oper_pokojowe.php, dostęp z dnia 20.03.2014.

³³ Tamże.

³⁴ J. Rydzkowski, *Dz. cyt.*, Jastrzębie – Zdrój 2012, s. 114.

³⁵ Tamże s. 115.

³⁶ Por. *Operacje pokojowe - dokument opracowany przez Ośrodek Informacji ONZ*,

http://www.unic.un.org.pl/reforma/oper_pokojowe.php, dostęp z dnia 20.03.2014.

³⁷ J. Rydzkowski, *Dz. cyt.*, Jastrzębie – Zdrój 2012, s. 115

³⁸ J. Dobrowolska – Polak, *Międzynarodowa solidarność. Operacje pokojowe ONZ, NATO i UE*, Poznań 2009, s. 23.

³⁹ J. Rydzkowski, *Dz. cyt.*, Jastrzębie – Zdrój 2012, s. 115

ludności⁴⁰. Za pierwszą tego typu operację pokojową ONZ uznaje się Organizację Narodów Zjednoczonych do spraw Nadzoru Rozejmu (UNTSO) w 1948 roku na Bliskim Wschodzie⁴¹.

Po zakończeniu zimnej wojny, stosowanie operacji pokojowych w ich dotychczasowym, tradycyjnym kształcie, okazało się nieefektywne⁴². Wraz z upadkiem żelaznej kurtyny w latach 90., zakończyła się rywalizacja między mocarstwami, a wzrosła liczna konfliktów lokalnych o charakterze wewnątrzpaństwowym⁴³. To spowodowało, że ONZ rozszerzyło swoją działalność i zwiększyło liczbę operacji. Podejmowane od tej pory operacje pokojowe, nazywane operacjami drugiej generacji, łączyły w sobie zadania polityczne, wojskowe oraz humanitarne⁴⁴. Brali w nich udział nie tylko wojskowi, ale także specjaliści różnych dziedzin, m.in. ekonomiści, prawnicy, policjanci, pracownicy organizacji humanitarnych⁴⁵. Oprócz przywracania pokoju i bezpieczeństwa, w ramach operacji siły ONZ udzielały pomocy humanitarnej, chroniły ludność np. poprzez ewakuację z zagrożonych i niebezpiecznych terenów, stały na straży przestrzegania praw człowieka, a także kontrolowały przebieg wyborów i tworzenie administracji cywilnej⁴⁶. ONZ proszono m.in. o przeprowadzenie reform sektora bezpieczeństwa (np. poprzez szkolenia dla oddziałów wojska i policji) i pomoc w rozbrojeniu i demobilizacji⁴⁷. Za pierwszą operację nowego typu uznaje się Grupę Pomocy ONZ w Okresie Przejściowym (UNTAG), przeprowadzoną w latach 1989-90 w Namibii, w celu uzyskania przez to państwo niepodległości⁴⁸.

W latach dziewięćdziesiątych Rada Bezpieczeństwa zaczęła legalizować tzw. operacje pokojowe III generacji⁴⁹. Tym co odróżnia je od poprzednich rodzajów, jest mandat zezwalający na użycie broni. Żołnierze uczestniczący w operacjach mogą wykorzystać broń nie tylko w obronie własnej, ale również do ochrony ludności cywilnej i ustabilizowania sytuacji⁵⁰. Prawo do użycia siły jest wynikiem zwiększającego się zakresu zadań w związku

⁴⁰ *History of peacekeeping - The early years*, <http://www.un.org/en/peacekeeping/operations/early.shtml>, dostęp z dnia 20.03.2014.

⁴¹ *Tamże*.

⁴² J. Dobrowolska – Polak, Dz. cyt., Poznań 2009, s. 23.

⁴³ *Operacje pokojowe - dokument opracowany przez Ośrodek Informacji ONZ*, http://www.unic.un.org.pl/reforma/oper_pokojowe.php, dostęp z dnia 20.03.2014.

⁴⁴ J. Rydzkowski, Dz. cyt., Jastrzębie – Zdrój 2012, s. 115

⁴⁵ *History of peacekeeping - Post Cold War surge*, <http://www.un.org/en/peacekeeping/operations/surge.shtml>, dostęp z dnia 20.03.2014.

⁴⁶ Por. *Operacje pokojowe - dokument opracowany przez Ośrodek Informacji ONZ*, http://www.unic.un.org.pl/reforma/oper_pokojowe.php, dostęp z dnia 20.03.2014.

⁴⁷ *History of peacekeeping - Post Cold War surge*, <http://www.un.org/en/peacekeeping/operations/surge.shtml>, dostęp z dnia 20.03.2014.

⁴⁸ J. Rydzkowski, Dz. cyt., Jastrzębie – Zdrój 2012, s. 115.

⁴⁹ *Tamże*, s.116.

⁵⁰ J. Rydzkowski, Dz. cyt., Jastrzębie – Zdrój 2012, s. 116.

z ochroną praw człowieka oraz rosnącą liczbą ataków na cywilów⁵¹. Te wielowymiarowe operacje łączą w sobie działania polityczne, wojskowe, policyjne, wymiaru sprawiedliwości, rozbrojenia, demobilizacji i reintegracji; spełniają aktywną rolę w zakresie informacji publicznej, pomocy wyborczej i budowy administracji, a jednym z najważniejszych zadań jest ochrona praw człowieka, w szczególności kobiet i dzieci⁵². Cechą charakterystyczną operacji III generacji jest przeprowadzanie ich we współpracy z organizacjami regionalnymi, np. z Unią Afrykańską, Unią Europejską⁵³. Kontyngenty wojskowe są kierowane przez państwa członkowskie na zasadzie dobrowolności, a operacje pokojowe są finansowane przez członków ONZ według specjalnej skali składek⁵⁴. Budżet operacji pokojowych zatwierdza oraz nadzoruje Zgromadzenie Ogólne⁵⁵.

Chociaż ewoluuje charakter operacji pokojowych w związku z przeobrażeniami społeczno – politycznymi, niezmiennie pozostają one głównym instrumentem ONZ stosowanym w celu wygaszania konfliktów⁵⁶.

1.2 ONZ jako gwarant bezpieczeństwa międzynarodowego

ONZ powołano do życia w celu odbudowania świata, zniszczonego II wojną światową. Chociaż od tamtych wydarzeń minęło prawie 70 lat, a dzisiaj organizacja spełnia inne zadania, jej rola na arenie międzynarodowej wciąż pozostaje niezwykle istotna. W związku z globalizacją, coraz większa liczba państw boryka się z podobnymi problemami współczesnego świata. Rozwiązanie niepokojących zjawisk wymaga ich wspólnej reakcji, a forum wspólnej dyskusji jest właśnie ONZ. Umożliwia podjęcie wyzwań dla wspólnego dobra, uzgodnienie strategii działania oraz skorygowanie wysiłków wspólnoty międzynarodowej w sytuacjach i kryzysach wymagających pilnej reakcji⁵⁷.

Powstanie ONZ było wynikiem współpracy rządów koalicji antyhitlerowskiej, które wyszły z inicjatywą powołania organizacji o szerokich kompetencjach politycznych, gospodarczych i społecznych. Pierwszym krokiem było podpisanie przez Stany Zjednoczone

⁵¹ J. Dobrowolska – Polak, Dz. cyt., Poznań 2009, s. 26.

⁵² J. Rydzkowski, Dz. cyt., Jastrzębie – Zdrój 2012, s. 116.

⁵³ Tamże.

⁵⁴ Tamże.

⁵⁵ *Rola Zgromadzenia Ogólnego*, http://www.unic.un.org.pl/misje_pokojowe/peacekeeping.php, dostęp z dnia 20.03.2014.

⁵⁶ J. Rydzkowski, *Słownik Organizacji Narodów Zjednoczonych*, Warszawa 2000, s. 142.

⁵⁷ Por. *Organizacja Narodów Zjednoczonych – United Nations*, http://www.msz.gov.pl/pl/p/msz_pl/polityka_zagraniczna/organizacje_miedzynarodowe/organizacja_narodow_zjednoczonych/organizacja_narodow_zjednoczonych, dostęp z dnia 22.03.2014.

i Wielką Brytanię, 12 czerwca 1941 w Londynie, deklaracji wyrażającej ich wolę „współpracy z innymi wolnymi narodami zarówno w czasie wojny jak i pokoju”⁵⁸. Natomiast 14 sierpnia 1941 roku, prezydent USA Franklin Delano Roosevelt oraz premier WB Winston Churchill podpisali tzw. Kartę Atlantycką, określającą cele polityki tych państw i zasady współpracy w obronie pokoju i bezpieczeństwa⁵⁹. Dokument zakładał wyrzeczenie się stosowania przemocy w stosunkach międzynarodowych, wyrzeczenie się ekspansji terytorialnej oraz innych jej form; uznanie rozbrojenia jako podstawy bezpieczeństwa międzynarodowego; przyjęcie prawa wszystkich narodów do suwerenności i swobodnego wyboru form rządów; rozwój współpracy gospodarczej na zasadach równości i wzajemnych korzyści⁶⁰. We wrześniu 1941 roku do Karty przyłączył się ZSRR, a 1 stycznia 1942 roku dwadzieścia sześć państw, w tym wielkie mocarstwa (z wyjątkiem Francji) oraz Polska podpisały w Waszyngtonie Deklarację Narodów Zjednoczonych, uznając tym samym cele i zasady zawarte w Karcie Atlantyckiej oraz zobowiązując się do zgodnego i wspólnego działania w celu pokonania faszyzmu⁶¹. Konferencja założycielska, zwana oficjalnie Konferencją Narodów Zjednoczonych w sprawie Organizacji Międzynarodowej, odbyła się 25 kwietnia 1945 r. w San Francisco. Wzięli w niej udział delegaci z 50 krajów, którzy uzgodnili Kartę zawierającą 111 artykułów, powołującą do życia nową organizację i stanowiącą podstawę prawną jej funkcjonowania⁶².

ONZ jest największą na świecie organizacją międzynarodową, która skupia prawie wszystkie państwa. Jako strażniczka bezpieczeństwa i pokoju podejmuje szereg różnorodnych działań.

Od początku swojego istnienia zajmuje się przede wszystkim utrzymaniem i umacnianiem pokoju i bezpieczeństwa międzynarodowego. Zapobiega wybuchom konfliktów i przyczynia się do likwidacji już istniejących, poprzez prowadzenie w zagrożonych rejonach operacji typu „preventive actions and peacemaking” – tworzenie pokoju i zapobieganie konfliktom, „peacekeeping” - utrzymanie pokoju oraz „peacebuilding” - budowanie pokoju⁶³. W celu utrzymania zawieszenia broni, ich uczestnicy monitorują proces wycofywania się wojsk oraz tworzą strefy buforowe, by odseparować od siebie zwaśnione strony. Dążąc do rozbrojenia walczących stron, usuwają miny oraz zbierają

⁵⁸ Por. E. Latoszek, M. Proczek, *Organizacje międzynarodowe – założenia, cele, działalność. Podręcznik akademicki*, Warszawa 2001, s. 62.

⁵⁹ *Tamże*.

⁶⁰ Z. M. Doliwa – Klepacki, *Encyklopedia organizacji międzynarodowych*, Warszawa 1997, s. 451.

⁶¹ *Tamże*.

⁶² Por. E. Latoszek, M. Proczek, *Dz. cyt.*, Warszawa 2001, ss. 63 – 64.

⁶³ Z. M. Doliwa – Klepacki, *Dz. cyt.*, Warszawa 1997, s. 456.

i niszczą broń, którą uczestnicy sporu dobrowolnie im oddają na mocy zawartego porozumienia pokojowego. W ramach działań z zakresu demobilizacji i reintegracji, zwalniają z wojska kombatantów, udzielają im niezbędnej pomocy materialnej i ułatwiają powrót do życia cywilnego oraz integrację z ludnością. Mandat operacji pokojowych zapewnia także pomoc humanitarną. ONZ prowadzi i nadzoruje dystrybucję żywności, lekarstw oraz innych niezbędnych do życia artykułów. Przy tym promuje prawa człowieka, szkoląc instytucje stojące na ich straży oraz nadzorując przestrzeganie tych praw. Działania podejmowane przez członków operacji pokojowych, obejmują także pomoc w odbudowie administracji państwowej, tworzeniu demokratycznych instytucji i przeprowadzeniu wyborów⁶⁴. W zależności od specyfiki terenu na którym rozgrywa się konflikt, rozmiaru jaki osiągnął spór oraz warunków i potrzeb, operacja pokojowa przyjmuje formę „preventive actions and peacemaking”, „peacekeeping” lub „peacebuilding” (patrz. 1.4. Rodzaje, cele i zadania misji pokojowych).

Stojąc na straży bezpieczeństwa i pokoju, ONZ szczególne miejsce w swojej działalności przyznaje kwestii rozbrojenia. Uznaje, że rozbrojenie jest gwarantem niedopuszczenia do nowej wojny⁶⁵. Atomowy wyścig zbrojeń, próby jądrowe (m.in. WB w 1952, Francji 1960, Chinach 1964), zapowiedzi kolejnych prób przez następne kraje, spowodowały podjęcie próby porozumienia międzynarodowego dotyczącego nieprolifracji. W 1968, pod długim okresie negocjacji, Zgromadzenie Ogólne przyjęło układ o nierozprzestrzenianiu broni jądrowej. Traktat NPT zawierał zgodę krajów nuklearnych na powstrzymanie się od transferu broni nuklearnej i technologii atomowej do państw nienuklearnych oraz zapewnienie państw nienuklearnych do nie przyjmowania i budowania broni nuklearnej⁶⁶. Traktatu, który wszedł w życie w 1970 roku, nie podpisały Izrael, Indie i Pakistan, a Korea Północna, w styczniu 2003 roku jako pierwsze i jedyne państwo ogłosiła wystąpienie z NPT⁶⁷. Liczba uchwalonych przez Zgromadzenie Ogólne rezolucji w sprawie rozbrojenia, systematycznie się zwiększa. Warto wspomnieć niektóre z nich: układy o zakazie doświadczeń z bronią jądrową w atmosferze, pod wodą i w kosmosie (1963), zasadach działalności państw w przestrzeni kosmicznej (1967), zakazie umieszczania na dnie mórz i oceanów broni masowej zagłady (1971), zakazie badań, produkcji i gromadzenia broni biologicznej (1972), konwencja o zakazie prowadzenia badań, produkcji,

⁶⁴ Por. Cz. Marcinkowski, *Dz. cyt.*, Warszawa 2005, s. 38.

⁶⁵ Z. M. Doliwa – Klepacki, *Dz. cyt.*, Warszawa 1997, s. 457.

⁶⁶ Por. J. Rydzkowski, *Organizacja Narodów Zjednoczonych...*, Jastrzębie Zdrój 2012, ss. 214 – 215.

⁶⁷ Hasło *NPT*, <http://www.stosunkimiedzynarodowe.info/haslo,NPT>, dostęp z dnia 22.03.2014.

składowania i użycia broni chemicznej (1993), traktat o całkowitym zakazie prób z bronią jądrową (1996)⁶⁸.

Sięgając początków, nie sposób nie zauważyć, iż ONZ przyczyniła się do przyspieszenia procesu dekolonizacji. Popierała aspiracje narodów kolonialnych do samorządności⁶⁹. Najważniejszym dokumentem w tej sprawie, była Deklaracja o przyznaniu niepodległości krajom i narodom kolonialnym, uchwalona 14 grudnia 1960 roku. Uznała kolonializm za sprzeczny z Kartą Narodów Zjednoczonych, potępiła go i wezwała państwa kolonialne do jak najszybszej jego likwidacji. ONZ potępiła także walkę z ruchami narodowo – wyzwolenческими, domagała się usunięcia baz wojskowych w koloniach oraz apelowała o przyznanie niepodległości tym koloniom, które były już na nią gotowe⁷⁰. ONZ utrzymuje, że podporządkowanie narodów obcemu uciskowi i dominacji jest naruszeniem fundamentalnych praw człowieka i stanowi przeszkodę dla pokoju, bezpieczeństwa i współpracy na świecie⁷¹.

Jako że bezpieczeństwo można pojmować w różnych aspektach, ONZ od początku lat 60., dąży do zapewnienia stabilnej i rozwojowej gospodarki światowej. Stara się podnieść poziom rozwoju oraz zmniejszyć obszary biedy we wszystkich krajach członkowskich, a zwłaszcza rozwijających się⁷². Zgromadzenie Ogólne zaleciło krajom rozwiniętym udzielenie pomocy gospodarczej krajom rozwijającym się, poprzez przekazanie im 0.7% dochodu narodowego brutto⁷³. Pomoc rozwojowa polega także na poszukiwaniu złóż surowcowych, udzielaniu stypendiów, by obywatele mogli podnieść swoje kwalifikacje i zdobyć zawód, wysyłaniu do państw ekspertów, którzy doradzają w tworzeniu planów i projektów konkretnych inwestycji gospodarczych. ONZ organizuje także żywność dla krajów odczuwających jej niedobór⁷⁴. Co więcej, ONZ dostarcza światowej gospodarce tzw. miękkiej infrastruktury. W celu ożywienia działalności gospodarczej i redukcji kosztów, ustanawia normy i standardy w różnych dziedzinach, np. prawie handlowym, procedurach celnych, transporcie morskim⁷⁵. ONZ dysponuje własnym rozbudowanym aparatem statystycznym, który umożliwia zbieranie informacji i danych na temat poszczególnych dziedzin gospodarki. Na ich podstawie ustala aktualne problemy gospodarki i sposoby ich

⁶⁸ Por. J. Rydzkowski, *Organizacja Narodów Zjednoczonych...*, Jastrzębie Zdrój 2012, ss. 212 – 214.

⁶⁹ Z. M. Doliwa – Klepacki, *Dz. cyt.*, Warszawa 1997, s. 459.

⁷⁰ Por. *Tamże*.

⁷¹ Por. J. Rydzkowski, *Organizacja Narodów Zjednoczonych...*, Jastrzębie Zdrój 2012, s. 206.

⁷² Por. *Tamże*, s. 228.

⁷³ Z. M. Doliwa – Klepacki, *Dz. cyt.*, Warszawa 1997, s. 458.

⁷⁴ Por. *Tamże*, s. 459.

⁷⁵ Por. E. Latoszek, M. Proczek, *Dz. cyt.*, Warszawa 2001, s. 91.

zapobiegania. ONZ m.in. kontroluje stan zasobów naturalnych i proces ich wykorzystania⁷⁶. ONZ nie pomija także niezwykle istotnej dla rozwoju gospodarki, kwestii ochrony środowiska. Konferencje Narodów Zjednoczonych (m.in. Szczyt Ziemi) oraz wydane konwencje uwrażliwiają globalną społeczność na zagrożenia takie jak zanieczyszczenie, wyczerpanie zasobów naturalnych, wzrost ludności, wymieranie gatunków⁷⁷. Dzięki temu możliwe jest podjęcie dialogu i wypracowanie konsensusu na temat wszelkich przejawów degradacji środowiska naturalnego. Szczególnie ważne są negocjacje i ustalenia w sprawie kwestii transgranicznych, takich jak odpady toksyczne, niszczenie powłoki ozonowej, wycinka lasów, zanieczyszczenie wody i powietrza. Rozwiązanie tych problemów jest kluczowe, ponieważ od naturalnego kapitału zależy zrównoważony rozwój gospodarczy i dobrobyt⁷⁸.

ONZ zapewnia ludności poczucie bezpieczeństwa również poprzez ochronę ich praw. Organizacja od początku funkcjonowania podejmuje szereg działań na rzecz zapewnienia jednakowych standardów społecznych oraz zagwarantowania i przestrzegania w praktyce równych praw dla wszystkich, bez względu na płeć, rasę, wyznanie, poglądy polityczne itp.⁷⁹. Najważniejszym dokumentem ONZ w tej dziedzinie jest Powszechna Deklaracja Praw Człowieka, przyjęta już w 1948 roku⁸⁰. Na jej podstawie, we współczesnej praktyce międzynarodowej, przyjmuje się podział praw człowieka na następujące kategorie: prawa jednostki i prawa polityczne, prawa gospodarcze, społeczne i kulturalne oraz prawa zbiorowe (prawo do rozwoju, prawo do pokoju, prawo do zdrowego środowiska, prawo do ochrony przed zagrożeniami fizycznymi i socjalnymi)⁸¹. ONZ walczy także z dyskryminacją. Występując przeciw nierównemu traktowaniu, prześladowaniu i upośledzaniu, broni praw kobiet, dzieci, mniejszości narodowych, osób niepełnosprawnych, ludności tubylczej, uchodźców. Dążąc do równouprawnienia kobiet Zgromadzenie Ogólne m.in. uchwaliło Konwencję w sprawie likwidacji wszelkich form dyskryminacji kobiet, walczy z przemocą kobiet, nierównym dostępem do oświaty i opieki zdrowotnej; światowe kampanie prowadzi pod hasłem „prawa kobiet są prawami człowieka”⁸². Z kolei dzieciom specjalną ochronę, możliwość rozwoju i opieki zdrowotnej przyznaje Deklaracja Praw Dziecka z 1959⁸³.

⁷⁶ Z. M. Doliwa – Klepacki, *Dz. cyt.*, Warszawa 1997, s. 457.

⁷⁷ Por. J. Rydzkowski, *Organizacja Narodów Zjednoczonych...*, Jastrzębie Zdrój 2012, ss. 215 – 220.

⁷⁸ Por. E. Latoszek, M. Proczek, *Dz. cyt.*, Warszawa 2001, s. 92.

⁷⁹ Z. M. Doliwa – Klepacki, *Dz. cyt.*, Warszawa 1997, s. 459.

⁸⁰ J. Rydzkowski, *Organizacja Narodów Zjednoczonych...*, Jastrzębie Zdrój 2012, s. 232.

⁸¹ *Tamże*.

⁸² J. Rydzkowski, *Organizacja Narodów Zjednoczonych...*, Jastrzębie Zdrój 2012, s. 240.

⁸³ *Tamże*, s. 238.

ONZ promuje hasło „Społeczeństwo dla wszystkich”, zwracając uwagę na potencjał ludzi niepełnosprawnych, upośledzonych fizycznie i umysłowo oraz apeluje o ich równe traktowanie. Specjalną troską ONZ otacza także grupy tubylcze, ze względu na to, że są spychane na margines społeczeństwa, asymilowane na siłę i represjonowane. Z kolei dla uchodźców, ONZ przyjęło konwencję, która gwarantuje im prawo m.in. do pracy, nauki, posiadania dokumentu podróży oraz niedeportowania do kraju pochodzenia, gdzie będą narażeni na niebezpieczeństwa⁸⁴. Walcząc z przejawami rasizmu, Zgromadzenie Ogólne przyjęło Deklarację eliminacji wszelkich form dyskryminacji rasowej, potwierdzając tym samym równość wszystkich ludzi na świecie. Powołano specjalnego sprawozdawcę, który bada i śledzi poczynania państw w przeciwdziałaniu dyskryminacji rasowej, ksenofobii oraz inne przejawów nietolerancji⁸⁵.

ONZ zajmuje się także zapobieganiem i zwalczaniem przestępczości zorganizowanej oraz handlu bronią i narkotykami⁸⁶. Odnosi się również do kwestii ludobójstwa. Masowe zabijanie i eksterminację ludzi uznaje za międzynarodowe przestępstwo karalne. ONZ w celu rozliczenia zbrodni nazizmu, przyjęło Konwencję o nieprzedawnieniu zbrodni wojennych i zbrodni przeciwko ludzkości⁸⁷.

Organizacja Narodów Zjednoczonych realizuje powierzone jej po II wojnie światowej zadanie. Jako strażniczka pokoju i bezpieczeństwa na świecie, zapobiega lub rozwiązuje konflikty, prowadzi operacje pokojowe na terenach wyniszczonych wojną, podejmuje szereg działań by umocnić i ustabilizować gospodarkę, walczy z ubóstwem i chroni prawa każdego człowieka. Zgromadzenie Ogólne wydaje dekrety i konwencje, które koncentrują uwagę społeczności międzynarodowej na aktualnych problemach, promują pewne postawy i są impulsem do zmian. Z kolei konferencje organizowane przez ONZ stały się prawdziwym „forum globalnym”. Zmobilizowały władze krajowe i regionalne do podjęcia działań na rzecz rozwiązywania globalnych problemów, np. ubóstwa, degradacji środowiska; pozwoliły opracować międzynarodowe standardy do konstruowania efektywnej polityki wewnętrznej państw; stały się okazją do podejmowania przez władze państwowe zobowiązań, których realizację przedstawiają raporty regularnie przesyłane do ONZ⁸⁸. Nie każde podejmowane

⁸⁴ Por. *Tamże*, ss. 238 – 239.

⁸⁵ *Tamże*, s. 241.

⁸⁶ E. Latoszek, M. Proczek, *Dz. cyt.*, Warszawa 2001, s. 92.

⁸⁷ Por. J. Rydzkowski, *Organizacja Narodów Zjednoczonych...*, Jastrzębie Zdrój 2012, s. 242.

⁸⁸ E. Latoszek, M. Proczek, *Dz. cyt.*, Warszawa 2001, s. 92.

przez ONZ reakcja jest w 100 procentach skuteczna, ale należy pamiętać, że możliwości działania tej organizacji zależą od dobrej woli i chęci do współpracy państw członkowskich⁸⁹.

1.3 Definicja pojęcia „operacja/misja pokojowa”

Misje i operacje pokojowe kojarzą się głównie z Organizacją Narodów Zjednoczonych stojącej na straży międzynarodowego bezpieczeństwa i pokoju. Nie powinno to jednak dziwić, gdyż do końca lat osiemdziesiątych to właśnie ONZ była praktycznie jedyną międzynarodową organizacją podejmującą takie działania⁹⁰. Jednak zdefiniowanie wyżej wymienionych pojęć jest problematyczne. Operacje czy też misje pokojowe, nie są bowiem opisane w Karcie Narodów Zjednoczonych. Nie ma jednej precyzyjnej definicji, za to w literaturze spotykamy się z różnorodnością merytoryczną pojęć i swobodą zapisu. Wieleś powoduje w tym przypadku pewien chaos.

W Karcie NZ nie padają określenia „misja” czy też „operacja pokojowa”. Pojawiają się za to zwroty takie jak m.in. „środki pokojowe”, „uregulowanie sporu”, „procedura”, „sposób załatwienia”, „zarządzenia tymczasowe”, „akcja”⁹¹. Zapisy dokumentu, chociaż nie definiują pojęć „misja”, „operacja pokojowa”, stanowią podstawę prawną do ich prowadzenia.

Jeden z celów ONZ, zawarty w Karcie Narodów Zjednoczonych brzmi następująco: *Utrzymać międzynarodowy pokój i bezpieczeństwo, stosując w tym celu skuteczne środki zbiorowe dla zapobiegania zagrożeniom pokoju i ich usuwania, tłumienia wszelkich aktów agresji i innych naruszeń pokoju, łagodzić lub załatwiać pokojowymi sposobami, zgodnie z zasadami sprawiedliwości i prawa międzynarodowego, spory albo sytuacje międzynarodowe, które mogą prowadzić do naruszenia pokoju*⁹². W rozdziale VI Karty NZ artykuł 33 podkreśla, że Rada Bezpieczeństwa może podjąć interwencję w celu rozstrzygnięcia sporu, którego dalsze trwanie mogłoby zagrażać międzynarodowemu bezpieczeństwu i pokojowi. Wachlarz nie militarnych środków uregulowania konfliktu zawiera: rokowania, badania, pośrednictwo, concyliacja, rozjemstwo, rozstrzygnięcie sądowe, odwołanie się do organów lub układów regionalnych oraz inne środki pokojowe według

⁸⁹ Tamże, s. 65.

⁹⁰ F. Gągor, K. Paszkowski, *Międzynarodowe operacje pokojowe w doktrynie obronnej RP*, Warszawa 1998, s. 15.

⁹¹ Karta Narodów Zjednoczonych (wersja polskojęzyczna), http://www.unic.un.org.pl/dokumenty/karta_onz.php#6, dostęp z dnia 24.03.2014.

⁹² Karta Narodów Zjednoczonych (wersja polskojęzyczna), *Rozdział I – cele i zasady, Art.1*, http://www.unic.un.org.pl/dokumenty/karta_onz.php#6, dostęp z dnia 24.03.2014.

własnego uznania i wyboru⁹³. Jeśli jednak strony sporu nie zdołają go rozwiązać przy użyciu wyżej wymienionych środków, powinny przekazać inicjatywę Radzie Bezpieczeństwa⁹⁴. Możemy uznać, że artykuły 36-38 mówią o podejmowaniu decyzji dotyczących sposobu uregulowania sporu, a więc dają możliwość powoływania misji obserwacyjnych oraz kierowania oddziałów pokojowych w rejon konfliktu, w zależności od zaistniałych okoliczności, warunków i potrzeby⁹⁵. Rozdział VII precyzuje akcje, jakie RB może podjąć w przypadku zagrożenia bezpieczeństwa, naruszenia pokoju i ataku agresji. W ramach podejmowania działań mogą zostać zastosowane poza siłowe środki przymusu, takie jak sankcje ekonomiczne i polityczne polegające na ograniczeniu lub zerwaniu stosunków gospodarczych i dyplomatycznych⁹⁶. W przypadku gdy również i te środki okażą się nieskuteczne, Rada Bezpieczeństwa może użyć sił zbrojnych państw członków do przeprowadzenia demonstracji, blokady i innych operacji sił powietrznych, morskich i lądowych⁹⁷. Jak łatwo zauważyć, Karta NZ nie opisuje i nie definiuje pojęcia „misja” czy też „operacja pokojowa”. Nie są one bowiem instytucją według rozdziału VI, akcją zbiorową w myśl artykułów 41 i 42, czy też sankcją⁹⁸.

Wiele różnorodnych definicji pojęć „misja” i „operacja pokojowa” proponuje literatura. Autor niniejszej pracy dokona zatem przeglądu niektórych z nich, występujących najczęściej. Wcześniej warto jednak zaznaczyć, iż powszechne jest używanie terminów „misja” i „operacja pokojowa” zamiennie. Zwraca na to uwagę, przywoływany już Czesław Marcinkowski, który zauważa, że współczesne media przekazując informację z terenów objętych konfliktem stosują taką praktykę⁹⁹. Ponad to, również Ośrodek Informacji ONZ w Warszawie, opisując chociażby działania podejmowane w ramach „utrzymania pokoju – peacekeeping” używa zamiennie terminów „misja” i „operacja”¹⁰⁰. W związku z powyższym, na potrzeby niniejszej pracy te określenia stosowane będą zamiennie.

Słowo „misja” najkrócej można zdefiniować jako „ważne zadanie do spełnienia, posłannictwo” lub też (w kontekście działań ONZ) jako „delegację wysłania do innego kraju

⁹³ Por. Karta Narodów Zjednoczonych (wersja polskojęzyczna), *Rozdział VI – pokojowe rozstrzygnięcie sporów*, Art. 33, http://www.unic.un.org.pl/dokumenty/karta_onz.php#6, dostęp z dnia 24.03.2014.

⁹⁴ *Tamże*, Art. 37.

⁹⁵ Cz. Marcinkowski, *Dz. cyt.*, Warszawa 2005, s. 37.

⁹⁶ Por. Karta Narodów Zjednoczonych (wersja polskojęzyczna), *Rozdział VII – akcja w razie zagrożenia pokoju, naruszenia pokoju i aktów agresji*, Art. 41, http://www.unic.un.org.pl/dokumenty/karta_onz.php#6, dostęp z dnia 24.03.2014.

⁹⁷ Por. *Tamże*, Art. 42, http://www.unic.un.org.pl/dokumenty/karta_onz.php#6, dostęp z dnia 24.03.2014.

⁹⁸ Cz. Marcinkowski, *Dz. cyt.*, Warszawa 2005, s. 34.

⁹⁹ *Tamże*, s. 35.

¹⁰⁰ *Utrzymanie pokoju – peacekeeping*, http://www.unic.un.org.pl/misje_pokojowe/peacekeeping.php, dostęp z dnia 24.03.2014.

w jakimś specjalnym celu”¹⁰¹. Można wyróżnić m.in. misje specjalne i wojskowe. Misje specjalne, jak podaje encyklopedia, to „reprezentacja państwa wysłana na określony czas przez jedno państwo do drugiego państwa, za jego zgodą, celem przeprowadzenia rokowań na temat określonych spraw lub wykonania zadań wynikających z umów między obu państwami”¹⁰². Misje wojskowe natomiast określa się jako „jednostki wojskowe kierowane na zaproszenie drugiego państwa dla wypełnienia ściśle określonych celów: doradczych, pomocniczych lub na zlecenie międzyrządowych postanowień dla wypełnienia celów kontrolnych i rozjemczych”¹⁰³.

„Słownik Organizacji Narodów Zjednoczonych” podaje, że operacje pokojowe ONZ to „użycie wielonarodowych sił wojskowych i cywilnych pod nadzorem ONZ w celu rozwiązania konfliktu wewnętrznego lub między państwami. Działania ONZ mają na celu wprowadzenie lub nadzorowanie realizacji postanowień dotyczących przerwania działań wojennych, rozdzielania wojsk, całkowitego lub częściowego rozwiązania konfliktu oraz często zabezpieczenia pomocy humanitarnej”¹⁰⁴. Według innej definicji, operacje pokojowe ONZ to „misje obserwatorów i operacje sił pokojowych; polegają na użyciu sił wielonarodowych pod dowództwem ONZ; wojska wchodzące w skład tych sił są instrumentami pokoju, a nie wojny; spełniają rolę bezstronnej strony trzeciej”¹⁰⁵.

Chociaż trudno o jednoznaczną definicję pojęć „misja” i „operacja pokojowa”, niemal każdy opis podkreśla fenomen „błękitnych беретów”. Otóż międzynarodowe siły pokojowe (jakkolwiek je nazwiemy) działając na mocy mandatu Narodów Zjednoczonych nie wyróżniają agresora i ofiary, ale zachowują status neutralności¹⁰⁶.

Ośrodek Informacji ONZ w Warszawie podaje, że misje pokojowe prowadzone są w stale zmieniających się realiach politycznych, społecznych i gospodarczych. Dlatego też z założenia muszą być elastyczne, tak by dostosować się do panujących warunków i nowych wyzwań. Nigdy nie jest pewny sukces misji pokojowych, ponieważ ich powodzenie jest uzależnione od wielu czynników. Na efektywność i skuteczność operacji mają wpływ m.in.

¹⁰¹ Red. A. Karwowski, *Leksykon PWN*, Warszawa 1972, s. 718.

¹⁰² E.J. Osmańczyk, *Encyklopedia ONZ i stosunków międzynarodowych*, Wiedza Powszechna, Warszawa 1986, cyt. za: Cz. Marcinkowski, *Dz. cyt.*, Warszawa 2005, s. 35.

¹⁰³ *Tamże*.

¹⁰⁴ J. Rydzkowski, *Słownik Organizacji...*, Warszawa 2000, s. 142.

¹⁰⁵ S. Berger (red.), *ONZ wizerunek i rzeczywistość, pytania i odpowiedzi na temat działania ONZ i Jej Karta*, Warszawa 1995, cyt. za: Cz. Marcinkowski, *Dz. cyt.*, Warszawa 2005, s. 35.

¹⁰⁶ Cz. Marcinkowski, *Dz. cyt.*, Warszawa 2005, s. 35.

skład misji, wsparcie logistyczne, zadania do wykonania, środowisko w którym prowadzone są działania¹⁰⁷.

Misje pokojowe składają się z personelu wojskowego, personelu policji i pracowników cywilnych. ONZ nie dysponuje własną armią, dlatego personel wojskowy (inaczej „błękitne berety” lub „błękitne hełmy”) tworzą członkowie armii poszczególnych państw członkowskich ONZ. Żołnierze misji ONZ przede wszystkim chronią ludność cywilną, zapewniają stabilność i bezpieczeństwo na zagrożonym terenie, dążą do porozumienia zwaśnionych stron, próbując w ten sposób zaprowadzić trwały pokój. Do personelu policji należą funkcjonariusze, którzy zostali oddelegowani do udziału w misji z oddziałów policji państw członkowskich. Do ich zadań należy m.in. patrolowanie terenu, szkolenie lokalnej policji, czuwanie nad respektowaniem praw człowieka, przywracanie rządów prawa. Z kolei pracownicy cywilni to osoby zatrudnione w strukturach ONZ oraz osoby pochodzące z kraju, w którym prowadzona jest misja pokojowa. Zajmują się sprawami ludności cywilnej¹⁰⁸. Wszyscy wyżej wymienieni uczestnicy misji pokojowych powinni wykazać profesjonalizm i kompetencje w pełnieniu przydzielonych im zadań i powierzonych obowiązków. Dyscypliną personelu ONZ jest przestrzeganie lokalnego prawa, respektowanie zwyczajów i tradycji, traktowanie z szacunkiem miejscowej ludności oraz działanie w sposób bezstronny, uczciwy i taktowny¹⁰⁹. Państwa członkowskie, wysyłające swoich ludzi na misje, zapewniają żołnierzom, policjantom i pracownikom cywilnym odpowiednie wsparcie logistyczne, wyposażenie i środki finansowe. ONZ musi zagwarantować uczestnikom misji dostęp do wody, transportu i paliwa; opiekę medyczną, zakwaterowanie, pomieszczenia biurowe wraz z technologiami informacyjnymi umożliwiającymi komunikację. Zapewniane przez państwa członkowskie wsparcie logistyczne oraz zakres obowiązków mogą się różnić. Wszystkie te kwestie są uzgadniane przez państwa stowarzyszone i ONZ oraz dodatkowo zawarte w dwustronnie zobowiązującej umowie¹¹⁰.

Powyższa analiza pokazuje, że chyba łatwiej określić specyficzne właściwości poszczególnych rodzajów operacji pokojowych, aniżeli podać jednoznaczną i pełną definicję

¹⁰⁷ Por. *Misje pokojowe ONZ*, http://www.unic.un.org.pl/misje_pokojowe/misje_pokojowe.php, dostęp z dnia 24. 03. 2014.

¹⁰⁸ Por. *Misje pokojowe ONZ – skład misji pokojowej*, http://www.unic.un.org.pl/misje_pokojowe/misje_pokojowe.php, dostęp z dnia 24.03.2014.

¹⁰⁹ Por. *Misje pokojowe ONZ – dyscyplina personelu ONZ*, http://www.unic.un.org.pl/misje_pokojowe/misje_pokojowe.php, dostęp z dnia 24.03.2014.

¹¹⁰ Por. *Misje pokojowe ONZ – wsparcie logistyczne*, http://www.unic.un.org.pl/misje_pokojowe/misje_pokojowe.php, dostęp z dnia 24.03.2014.

ogólną. W kolejnym podrozdziale opisane zostaną poszczególne rodzaje misji pokojowych, które pomogą wyodrębnić ich cechy charakterystyczne oraz ukazać różnice pomiędzy nimi.

1.4 Rodzaje, cele i zadania misji pokojowych

Jak zostało to już zaznaczone, operacje pokojowe ewoluowały, a zasady ich przeprowadzania ukształtowały się poprzez praktykę¹¹¹. Aktualnie możemy wyróżnić trzy podstawowe rodzaje operacji pokojowych ONZ – „preventive actions and peacemaking” – tworzenie pokoju i zapobieganie konfliktom, „peacekeeping” - utrzymanie pokoju oraz „peacebuilding” - budowanie pokoju¹¹².

Jak sama nazwa wskazuje, celem operacji typu „preventive actions and peacemaking” jest zapobieganie nowym kryzysom oraz rozwiązywanie konfliktów już trwających. Ich rozkwit przypada na pierwsze dziesięć lat po zakończeniu zimnej wojny, kiedy to polityczne negocjacje ONZ kończyły długotrwałe konflikty zbrojne¹¹³. Strategia tych operacji opiera się głównie na dyplomacji i mediacji, które mają doprowadzić do negocjacji, a finalnie do porozumienia stron kończącego spór¹¹⁴. W ramach prewencji, podejmuje się coraz większą ilość zadań. Departament Spraw Politycznych promuje pokój, m.in. poprzez wspieranie procesu wyborczego w danym kraju, budowy demokratycznych instytucji, rządów prawa¹¹⁵. Operacjami tworzenia pokoju zajmuje się Departament Spraw Politycznych. Obserwuje polityczną sytuację na arenie międzynarodowej, monitoruje pojawiające się spory oraz doradza Sekretarzowi Generalnemu jak można im zapobiec¹¹⁶. Sekretarz Generalny może powołać tzw. „dobre biura” (good offices), prowadzące działania w celu zakończenia konfliktu, a których uczestnikami mogą być, oprócz ONZ, także organizacje regionalne, wysłannicy, rządy, grupy państw¹¹⁷. W tworzeniu pokoju Organizacja Narodów Zjednoczonych bierze bardzo aktywny udział i proponuje współpracę organizacjom

¹¹¹ *Operacje pokojowe - dokument opracowany przez OŚrodek Informacji ONZ,*

http://www.unic.un.org.pl/reforma/oper_pokojowe.php, dostęp z dnia 26.03.2014.

¹¹² *Misje pokojowe ONZ -* http://www.unic.un.org.pl/misje_pokojowe/index.php, dostęp z dnia 26.03.2014.

¹¹³ *Peacemaking and Conflict Prevention,*

<http://www.un.org/wcm/content/site/undpa/main/issues/peacemaking>, dostęp z dnia 26.03.2014.

¹¹⁴ *Tworzenie pokoju i zapobieganie konfliktom - Peacemaking and preventive actions,*

http://www.unic.un.org.pl/misje_pokojowe/peacemaking.php, dostęp z dnia 26.03.2014.

¹¹⁵ *Peacemaking and Conflict Prevention,*

<http://www.un.org/wcm/content/site/undpa/main/issues/peacemaking>, dostęp z dnia 26.03.2014.

¹¹⁶ *Tworzenie pokoju i zapobieganie konfliktom - Peacemaking and preventive actions,*

http://www.unic.un.org.pl/misje_pokojowe/peacemaking.php, dostęp z dnia 26.03.2014.

¹¹⁷ *Tamże.*

regionalnym, by wspólnie doprowadzić bieżące konflikty do końca, zapobiegać nowym kryzysom i pojawiającym się eskalacjom¹¹⁸.

Misje typu „peacekeeping” są prowadzone przez ONZ w szczególnie niebezpiecznych i trudnych warunkach, w celu utrzymania międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa¹¹⁹. Do głównych zadań tego typu operacji należy zapobieganie rozprzestrzenianiu się konfliktów poza granice danego państwa, zapewnienie pomocy przy wprowadzaniu w życie zawieszenia broni i stabilizacja sytuacji po wdrożeniu porozumień pokojowych oraz wspieranie państw i rejonów w implementacji systemu sprawowania władzy opartego na zasadach demokracji, praworządności i wspierającego rozwój ekonomiczny¹²⁰. Ze względu na zmieniające się warunki fizyczne, społeczne, gospodarcze i polityczne, misje utrzymania pokoju muszą być elastyczne¹²¹. Dlatego podejmują także działania charakterystyczne dla misji budowania pokoju. Są to m.in. ochrona ludności cywilnej, wspomaganie procesów rozbrojenia i demobilizacji oraz ułatwianie reintegracji byłych kombatantów ze społeczeństwem¹²².

Istnieją trzy podstawowe zasady, na podstawie których działają misje utrzymania pokoju: zgoda stron konfliktu, bezstronność oraz zakaz użycia siły poza przypadkami obrony własnej oraz w obronie mandatu misji. Pierwsza z zasad określa, że operacje pokojowe ONZ są wdrażane wyłącznie za zgodą głównych stron konfliktu. Ich akceptacja zapewnia ONZ polityczną i fizyczną swobodę działania, niezbędną do wykonywania zadań mandatowych, a z kolei brak takiej zgody skutkuje ryzykiem stania się stroną konfliktu¹²³. Zasada bezstronności jest niezbędna do prowadzenia współpracy i zachowania zgody między stronami konfliktu¹²⁴. Bezstronności nie należy jednak mylić z neutralnością lub bezczynnością, ponieważ siły pokojowe są zobligowane do podjęcia reakcji w przypadku gdy strony konfliktu nie przestrzegają międzynarodowych norm i zasad, burząc tym samym zasady pokojowego współżycia¹²⁵. By operacja pokojowa była efektywna, musi być przede

¹¹⁸ *Tworzenie pokoju i zapobieganie konfliktom - Peacemaking and preventive actions*, http://www.unic.un.org.pl/misje_pokojowe/peacemaking.php, dostęp z dnia 26.03.2014.

¹¹⁹ *Utrzymanie pokoju – peacekeeping*, http://www.unic.un.org.pl/misje_pokojowe/peacekeeping.php, dostęp z dnia 26.03.2014.

¹²⁰ *Tamże*.

¹²¹ *Peacekeeping issues*, <http://www.un.org/en/peacekeeping/issues/>, dostęp z dnia 26.03.2014.

¹²² *Utrzymanie pokoju – peacekeeping*, http://www.unic.un.org.pl/misje_pokojowe/peacekeeping.php, dostęp z dnia 26.03.2014.

¹²³ *Principles of UN peacekeeping*, <http://www.un.org/en/peacekeeping/operations/principles.shtml#noforce>, dostęp z dnia 26.03.2014.

¹²⁴ *Utrzymanie pokoju – peacekeeping*, http://www.unic.un.org.pl/misje_pokojowe/peacekeeping.php, dostęp z dnia 26.03.2014.

¹²⁵ *Principles of UN peacekeeping*, <http://www.un.org/en/peacekeeping/operations/principles.shtml#noforce>, dostęp z dnia 26.03.2014.

wszystkim obiektywna¹²⁶. Niezastosowanie się do zasady bezstronności może podważyć wiarygodność operacji pokojowej i legitymizacji ONZ, a w efekcie do cofnięcia zgody na obecność sił pokojowych¹²⁷. Trzecia z zasad zaznacza, że operacje pokojowe ONZ nie są narzędziem egzekwowania¹²⁸. Peacekeeping nie jest bowiem metodą służącą do wymuszenia pokoju¹²⁹. Dlatego też uczestnicy takiej misji mogą użyć siły działając w obronie własnej i mandatu misji oraz w przypadku ochrony ludności cywilnej¹³⁰. Ten środek zawsze powinien być użyty tylko w ostateczności, w sposób precyzyjny i proporcjonalny tak, by osiągnąć zamierzony efekt przy możliwie najniższej i jedynie niezbędnej sile¹³¹. Należy mieć na uwadze, że użycie siły w operacji pokojowej ONZ zawsze ma konsekwencje polityczne i często może prowadzić do nieprzewidywanych i niepożądanych okoliczności¹³². Warto nadmienić, że skuteczność operacji utrzymania pokoju potwierdza m.in. Pokojowa Nagroda Nobla, przyznana Siłom Pokojowym ONZ w 1988 roku¹³³. Podkreśla ona uznanie społeczności międzynarodowej i hołd dla wyjątkowych wysiłków i działań w ekstremalnie trudnych warunkach¹³⁴.

Celem „peacebuilding”, czyli misji budowania pokoju jest zminimalizowanie ryzyka wystąpienia lub ponownego popadnięcia w konflikt zbrojny państw i społeczności lokalnych na całym świecie¹³⁵. Budowanie trwałego pokoju w krajach noszących piętno wojny, jest jednym z najważniejszych wyzwań, a wszelkie niepowodzenia są bardzo bolesne. Zdarza się, że państwa wywalają się z wyniszczających je konfliktów, ale nie potrafią sprawować swoich funkcji i ponownie popadają w bezprawie, chaos i krwawe spory. Dlatego kluczową rolę w skuteczności misji budowania pokoju odgrywa wsparcie międzynarodowej społeczności. Budowanie pokoju polega na stwarzaniu niezbędnego położenia dla osiągnięcia trwałego pokoju, poprzez zapewnienie warunków dla funkcjonowania społeczeństw i prawidłowego

¹²⁶ Utrzymanie pokoju – *peacekeeping*, http://www.unic.un.org.pl/misje_pokojowe/peacekeeping.php, dostęp z dnia 26.03.2014.

¹²⁷ *Principles of UN peacekeeping*, <http://www.un.org/en/peacekeeping/operations/principles.shtml#noforce>, dostęp z dnia 26.03.2014.

¹²⁸ *Tamże*.

¹²⁹ *Utrzymanie pokoju – peacekeeping*, http://www.unic.un.org.pl/misje_pokojowe/peacekeeping.php, dostęp z dnia 26.03.2014.

¹³⁰ *Principles of UN peacekeeping*, <http://www.un.org/en/peacekeeping/operations/principles.shtml#noforce>, dostęp z dnia 26.03.2014.

¹³¹ *Tamże*.

¹³² *Tamże*.

¹³³ *Utrzymanie pokoju – peacekeeping*, http://www.unic.un.org.pl/misje_pokojowe/peacekeeping.php, dostęp z dnia 26.03.2014.

¹³⁴ *Pokojowa Nagroda Nobla dla Organizacji Narodów Zjednoczonych*, http://www.unic.un.org.pl/nagroda_nobla/, dostęp z dnia 26.03.2014.

¹³⁵ *Budowanie pokoju – peacebuilding*, http://www.unic.un.org.pl/misje_pokojowe/peacebuilding.php, dostęp z dnia 27.03.2014.

działania struktur państwowych. W ramach „peacebuilding” uczestnicy misji monitorują zawieszenie broni i demobilizację walczących stron, ułatwiają powrót uchodźców i osób wysiedlonych oraz ich reintegrację ze społeczeństwem, wzmacniają instytucje administracji państwowej na wszystkich jej szczeblach, wspierają proces wyborczy, reformy i rozwój danego kraju oraz gwarantują ochronę praw człowieka¹³⁶. Aby wzmocnić ustanawianie trwałego pokoju, Zgromadzenie Ogólne i Rada Bezpieczeństwa ONZ, przyjęły rezolucję powołującą do życia nowy, międzynarodowy organ doradczy - Komisję Budowania Pokoju¹³⁷. KBP poprzez organizację spotkań wszystkich zaangażowanych w budowanie pokoju stron, zarządzanie środkami, doradzanie i proponowanie strategii, wspiera odbudowę kraju i proces zaprowadzania pokoju¹³⁸.

Jak zostało wspomniane, „peacemaking and preventive actions”, „peacekeeping” oraz „peacebuilding” należą do głównych rodzajów misji pokojowych. Obok nich, wiele źródeł podaje jako oddzielną kwestię, tzw. „peace enforcement”, czyli działania z zakresu wymuszania pokoju. „Peace enforcement” zezwala na użycie środków przymusu, w tym także siły zbrojnej¹³⁹. To Rada Bezpieczeństwa podejmuje decyzję o wszczęciu działań wymuszających utrzymanie lub przywrócenie pokoju i bezpieczeństwa, a czyni to na podstawie upoważnienia jakie daje jej rozdział VII Karty NZ¹⁴⁰. Wymuszanie pokoju stosuje się w sytuacjach zagrażających lub naruszających pokój oraz w obliczu aktu agresji¹⁴¹. Od misji utrzymania pokoju „peacekeeping”, jego wymuszanie różni się tym, że akcja typu „peace enforcement” może być przeprowadzona bez zgody stron konfliktu¹⁴². RB może zasądzić sankcje ekonomiczne, zakończyć dyplomację i w efekcie rozpocząć międzynarodową akcję wojskową¹⁴³.

Granice pomiędzy „peacemaking and preventive actions”, „peacekeeping”, „peacebuilding” i „peace enforcement” zacierają się. Z reguły operacje pokojowe realizują nie

¹³⁶ Por. *Budowanie pokoju – peacebuilding*, http://www.unic.un.org.pl/misje_pokojowe/peacebuilding.php, dostęp z dnia 27.03.2014.

¹³⁷ *Komisja Budowania Pokoju*, http://www.unic.un.org.pl/komisja_budowania_pokoju/, dostęp z dnia 27.03.2014.

¹³⁸ *Budowanie pokoju – peacebuilding*, http://www.unic.un.org.pl/misje_pokojowe/peacebuilding.php, dostęp z dnia 27.03.2014.

¹³⁹ Por. *Globalne bezpieczeństwo*, http://www.unic.un.org.pl/misje_pokojowe/globalne_bezpieczenstwo.php#wp, dostęp z dnia 27.03.2014.

¹⁴⁰ J. Rydzkowski, *Organizacja Narodów Zjednoczonych...*, Jastrzębie – Zdrój 2012, s. 117.

¹⁴¹ *Globalne bezpieczeństwo*, http://www.unic.un.org.pl/misje_pokojowe/globalne_bezpieczenstwo.php#wp, dostęp z dnia 27.03.2014.

¹⁴² J. Rydzkowski, *Organizacja Narodów Zjednoczonych...*, Jastrzębie – Zdrój 2012, s. 117.

¹⁴³ *Tamże*.

tylko jeden typ zadań¹⁴⁴. Tworzenie pokoju i zapobieganie konfliktom, utrzymywanie pokoju, budowanie pokoju oraz wymuszanie pokoju nie są podejmowane według z góry określonego porządku, ale formułują się w praktyce. Doświadczenie pokazuje, że zadania poszczególnych rodzajów powinny się przenikać, a operacje wzajemnie uzupełniać, bo tylko w ten sposób możliwe będzie maksymalne zmniejszenie ryzyka ponownego wybuchu konfliktu oraz stworzenie pokoju i poczucia bezpieczeństwa¹⁴⁵.

¹⁴⁴ Utrzymanie pokoju – *peacekeeping*, http://www.unic.un.org.pl/misje_pokojowe/peacekeeping.php, dostęp z dnia 27.03.2014.

¹⁴⁵ *Globalne bezpieczeństwo*, http://www.unic.un.org.pl/misje_pokojowe/globalne_bezpieczenstwo.php#wp, dostęp z dnia 27.03.2014.

ROZDZIAŁ 2

Afryka jako zraniony kontynent

Wojny to codzienność Afryki. Przyczyn krwawych walk upatrywać należy nie tylko w polityce wewnętrznej, ale przede wszystkim historycznych zaszczościach i zewnętrznych uwarunkowaniach. Aby lepiej zrozumieć zraniony kontynent, przeanalizowane zostanie tło, przebieg oraz skutki konfliktów w Egipcie, Namibii, Zacharze Zachodniej, Liberii, Rwandzie, Angoli, Kongo, Etiopii i Erytrei, Wybrzeżu Kości Słoniowej, Sudanie, Sudanie Południowym, Czadzie i Republice Środkowoafrykańskiej. W tych czternastu regionach Organizacja Narodów Zjednoczonych utworzyła misje pokojowe, a wśród „błękitnych beretów” byli także Polacy.

Organizacja Narodów Zjednoczonych angażuje się w wewnętrzne sprawy Afryki. Poprzez misje pokojowe oraz pakiety pomocowe, zmienia Czarny Ląd. Nie każde działanie ONZ kończy się jednak sukcesem. W drugiej części podjęta zostanie próba oceny angażowania się Organizacji Narodów Zjednoczonych w problemy Afryki.

2.1 Deficyt bezpieczeństwa – przyczyny, przebieg oraz skutki konfliktów i wojen na kontynencie

Nie łatwo zrozumieć to, co dzieje się w Afryce. Największymi bolączkami Czarnego Łądu są kwestie polityczne i gospodarcze. Nawet krajobraz podobny jest do pola bitwy i to nie tylko z powodu armii, ale mnóstwa różnych wizji jego eksploatacji, ochrony i zarządzania¹⁴⁶. Afrykę wyniszczył kolonializm; teraz o wpływy w tej części świata walczą Zachód i Chiny, a batalia o surowce naturalne toczy się niezmiennie od lat. Wewnętrzne potyczki o władzę, antagonizmy plemienne oraz głód i epidemie osłabiają Czarny Ląd. Dlatego w Afryce leje się krew. Tło wojny w każdym kraju jest podobne, ale każde państwo ma swoją historię i specyfikę.

Konflikt izraelsko – arabski ma podłoże etniczne, terytorialne i religijne. Nie zagłębiając się bardzo w historię regionu, należy jednak podkreślić ciągłe napięcia polityczne

¹⁴⁶ D. Quammen, *Afryka jest skomplikowana*, [w:] *National Geographic Polska – Afryka*, M. Jamkowski (red. naczelny), Warszawa 2005, nr 9 (72), s. 118.

i jawne niechęci pomiędzy Palestyńczykami i Żydami zamieszkującymi Bliski Wschód¹⁴⁷. Na przełomie wieku XIX i XX, narodził się ruch syjonistyczny w Europie. Asymilacja Żydów była trudnym i problematycznym procesem, dlatego pojawiła się potrzeba utworzenia państwa żydowskiego. W 1917 roku wydano tzw. Deklarację Balfoura, w której rząd brytyjski wyrażał pragnienie odtworzenia w Palestynie żydowskiej siedziby narodowej, jako że przed likwidacją niezależnego królestwa przez Rzymian, tereny Bliskiego Wschodu należały do Żydów. Dla Arabów był to szok. Uważali, że deklaracja jest niezgodna z prawem, a Brytyjczycy decydują o terenach, które do nich nie należą. Mimo ich niezadowolenia, rozpoczął się proces osiedlania się Żydów w Palestynie, który nasilił się w okresie holocaustu¹⁴⁸. W 1948 roku, ONZ podzieliła Palestynę na dwa państwa: arabskie i żydowskie. Rezolucji nie zaakceptowali Arabowie¹⁴⁹. W dzień po proklamacji niepodległości Izraela 14 maja 1948 roku wojska Egiptu oraz innych państw arabskich (Jordanii, Iraku, Syrii i Libanu) zaatakowały Izrael. Na mocy porozumienia z 24 lutego 1949 roku, Egipt zajął Strefę Gazy, a Izrael zatrzymał 77% terytorium Palestyny¹⁵⁰. W wyniku wojny sześciodniowej w 1967 roku, spowodowanej kolejnym atakiem państw arabskich na Izrael, Zachodni Brzeg, wschodnia Jerozolima i Gaza znalazły się pod izraelską okupacją¹⁵¹. W kolejnych latach obie strony intensywnie się zbroiły i prowadziły ze sobą kolejne wojny. Powszechne powstanie ludności palestyńskiej rozpoczęte w 1987 r., zwane pierwszą intifadą, doprowadziło do negocjacji pokojowych z Izraelem i porozumień zawartych w Oslo w 1993 roku. Na ich mocy powstała Autonomia Palestyńska (Zachodni Brzeg i Gaza), która miała być zaczątkiem niepodległego państwa palestyńskiego. Rok później żydowski fanatyk zastrzelił premiera Izraela, który był głównym architektem porozumień izraelsko – palestyńskich. Śmierć Rabina, rozwój ruchu islamskiego, korupcja i wewnętrzne, krwawe walki w Autonomii załamały proces pokojowy. W 2000 r. wybuchła II intifada, podczas której stosowany był terror, dokonywały się częste zamachy samobójcze i wzrastała rola islamistów. Większość Izraelczyków i Palestyńczyków uważa, że rozwiązaniem konfliktu będzie

¹⁴⁷ Z. Bednarski, *Polacy w służbie pokoju*, Warszawa 2006, s. 22.

¹⁴⁸ Por. D. Cohn – Sherbok, D. El – Alami, *Konflikt palestyński – izraelski*, Warszawa 2002, ss. 232 – 253.

¹⁴⁹ *Historia konfliktu izraelsko – palestyńskiego*, http://www.pah.org.pl/nasze-dzialania/218/94/historia_konfliktu_izraelsko_palestynskiego, dostęp z dnia 01.04.2014.

¹⁵⁰ *Hasło stosunki dwustronne Egipt – Izrael*, http://www.stosunkimiedzynarodowe.info/kraj,Egipt,stosunki_dwustronne,Izrael, dostęp z dnia 01.04.2014.

¹⁵¹ *Historia konfliktu izraelsko – palestyńskiego*, http://www.pah.org.pl/nasze-dzialania/218/94/historia_konfliktu_izraelsko_palestynskiego, dostęp z dnia 01.04.2014.

realizacja koncepcji „dwa państwa dla dwóch narodów”, jednak proces pokojowy został przerwany. Kolejne rządy Autonomii są coraz mniej skłonne do prawdziwych negocjacji¹⁵².

Tło konfliktu w Namibii stanowi walka o niepodległość. Jest to państwo głównie suche, z rzadko i szeroko rozproszoną populacją, zróżnicowane kulturowo i językowo¹⁵³. Afrykę Południowo – Zachodnią (bo tak wcześniej nazywał się ten teren) w 1915 roku zajęły wojska Republiki Południowej Afryki. Terytorium dzisiejszej Namibii pozostawało zależne od RPA i funkcjonowało jako jej część, mimo żądań ONZ i wyroku Międzynarodowego Trybunału Sprawiedliwości do zerwania apartheidu¹⁵⁴. ONZ w 1968 zmieniło nazwę kraju na „Namibia” i unieważniło mandat RPA do zarządzania nim, ale RPA nie uznała tych decyzji i kontynuowała kontrolę nad tymi terenami¹⁵⁵. Przełom w międzynarodowych staraniach o niepodległość dla Namibii nastąpił w 1978 roku, kiedy Rada Bezpieczeństwa ONZ uchwaliła rezolucję przewidującą wysłanie korpusu sił pokojowych. Jej realizacja była możliwa dopiero po zakończeniu zimnej wojny i upadku reżimu Afrykanerów¹⁵⁶. Droga do niepodległości wiodła przez wybory, które zostały przeprowadzone pod nadzorem ONZ. Działania sił UNTAG przyniosły zamierzone efekty – RPA wycofało swoje siły z Namibii, a wolne i sprawiedliwe wybory zapewniły państwu niepodległość, z której Namibia w pełni korzysta do dziś¹⁵⁷.

Zasoby surowcowe, proces dekolonizacji i polityczna walka o niepodległość oraz roszczenia terytorialne są powodem napiętej sytuacji na obszarze Sahary Zachodniej. Posiada ona ważne znaczenie geopolityczne i bardzo bogate złoża surowców, takich jak: fosforyty, tytan, złoto, ruda uranowa. Ponadto wybrzeże jest wyjątkowo zasobne w ryby, a na szelfie nie wykluczone, że znajdują się złoża ropy naftowej i gazu. Z powodu tych bogactw, Sahara Zachodnia wzbudziła zainteresowanie sąsiadów, którzy rywalizując o dobra i korzyści płynące z eksploatacji, przyczynili się do wielu nieszczęść zamieszkującej ten obszar ludności¹⁵⁸. Sahara Zachodnia była kolonią hiszpańską, ale rzadkie zaludnienie, mała liczba

¹⁵² *Historia konfliktu izraelsko – palestyńskiego*, http://www.pah.org.pl/nasze-dzialania/218/94/historia_konfliktu_izraelsko_palestynskiego, dostęp z dnia 01.04.2014.

¹⁵³ *Namibia – UNTAG, Background*, <http://www.un.org/en/peacekeeping/missions/past/untagFT.htm>, dostęp z 02.04.2014.

¹⁵⁴ M. Miszczak, B. Popławski, *Misje ONZ: Namibia 1989 – 1990*, <http://afryka.org/afryka/misje-onz--3---namibia-1980-1990,news/>, dostęp z dnia 02.04.2014.

¹⁵⁵ *PKW UNTAG*, <http://skmponz.szczecin.pl/pkw-untag/>, dostęp z dnia 02.04.2014.

¹⁵⁶ M. Miszczak, B. Popławski, *Misje ONZ: Namibia 1989 – 1990*, <http://afryka.org/afryka/misje-onz--3---namibia-1980-1990,news/>, dostęp z dnia 02.04.2014.

¹⁵⁷ *PKW UNTAG*, <http://skmponz.szczecin.pl/pkw-untag/>, dostęp z dnia 02.04.2014.

¹⁵⁸ *Dramatyczny los Sahary Zachodniej pod marokańskim butem*, rozmowa Tomasza Bednarzaka z prof. Adamem Kosidło, <http://konflikty.wp.pl/kat,1020235,title,Dramatyczny-los-Sahary-Zachodniej-pod-marokanskim-butem,wid,15785215,wiadomosc.html>, dostęp z dnia 02.04.2014.

mieszkańców i brak zorganizowania sił narodowych, powodowały, że w przeciwieństwie do innych części Afryki, na Saharze Zachodniej nie rozwinął się w latach 50. i 60. ruch wyzwolenczy¹⁵⁹. Prawo do terenów Sahary Zachodniej rościły sobie także kraje sąsiednie - Maroko i Mauretania. Ostatecznie oba państwa w 1975 roku zwróciły się do ONZ, aby zdecydować o przyszłości Sahary Zachodniej. Jednak wyrok Trybunału był dla Maroka niekorzystny, ponieważ nakazał przeprowadzenie referendum wśród miejscowej ludności¹⁶⁰. Maroko odmówiło podporządkowania się tym decyzjom i zorganizowało tzw. „zielony marsz”. Ludność cywilna przekraczając zieloną granicę z Saharą Zachodnią, symbolicznie przejmując kontrolę nad tym terenem¹⁶¹. W tej sytuacji, w listopadzie 1975 roku, Hiszpania, Maroko i Mauretania podpisały w Madrycie porozumienie, na mocy którego Maroko otrzymało północną i środkową część Sahary Zachodniej, a Mauretania część południową. W lutym następnego roku Hiszpania zakończyła wycofywanie się z Sahary Zachodniej. Dzień później Front Polisario (wojskowo-polityczny ruch powstały w 1973 r. na rzecz walki o niepodległość Sahary Zachodniej¹⁶²) proklamował powstanie Arabskiej Demokratycznej Republiki Sahary Zachodniej (SADR)¹⁶³. Wkraczająca na tereny Sahary Zachodniej armia marokańska była bardzo brutalna – żołnierze nie szli jak wyzwolicieli, tylko jak zdobywcy. Część miejscowej ludności zaczęła uciekać na pustynię. Marokańskie lotnictwo zaczęło bombardować pustynne obozy Saharyjczyków¹⁶⁴. W kolejnych latach SADR zyskiwała poparcie kolejnych państw, podczas gdy suwerenność Maroka nad Saharą Zachodnią nie została uznana przez żadne państwo. Kiedy w sierpniu 1979 roku, Mauretania zadeklarowała odstąpienie od roszczeń do południowej części Sahary Zachodniej, obszar ten natychmiast zaanektowało Maroko. Konflikt trwał nadal. USA dotowało Maroko, dostarczając broń i środki finansowe, natomiast Algieria i Libia wspierały Polisario. W sierpniu 1988 roku, sekretarz generalny ONZ przedstawił plan pokojowy, zakładający zawieszenie broni, repatriację uchodźców, wycofanie wojsk marokańskich, a następnie przeprowadzenie

¹⁵⁹ *Dramatyczny los Sahary Zachodniej pod marokańskim butem*, rozmowa Tomasza Bednarzaka z prof. Adamem Kosidło, <http://konflikty.wp.pl/kat,1020235,title,Dramatyczny-los-Sahary-Zachodniej-pod-marokanskim-butem,wid,15785215,wiadomosc.html>, dostęp z dnia 02.04..2014.

¹⁶⁰ *Tamże*.

¹⁶¹ *Tamże*.

¹⁶² *Spór o status Sahary Zachodniej*, <http://www.abcmaroko.pl/newsy-z-maroka/73-spor-o-status-sahary-zachodniej.html>, dostęp z dnia 02.04.2014.

¹⁶³ Por. *Hasło Maroko – Sahara Zachodnia*, http://www.stosunkimiedzynarodowe.info/kraj,Maroko,problemy,Sahara_Zachodnia, dostęp z dnia 02.04.2014.

¹⁶⁴ *Dramatyczny los Sahary Zachodniej pod marokańskim butem*, rozmowa Tomasza Bednarzaka z prof. Adamem Kosidło, <http://konflikty.wp.pl/kat,1020235,page,3,title,Dramatyczny-los-Sahary-Zachodniej-pod-marokanskim-butem,wid,15785215,wiadomosc.html>, dostęp z dnia 02.04..2014.

referendum w sprawie samostanowienia Sahary Zachodniej z możliwością uzyskania niepodległości. Maroko i Polisario przyjęły plan. Rada Bezpieczeństwa ONZ ustanowiła Misję ONZ ds. Referendum w Saharze Zachodniej (MINURSO). 6 września 1991 roku weszło w życie zawieszenie broni między Marokiem a Polisario. Wówczas zakończyła się zbrojna faza konfliktu, ale do rozwiązania politycznego nigdy nie doszło. Nie przeprowadzono referendum, ponieważ wybuchł spór o to, kto miałby mieć uprawnienia do głosowania. Komitet identyfikacji wyborców MINURSO nie mógł wykonać swojego zadania i w maju 1996 roku został wycofany z Sahary Zachodniej. W kolejnych latach trwały negocjacje pomiędzy Maroko a Polisario w sprawie zasad na nowo planowanego referendum. Ale propozycje Bakera, który był wysłannikiem ONZ do spraw Sahary Zachodniej były odrzucane raz przez jedną, innym razem przez drugą ze stron. W kwietniu 2004 roku Maroko ogłosiło, że nie zaakceptuje żadnego innego rozwiązania politycznego niż autonomia Sahary Zachodniej¹⁶⁵. Sahara Zachodnia znajduje się na liście terytoriów niesamodzielnych pod opieką Organizacji Narodów Zjednoczonych, ale w praktyce 80% - najważniejsza i najbogatsza część znajduje się pod marokańską okupacją, a tylko 20% jest w rękach Polisario i jego agend rządowych¹⁶⁶. Życie Saharyjczyków pod okupacją nie jest łatwe. Marokańczycy pozyskują saharijskich wodzów i starszyznę plemienia przekupstwem. Pozostali mieszkańcy odczuwają, że traktuje się ich jako ludzi drugiej kategorii. Na Saharę Zachodnią przybywają marokańscy koloniści, przyciągani system zachęt - wyższymi pensjami, świadczeniami i ulgami podatkowymi. Doprowadziło to do tego, że w saharijskich miastach powstają dzielnice, w których ludność napływowa dominuje nad tubylcami. Front Polisario ciągle domaga się referendum niepodległościowego, ale Maroko nigdy się na to nie zgodzi bo wie, że go nie wygra¹⁶⁷.

Wojna domowa w Liberii była spowodowana konfliktem między siłami rządowymi a opozycją. Rozpoczęła się w 1980 roku, kiedy doszło do pierwszego od 150 lat zamachu stanu w tym państwie. Władzę przejął Samuel Doe, który przez kolejną dekadę sprawował dyktatorskie rządy. Popierany był przez Stany Zjednoczone, ponieważ Liberia stanowiła dla USA istotną rolę strategiczną w rozgrywce zimnowojennej na Czarnym Lądzie. W kraju

¹⁶⁵ Por. *Hasło Maroko – Sahara Zachodnia*, http://www.stosunkimiedzynarodowe.info/kraj,Maroko,problemy,Sahara_Zachodnia, dostęp z dnia 02.04.2014.

¹⁶⁶ *Dramatyczny los Sahary Zachodniej pod marokańskim butem*, rozmowa Tomasza Bednarzaka z prof. Adamem Kosidło, <http://konflikty.wp.pl/kat,1020235,page,3,title,Dramatyczny-los-Sahary-Zachodniej-pod-marokanskim-butem,wid,15785215,wiadomosc.html>, dostęp z dnia 02.04..2014.

¹⁶⁷ *Dramatyczny los Sahary Zachodniej pod marokańskim butem*, rozmowa Tomasza Bednarzaka z prof. Adamem Kosidło, <http://konflikty.wp.pl/kat,1020235,page,5,title,Dramatyczny-los-Sahary-Zachodniej-pod-marokanskim-butem,wid,15785215,wiadomosc.html>, dostęp z dnia 02.04.2014.

postępowała zapaść gospodarcza, wybuchały napięcia społeczne, polityka Doe była coraz bardziej represyjna. Radykalizujące się z tych powodów nastroje antyprezydenckie doprowadziły 24 grudnia 1989 roku do wybuchu powstania, na czele którego stanął Charles Taylor. Jego Narodowy Patriotyczny Front Liberii zyskiwał zwolenników, dzięki czemu już pół roku później kontrolował znaczną część kraju. W tej pierwszej fazie konfliktu przedmiotem walk były także czynniki ekonomiczne. Spór dotyczył kontroli nad handlem drewnem i kauczukiem – największymi bogactwami naturalnymi Liberii. Co więcej, nielegalny handel diamentami z sąsiednim Sierra Leone, był dla obu stron konfliktu liberyjskiego metodą na finansowanie działalności. Po śmierci prezydenta Doe w 1990 roku, Liberia pozostawała bez formalnej władzy, stanowiąc klasyczny przykład upadłego kraju. W stolicy względny ład utrzymywał międzynarodowy korpus wojskowy ECOMOG, natomiast nad pozostałymi obszarami kontrolę sprawowały różne skłócone ze sobą odłamy i frakcje rebelianckie. W sierpniu 1996 roku doszło do porozumienia, które umożliwiło przeprowadzenie w następnym roku wyborów prezydenckich, które wygrał Charles Taylor.¹⁶⁸ Konflikt między siłami rządowymi a opozycją wybuchł ponownie 8 lipca 2003 roku¹⁶⁹. Zaczęło się w 1997 roku od walk na granicy z Gwineą, które rozpoczęła nieznana banda. Taylor zaczął przygotowywać wraz ze sprzymierzeńcami w Sierra Leone, rebelię przeciw rządowi Gwinei, ponieważ ten wspierał bojówkę. W 2000 roku ujawniło się odpowiedzialne za wywołanie ataków ugrupowanie LURD. Liberyjczycy Zjednoczeni na rzecz Pojednania i Demokracji dali początek nowej, trwającej cztery lata wojnie o władzę. Stronę rządową stanowił AFL – Siły Zbrojne Liberii, składające się z policji oraz weteranów wojny domowej z pierwszej połowy lat dziewięćdziesiątych. Ich nieformalny charakter umożliwiał skuteczniejsze eliminowanie przeciwników reżimu Taylora¹⁷⁰. Choć Taylor deklarował wyzwolenie Liberii spod brutalnych rządów dyktatora, nie zależało mu na dobru narodu ale władzy i pieniądzu¹⁷¹. Do swojej armii rekrutował dzieci, narkotyzując je i podając broń. Jego żołnierze gwałcili i mordowali w bestialski sposób¹⁷². Społeczność światowa zdawała sobie sprawę, że tylko odsunięcie Taylora od władzy może zakończyć

¹⁶⁸ Por. M. Kręt, *Konflikt w Liberii w latach 1989 – 1997*, <http://www.psz.pl/tekst-419/Liberia-opis-konfliktu>, dostęp z dnia 03.04.2014.

¹⁶⁹ *Przegląd wybranych obecnych i minionych konfliktów afrykańskich*, <http://www.unic.un.org.pl/afryka/index.php?id=2>, dostęp z dnia 03.04.2014.

¹⁷⁰ Por. M. Kręt, *Konflikt w Liberii w latach 1989 – 1997*, <http://www.psz.pl/tekst-419/Liberia-opis-konfliktu>, dostęp z dnia 03.04.2014.

¹⁷¹ A. Wawrzyńczak, *Zanim odcięli ręce, pytali: „krótki czy długi rękaw”?*, <http://konflikty.wp.pl/kat,1020225,title,Zanim-odcieli-rece-pytali-krotki-czy-dlugi-rekaw,wid,12558439,wiadomosc.html>, dostęp z dnia 03.04.2014.

¹⁷² Por. *Tamże*.

krwawe rozgrywki w regionie. Poprzez sankcje gospodarcze i polityczne próbowano doprowadzić do izolacji Liberii na arenie międzynarodowej. Oficjalne walki zakończyły się w 2003 roku, kiedy zawarto porozumienie pokojowe, powołano tymczasowy rząd, a Taylor poddał się do dymisji¹⁷³. Nie uniknął jednak odpowiedzialności. Przed Trybunałem w Hadze oskarżono go o zbrodnie ludobójstwa¹⁷⁴. Prokuratura postawiła mu 11 zarzutów, w tym o: morderstwa, tortury, gwałty, wykorzystywanie dzieci jako żołnierzy i wspieranie rebelii w Sierra Leone w celu grabieży jego bogactw naturalnych i uzyskania kontroli nad krajem¹⁷⁵.

Etniczna nienawiść była główną przyczyną ludobójstwa w Rwandzie. Ludność Rwandy dzieli się na trzy grupy etniczne: Hutu (około 85% populacji), Tutsi (14%) oraz Twa (1%)¹⁷⁶. Pasterze z plemiona Tutsi przybyli na te tereny później niż trudniący się rolnictwem Hutu. Ale dzięki swojej wewnętrznej organizacji, w krótkim czasie podporządkowali sobie Hutu i Twa i utworzyli Królestwo Rwandy¹⁷⁷. Tutsi stanowiła górną warstwę w strukturze społecznej, a Hutu niższą¹⁷⁸. Ci ostatni nie mieli żadnego znaczenia politycznego, a ponadto dzierżawili ziemie Tutsi i płacili im daniny. Zarysował się klasyczny podział na bogatych Tutsi posiadających dobra i biednych Hutu cierpiących niedostatek¹⁷⁹. Rządziła kasta Tutsi - właścicieli była, a kasta wyrobników Hutu utrzymywała się z uprawy ziemi. Tutsi i Hutu, zwani „synami Rwandy” początkowo żyli dość spokojnie, przyzwyczajeni do układu przypominającego europejski feudalizm¹⁸⁰. Oba plemiona zaczęły skłócać kolonizatorzy. Nienawiść etniczną podsycali najpierw Niemcy, a potem Belgowie. Ci pierwsi, po włączeniu tych terenów do Niemieckiej Afryki Wschodniej, zachowali dotychczasowe struktury administracyjne, przez co władza i pozycja zarezerwowana była wyłącznie dla Tutsi. Z kolei po I wojnie światowej, Beldzy ustanowili w przejętej Rwandzie prawo dyskryminujące Hutu.

¹⁷³ Por. M. Kręt, *Konflikt w Liberii w latach 1989 – 1997*, <http://www.psz.pl/tekst-419/Liberia-opis-konfliktu>, dostęp z dnia 03.04.2014.

¹⁷⁴ PAP, *Były prezydent Liberii przed Trybunałem w Hadze*, <http://konflikty.wp.pl/kat,1020235,title,Byly-prezydent-Liberii-przed-Trybunalem-w-Hadze,wid,11092109,wiadomosc.html>, dostęp z dnia 03.04.2014.

¹⁷⁵ A. Wawrzyńczak, *Zanim odcięli ręce, pytali: „krótki czy długi rękaw”?*, <http://konflikty.wp.pl/kat,1020225,page,3,title,Zanim-odcieli-rece-pytali-krotki-czy-dlugi-rekaw,wid,12558439,wiadomosc.html>, dostęp z dnia 03.04.2014.

¹⁷⁶ *Ludobójstwa w Rwandzie*, <http://www.unic.un.org.pl/aktualnosci.php?wid=34&news=2428>, dostęp z dnia 07.04.2014.

¹⁷⁷ M. Łaszkiwicz, *Opowieść o rwandyjskiej tragedii*, http://www.konflikty.pl/a,4555,Czasy_najnowsze,Opowiesc_o_rwandyjskiej_tragedii.html, dostęp z dnia 07.04.2014.

¹⁷⁸ *Ludobójstwa w Rwandzie*, <http://www.unic.un.org.pl/aktualnosci.php?wid=34&news=2428>, dostęp z dnia 07.04.2014.

¹⁷⁹ Por. M. Łaszkiwicz, *Opowieść o rwandyjskiej tragedii*, http://www.konflikty.pl/a,4555,Czasy_najnowsze,Opowiesc_o_rwandyjskiej_tragedii.html, dostęp z dnia 07.04.2014.

¹⁸⁰ Por. ks. H. Siwek SDS, *Krwawiące drzewo*, Kraków 2009, ss. 114 – 115.

Pozbawieni zostali m.in. dostępu do edukacji. Wprowadzenie dowodów tożsamości z informacją o przynależności do konkretnej nacji, pogłębiło wzajemną niechęć plemion¹⁸¹. W listopadzie 1959 roku Hutu przeprowadziło rewoltę, która zapoczątkowała rewolucję społeczną kończącą okres dominacji Tutsi¹⁸². W 1973 roku władzę w Rwandzie przejął władca z klanu, który był radykalnym, szowinistycznym skrzydłem Hutu. Nowy prezydent wprowadził dyktaturę i sprywatyzował państwo tak, że Rwanda stała się własnością klanu, który kierował wojskiem, policją, bankami i całą administracją¹⁸³. Sytuację komplikował, oprócz napięć pomiędzy plemionami, także ekonomiczny kryzys przełomu lat 80. i 90., kiedy nastąpiła susza, a na światowych rynkach spadła cena kawy. W 1990 roku wybuchła wojna domowa, którą zapoczątkowali partyzanci Tutsi z Rwandyjskiego Frontu Patriotycznego¹⁸⁴. Inwazja FPR na Rwandę z terytorium sąsiadującej Ugandy, doprowadziła do kolejnej fali uchodźstwa. Rząd Hutu ogłosił wszystkich mieszkających w Rwandzie Tutsi współnikami tego ruchu patriotyczno – militarnego, a członków opozycyjnych partii zdrajcami¹⁸⁵. Na szeroką skalę przeprowadzono propagandę przeciw Tutsi. Za pośrednictwem mediów głoszone, że Tutsi są ludźmi gorszej kategorii i stanowią ogromne zagrożenie¹⁸⁶. W połowie 1993 roku, państwa afrykańskie wymusiły na prezydencie zawarcie porozumienia z FNR. Samolot, którym leciał Habyariman wracając z zagranicy po podpisaniu hańbiącego porozumienia, został zestrzelony¹⁸⁷. Choć nie udowodniono udziału Tutsi w zamachu, incydent z kwietnia 1994 roku, stał się pretekstem do rozpoczęcia bojówki Hutu i trzymiesięcznej masakry zniechęconego plemienia. Hutu wyszukiwali bezbronnych ludzi uciekających w lasy, na wzgórza, chowających się w kościele i na stadionach. W szale zabijania mordowali dosłownie każdego napotkanego Tutsi. Również dzieci brały udział w masakrze, dobijając rannych. Ludobójstwo w Rwandzie było tym bardziej tragiczne, że

¹⁸¹ M. Łaskiewicz, *Opowieść o rwandyjskiej tragedii*,

http://www.konflikty.pl/a,4555,Czasy_najnowsze,Opowiesc_o_rwandyjskiej_tragedii.html, dostęp z dnia 07.04.2014.

¹⁸² *Ludobójstwo w Rwandzie*, <http://www.unic.un.org.pl/aktualnosci.php?wid=34&news=2428>, dostęp z dnia 07.04.2014.

¹⁸³ Por. *Konflikt w Ruandzie*, <http://stosunki-miedzynarodowe.pl/msp/1165-konflikt-w-ruandzie>, dostęp z dnia 07.04.2014.

¹⁸⁴ Por. M. Łaskiewicz, *Opowieść o rwandyjskiej tragedii*,

http://www.konflikty.pl/a,4555,Czasy_najnowsze,Opowiesc_o_rwandyjskiej_tragedii.html, dostęp z dnia 07.04.2014.

¹⁸⁵ *Ludobójstwo w Rwandzie*, <http://www.unic.un.org.pl/aktualnosci.php?wid=34&news=2428>, dostęp z dnia 07.04.2014.

¹⁸⁶ Por. M. Łaskiewicz, *Opowieść o rwandyjskiej tragedii*,

http://www.konflikty.pl/a,4555,Czasy_najnowsze,Opowiesc_o_rwandyjskiej_tragedii.html, dostęp z dnia 07.04.2014.

¹⁸⁷ Por. *Konflikt w Ruandzie*, <http://stosunki-miedzynarodowe.pl/msp/1165-konflikt-w-ruandzie>, dostęp z dnia 07.04.2014.

ofiary znały swoich katów. Mordercami byli zwyczajni ludzie, którzy byli ich sąsiadami, znajomymi z okolicy lub pracy. Zaślepieni nienawiścią, nie zwracali na to uwagi. Rabowali, mordowali maczetami, nożami, siekierami i wszystkim co mieli pod ręką¹⁸⁸. Zawieszenie broni zostało podpisane podczas spotkania państw Organizacji Jedności Afrykańskiej w czerwcu 1994 roku, a w sierpniu ogłoszono zakończenie wojny. Powołani premiera i prezydenta z plemienia Hutu, co miało być dowodem, że Tutsi nie chcą wprowadzić swojego reżimu. Rząd składał się z przedstawicieli obu plemion¹⁸⁹. Ludobójstwo w Rwandzie, trwające niecałe 100 dni, pochłonęło prawie milion niewinnych ofiar. Państwo praktycznie legło w gruzach i pogrzyżyło się w chaosie. Całkowicie upadła gospodarka, nie funkcjonowały żadne instytucje publiczne. Rwandyjczycy uciekali za granicę. Wielu z tych, którzy ocalili i wrócili do swoich zniszczonych domów, mieszka w sąsiedztwie oprawców, których do tej pory nie osądzono. Dla ocalałych ludobójstwo nie zakończyło się w 1994 roku, bo trauma tamtych wydarzeń nie mija nigdy¹⁹⁰.

Angola to państwo, na którym ciąży „klątwa surowcowa”. Do konfliktu angolskiego przyczyniły się także kwestia niepodległości, położenie geostrategiczne, problemy rasowe. Portugalczycy, którzy skolonizowali państwo, prowadzili politykę w myśl zasady „dziel i rządź”. Skonfliktowali lokalne klany, co zaburzyło społeczny ład¹⁹¹. Afrykanie byli dla nich niewolnikami. Do wydobycia diamentów metropolia angażowała także sprowadzanych z Portugalii przestępców i ludzi marginesu¹⁹². Zakończenie II wojny światowej przyniosło nadzieję na niepodległość, jednak Angola w przeciwieństwie do wielu innych państw afrykańskich, nie mogła wyzwolić się spod władzy Portugalii. W 1955 roku odkryto złoża ropy naftowej, a ponieważ Portugalia chciała mieć je pod kontrolą, nie zgodziła się na pokojowe odejście od istniejącego systemu. Mieszkańcy Angoli domagali się prawa do samostanowienia, dlatego rozpoczęli walkę zbrojną. W tle walki o niepodległość był także zacięty spór o kontrolę nad przemysłem wydobywczym przede wszystkim diamentów.

¹⁸⁸ Por. M. Łaskiewicz, *Opowieść o rwandyjskiej tragedii*, http://www.konflikty.pl/a,4555,Czasy_najnowsze,Opowiesc_o_rwandyjskiej_tragedii.html, dostęp z dnia 07.04.2014.

¹⁸⁹ Por. *Konflikt w Ruandzie*, <http://stosunki-miedzynarodowe.pl/msp/1165-konflikt-w-ruandzie>, dostęp z dnia 07.04.2014.

¹⁹⁰ Por. M. Łaskiewicz, *Opowieść o rwandyjskiej tragedii*, http://www.konflikty.pl/a,4555,Czasy_najnowsze,Opowiesc_o_rwandyjskiej_tragedii.html, dostęp z dnia 07.04.2014.

¹⁹¹ D. Jankowski, *Konflikt w Angoli. Historia, geopolityka, wyzwania na przyszłość*, „Biuletyn opinie”, 17. 12. 2009, Fundacja Aleksandra Kwaśniewskiego AMICUS EUROPÆ, ss. 2-15, <http://fae.pl/biuletynopiniekonfliktwangolihistoriaterazniejszoscprzyszlosc.pdf>, dostęp z dnia 08.04.2014.

¹⁹² *Wojna w Angoli – 1961 – 1994 – geneza, przebieg, strony konfliktu, skutki*, <http://stosunki-miedzynarodowe.pl/msp/1031-wojna-w-angoli-1961-1994-geneza-przebieg-strony-konfliktu-skutki>, dostęp z dnia 08.04.2014.

Portugalczyki nie chcieli opuścić zamorskiej kolonii ze względu na korzyści finansowe płynące z eksploatacji bogactw naturalnych. Przełom nastąpił w 1974 roku, kiedy władzę w Portugalii przejął Ruch Sił Zbrojnych. MFA zakładał zakończenie wojen w dawnych koloniach, dlatego rok później Republika Angoli mogła ogłosić niepodległość. Wyniszczone długoletnią wojną państwo, było jednak w stanie rozkładu i groziła mu anarchia¹⁹³. Walka o władzę między dwoma ugrupowaniami rozpoczęła drugą fazę konfliktu trwającą aż do 1992 roku. Rządzący Ludowy Ruch Wyzwoleńczy oraz rebelianci ze Związku na Rzecz Całkowitej Niepodległości Angoli, toczyli spór o kontrolę nad wydobywaniem. Upadek ZSRR i koniec zimnej wojny spowodował wycofanie się państw trzecich z konfliktu. Angola przestała być miejscem walki o strefy wpływów, a stała się obszarem wewnętrznych walk o bogactwa naturalne. Porozumienie pokojowe pomiędzy MPLA a UNITĄ z maja 1991 roku zapewniło krótkotrwałą stabilizację państwa. Trzecia faza wojny zaczęła się już we wrześniu następnego roku, kiedy po porażce w wyborach parlamentarnych i prezydenckich UNITA zanegowała wyniki i oskarżyła MPLA o ich sfałszowanie. W październiku rozpoczęły się walki, dziennie ginęło ok. tysiąca ludzi. Wojska UNITA poniosły klęskę, ale rebelianci przejęli kontrolę nad bogatym w dzianety obszarem Angoli. Zawieszenie broni, tzw. Protokół z Lusaki został podpisany 20 listopada 1994 roku, a zakładał wysłanie do Angoli sił pokojowych ONZ. Implementacja postanowień opóźniała się tak, że w 1998 roku konflikt wybuchł z nową siłą. Rada Bezpieczeństwa wprowadziła embargo na dostawy diamentów pozbawionych oficjalnych certyfikatów rządowych. Odtąd przepływ diamentów miał być lepiej monitorowany. Na początku 2002 roku przywódca UNITA został zabity; rebelianci pozbawieni przywódcy zawarli porozumienie z rządem. 4 kwietnia zakończyła się trwająca 41 lat wojna w Angoli. Państwo było zacofane gospodarczo, upadłe pod względem bazy społecznej i systemu politycznego. Aktualny pozostał problem traumy powojennej. Obie strony konfliktu dopuszczały się gwałtów, zabójstw, ludożerstwa, co wciąż tkwi w psychice i świadomości Angolczyków. Nadzieją na poprawę sytuacji są zasoby naturalne, które jeszcze do niedawna były uznawane za przekleństwo tego państwa. Dzięki nim jest szansa na naprawę zniszczonej infrastruktury transportowej i ponowny rozkwit rolnictwa. Sytuacja w tym rejonie stabilizuje się, a rząd w Lusace odbudowuje stosunki międzynarodowe –

¹⁹³ Por. D. Jankowski, *Konflikt w Angoli. Historia, geopolityka, wyzwania na przyszłość*, „Biuletyn opinie”, 17. 12. 2009, ss. 2-5, <http://fae.pl/biuletynopiniekonfliktwangolihistoriaterazniejszoscprzyszlosc.pdf>, dostęp z 08.04.2014.

Angola stała się członkiem Unii Afrykańskiej, była tymczasowym członkiem Rady Bezpieczeństwa ONZ¹⁹⁴.

Konflikt w Demokratycznej Republice Kongo ma podłoże polityczno – etniczne¹⁹⁵. Był konsekwencją wojny i ludobójstwa w sąsiedniej Rwandzie. Ówczesny władca dawnego Zairu, Mobutu Sese Seko był przychylny rządowi Hutu. Kiedy do władzy w Rwandzie doszli rebelianci Tutsi, wielu niewinnych Hutu opuściło ojczyznę albo pod groźbą śmierci ze strony innych, albo też ze strachu przed odpowiedzialnością zbiorową. Ci którzy mordowali (żołnierze milicji znani jako Interahamwe), także przekroczyli granicę Zairu. Otrzymali od Mobutu broń, a swoboda ruchów pozwoliła im przejmować władzę w obozach dla uchodźców i stamtąd przeprowadzać ataki na Rwandę¹⁹⁶. Zair zamieszkiwali także Tutsi, znani jako Banyamulenge. Byli oni poważnie skłóceni władzami, ponieważ obowiązujące ustawodawstwo pozbawiało ich zairskiego obywatelstwa oraz prawa do własnej ziemi. Na przełomie 1995 i 1996 roku wojska zairskie oraz Interahamwe zaczęły wspólnie występować przeciw Banyamulenge. Rozpoczęli czystki etniczne, przeprowadzając krwawe masakry na Tutsi. Banyamulenge uzyskali wsparcie Rwandy i Burundi, które chciały rozprawić się z atakującymi ich terytoriami Interahamwe oraz Ugandy, która była największym sojusznikiem Rwandy¹⁹⁷. Każdy z sąsiadów miał w wojnie swoje interesy. Rwanda i Uganda wysunęły swojego kandydata Laurenta Kabilę i po obaleniu Mobutu uczyniły go prezydentem Zairu. Kabila przywrócił dawną nazwę państwa – Demokratyczna Republika Kongo. Jednak kiedy Kabila postanowił się uniezależnić, zwolnił rwandyjskich doradców i odsunął Tutsi od władzy, wybuchła w 1998 roku druga wojna, zwana czasem afrykańską wojną światową¹⁹⁸. Oburzeni Banyamulenge zaczęli wpieniać powstania przeciw Kabili, uzyskując wsparcie od tych samych sąsiadów co poprzednio. Kabili pomagały natomiast Angola, Namibia, Zimbabwe i Czad. Angażujące się w konflikt państwa z zewnątrz, były głównie

¹⁹⁴ Por. D. Jankowski, *Konflikt w Angoli. Historia, geopolityka, wyzwania na przyszłość*, „Biuletyn opinie”, 17. 12. 2009, ss. 5-15, <http://fae.pl/biuletynopiniekonfliktwangolihistoriaterazniejszoscprzyszosc.pdf>, dostęp z 08.04.104.

¹⁹⁵ *Przegląd wybranych obecnych i minionych konfliktów afrykańskich*, <http://www.unic.un.org.pl/afryka/index.php?id=2>, dostęp z dnia 09.04.2014.

¹⁹⁶ Por. P. Leski, *Konflikt w Demokratycznej Republice Kongo: Błękitne hełmy i wojna trzydziestoletnia*, <http://pawelleski.blog.pl/2013/01/17/bl/>, dostęp z dnia 09.04.2014.

¹⁹⁷ Por. *Hasło: Kongo (Demokr. Rep. Kongo) – Konflikt*, http://www.stosunkimiedzynarodowe.info/kraj,Kongo_Demokr_Rep_Kongo,problemy,Konflikt, dostęp z dnia 09.04.2014.

¹⁹⁸ Por. P. Leski, *Konflikt w Demokratycznej Republice Kongo: Błękitne hełmy i wojna trzydziestoletnia*, <http://pawelleski.blog.pl/2013/01/17/bl/>, dostęp z dnia 09.04.2014.

zainteresowane eksploatacją surowców naturalnych, w które bogate było Kongo¹⁹⁹. Wojna była zaciekle do tego stopnia, że poróżniła nawet dwie największe sojuszniczki – Rwandę i Ugandę²⁰⁰. W 1999 roku podpisano porozumienie rozejmowe, które zakładało przerwanie ognia, wycofanie z Konga obcych wojsk, rozmieszczenie sił międzynarodowych, dialog i przyznanie praw wszystkim grupom etnicznym. Ale wszystkie strony konfliktu zaczęły notorycznie łamać postanowienia wynikające z pokoju w Lusace²⁰¹. Na skutek potyczek, bitw i starć pomiędzy skłóconymi stronami, od kul, chorób i z głodu zginęło 4-5 mln ludzi. Prezydent Laurent Kabila zginął w zamachu. Zastąpił go jego syn Joseph. Kongo zostało podzielone na trzy części - jedną kontrolowały wojska rządowe, drugą - partyzanci wspomagani przez Ruandę, a trzecią - rebelianci, których wspierała Uganda. W 2002 roku podpisano pokój sankcjonujący status quo. Prezydentem pozostał Joseph Kabila, a jego zastępcami dwaj przywódcy rebeliantów. Wygranymi w tej wojnie byli niewątpliwie kongijscy Tutsi. Mieli swojego wiceprezydenta i ministrów w stolicy, a pod kontrolą kraina Kivu i jedna trzecia całego Konga. Zdobyte tereny Tutsi stracili w 2006 roku, w wyniku pierwszych od 40 lat wolnych wyborów. Zwyciężył w nich Joseph Kabila, który zagarnął całość ziem tylko dla siebie. Tutsi jako nieliczni, nie mieli w wyborach szans, tym bardziej że ich wiceprezydent został wygnany z kraju. W październiku 2008 roku wybuchł nowy konflikt. Generał Nkunda, który walczył we wszystkich wojnach w Kongu i Rwandzie nie uznał nowych władz²⁰². Z czasem stawał się coraz bardziej samodzielny, a jego ambicje wciąż rosły. Po kilku miesiącach walk, Nkunda został w styczniu 2009 roku pojmany przez rwandyjskie wojska, które następnie zaczęły wycofywać się z Kongo. Trzy lata później rozpoczął się nowy, poważny kryzys. Ponad półroczna rebelia dowodzona przez jednego ze zbuntowanych generałów, zakończyła się podpisaniem pokoju 24 lutego 2013 roku²⁰³. W Kongu – Kinszasie, nazwanego przez Josepha Conrada „jądrem ciemności” zginęło w ciągu

¹⁹⁹ Por. *Hasło: Kongo (Demokr. Rep. Kongo) – Konflikt*,
http://www.stosunkimiedzynarodowe.info/kraj,Kongo_Demokr_Rep_Kongo,problemy,Konflikt, dostęp z dnia 09.04.2014.

²⁰⁰ W. Jagielski, *Nikt nie może pomóc Kongu*,
http://wiadomosci.gazeta.pl/wiadomosci/1,114881,5904660,Nikt_nie_moze_pomoc_Kongu.html, dostęp z dnia 09.04.2014.

²⁰¹ Por. *Hasło: Kongo (Demokr. Rep. Kongo) – Konflikt*,
http://www.stosunkimiedzynarodowe.info/kraj,Kongo_Demokr_Rep_Kongo,problemy,Konflikt, dostęp z dnia 09.04.2014.

²⁰² W. Jagielski, *Nikt nie może pomóc Kongu*,
http://wiadomosci.gazeta.pl/wiadomosci/1,114881,5904660,Nikt_nie_moze_pomoc_Kongu.html, dostęp z dnia 09.04.2014.

²⁰³ Por. *Hasło: Kongo (Demokr. Rep. Kongo) – Konflikt*,
http://www.stosunkimiedzynarodowe.info/kraj,Kongo_Demokr_Rep_Kongo,problemy,Konflikt, dostęp z dnia 09.04.2014.

ostatniej dekady niemal pięć i pół milionów ludzi. Wśród nich najwięcej było dzieci, głównie tych najmłodszych do 5 roku życia²⁰⁴.

Etiopię i Erytreę poróżniła kwestia przebiegu granic pomiędzy tymi państwami²⁰⁵. Od połowy lat 90. stosunki pomiędzy Etiopią a Erytreą były napięte, mimo że ich przywódcy w 1991 roku wspólnie obalili dyktaturę, a dwa lata później Erytrea uzyskała od Etiopii niepodległość. W latach 1998 – 2000 toczyła się między nimi wojna. Walki prowadzono w stylu I wojny światowej. Zginęło w nich ok. 70 tysięcy osób, a prawie 1,5 miliona zostało uchodźcami. Układ pokojowy podpisano 12 grudnia 2000 roku. Obie strony zadeklarowały, że zaakceptują niezależne orzeczenie w sprawie spornej kwestii terenu granicznego. Komisja składająca się z przedstawicieli Etiopii i Erytrei w równej liczbie w kwietniu 2002 roku przyznała sporne miasto Badme Erytrei. Etiopia mimo wcześniejszych deklaracji, nie zgodziła się z takim werdyktem. Obie strony zaczęły wysyłać na granicę dodatkowe wojska. We wrześniu 2005 roku Erytrea zagroziła, że jeżeli ONZ nie rozstrzygnie sporu o Badame, ona rozpocznie działania zbrojne. Jednocześnie Erytrea zakazała lotów helikopterów oraz ruchu pojazdów ONZ w strefie granicznej. Wobec tego misja UNMEE musiała ograniczyć monitoring strefy buforowej. Pod koniec roku stolica zażądała usunięcia żołnierzy misji pokojowej. Kolejne posiedzenie komisji granicznej w marcu 2006 zakończyło się niepowodzeniem. Napięcie na granicy erytrejsko – etiopskiej wciąż rosło. W listopadzie 2007 roku upłynął roczny termin wyznaczony przez Komisję do spraw Granicy Erytrei i Etiopii, w jakim państwa te miały dojść do porozumienia. Wobec tego komisja podtrzymała orzeczenie z kwietnia 2002 roku. Sytuacja zaostrzyła się, ale nowa wojna nie wybuchła. Obie strony oskarżają się jednak o organizowanie zamachów i dywersyjnych akcji²⁰⁶.

Konflikt na Wybrzeżu Kości Słoniowej spowodowany był walką o władzę i wpływy. W 1993 prezydentem został Henri Konan Bedie, który zaraz po objęciu urzędu odsunął od władzy premiera Alassane Ouattarę pochodzącego z północy kraju. Mieszkańcy mużułmańskiej północy poczuli się dyskryminowani przez południe. W 1999 roku na stabilnym do tej pory Wybrzeżu Kości Słoniowej, doszło do pierwszego w historii wojskowego zamachu stanu. W jego wyniku Konan Bedie został obalony. Władzę przejęła junta generała Roberta Guei. Rok później zostały rozpisane wybory prezydenckie.

²⁰⁴ W. Jagielski, *Kongo wciąż jest „jądrem ciemności”*, <http://wyborcza.pl/dziennikarze/1,84009,4866474.html>, dostęp z dnia 09.04.2014.

²⁰⁵ *Przegląd wybranych obecnych i minionych konfliktów afrykańskich*, <http://www.unic.un.org.pl/afryka/index.php?id=2>, dostęp z dnia 10.04.2014.

²⁰⁶ Por. *Hasło: stosunki dwustronne Etiopia – Erytrea*, http://www.stosunkimiedzynarodowe.info/kraj,Etiopia,stosunki_dwustronne,Erytrea, dostęp z dnia 10.04.2014.

Wspomniany były premier Alassane Ouattara zgłosił swoją kandydaturę. Miałyby spore szanse, w wyborach ponieważ był znany i cieszył się dużym poparciem północy. Jednak junta wyeliminowała jego kandydaturę, wprowadzając poprawki do 35 artykułu konstytucji, umieszczając zapis, że o urząd prezydenta mogą ubiegać się jedynie obywatele będący mieszkańcami kraju w drugim pokoleniu. To zdyskwalifikowało Alassane Ouattara, ponieważ jego ojciec był imigrantem z Burkina Faso. Wybory wygrał kandydat lewicy - Laurent Gbagbo. Generał Guei protestami społecznymi oraz zakulisowymi działaniami Francji został zmuszony do kapitulacji. Junta przestała działać, więc Ouattara zażądał od nowo wybranego prezydenta powtórzenia wyborów. Nie pomogła argumentacja, że bez jego udziału były nie reprezentatywne. Gbagbo stanowczo odmówił. Na represje z jego strony, zwolennicy Ouattary postanowili przejąć władzę siłą. We wrześniu 2002 roku rozpoczęła się krwawa wojna domowa pomiędzy biedną muzułmańską Północą a bogatym chrześcijańskim Południem. Obie strony masowo mordowały, stosowały tortury i wcielały do armii dzieci²⁰⁷. W działania mediacyjne zaangażowała się Francja, która była dla Wybrzeża Kości Słoniowej ważnym partnerem handlowy²⁰⁸. Jednym z postanowień pokoju podpisanego w styczniu 2003 roku, były wybory prezydenckie rozpisane na 2005 rok, w których zmierzyć mieli się Gbagbo i Ouattara. Gbagbo opóźniał jednak reformy polityczne, zwłaszcza prawa wyborczego. Rebelianci z kolei nie byli przygotowani do rządzenia. Na opanowanych przez nich terenach zapanowała nędza i prawo pięści. Ponadto dochodziło do coraz liczniejszych podziałów w ramach „Nowych Sił” i ostrych konfliktów wewnątrz frakcji. Rebelianci w odwecie za sabotowanie przez prezydenta warunków pokoju, sami odmówili implementacji postanowienia dotyczącego rozbrojenia swoich oddziałów²⁰⁹. Siły rządowe oraz rebelianci nie potrafili dojść do konsensusu w powołanym rządzie jedności narodowej. Kolejne rozlewy krwi przerwał prezydent RPA, który zaangażował się w mediacje i skłonił obie strony do złożenia broni. Po rozmowach pokojowych z kwietnia 2005 roku, ustalono na wrzesień termin wyborów. Do wyborów jednak znowu nie doszło, ponieważ „Nowe Siły” nie zaakceptowały ustalonych warunków. Dobrą wolę obie strony wykazały dopiero w 2007 roku. Prezydent i przywódca rebeliantów doszli do porozumienia, utworzyli rząd jedności

²⁰⁷ Por. M. Konarski, *Geneza i przebieg konfliktu na Wybrzeżu Kości Słoniowej*, <http://www.psz.pl/tekst-734/Maciej-Konarski-Geneza-i-przebieg-konfliktu-na-Wybrzezu-Kosci-Sloniowej>, dostęp z dnia 11.04.2014.

²⁰⁸ P. Mrówka, *Kości Słoniowa skąpana we krwi*, www.histmag.org/Kosc-slioniowa-skapana-we-krwi-7707, dostęp z 11.04.2014.

²⁰⁹ Por. M. Konarski, *Geneza i przebieg konfliktu na Wybrzeżu Kości Słoniowej*, <http://www.psz.pl/tekst-734/Maciej-Konarski-Geneza-i-przebieg-konfliktu-na-Wybrzezu-Kosci-Sloniowej>, dostęp z dnia 11.04.2014.

narodowej, przystąpili do rozbijania bojówek²¹⁰. Termin wyborów odraczano, za argument podając problem w zapewnienia bezpiecznego ich przebiegu. Odbyły się dopiero 28 listopada 2010 roku. Pomiędzy kandydatami na nowo wybuchł ostry konflikt. Wedle wyników wygranym był Alassane Ouattara, który zdobył 54% głosów. Jego konkurent Gbagbo za pomocą podlegającej mu Rady Konstytucyjnej unieważnił część głosów oddanych na Ouattara. W efekcie obaj kandydaci powołali własne gabinety, zapoczątkowując okres dwuwładzy. Społeczność międzynarodowa, państwa zachodnie, ONZ i Unia Europejskie popierały Ouattara i wzywały Gbagbo do uznania demokratycznych wyników wyborów. Wspierany przez południową część Gbagbo nie ustąpił. Pod jego kontrolą pozostały wojsko i media. Spory na najwyższym szczeblu władzy zupełnie zdezorganizowały państwo. W lutym 2011 „Nowe Siły” z północy, pod przewodnictwem Ouattary wszczęły zbrojne zamieszki. Wojna domowa zakończyła się dzięki wsparciu sił ONZ (misja UNOCI) i francuskich. W kwietniu aresztowano Laurent Gbagbo, a w listopadzie Międzynarodowy Trybunał Karny w Hadze postawił mu zarzuty zbrodni przeciw ludzkości. Konflikt spowodował ogromne straty ekonomiczne. Wzrosło bezrobocie, a z powodu niestabilnej sytuacji politycznej, Międzynarodowy Fundusz Walutowy wstrzymał pomoc finansową²¹¹. Ogromne straty dla plantatorów spowodował zakaz eksportu kakao wprowadzony przez Ouattara, który w ten sposób chciał odsunąć Gbagbo od pieniędzy z państwowej kasy oraz embargo na import tego surowca wprowadzone przez Unię Europejską²¹². Przed nowym rządem poważne zadanie. Czas pokaże, jak długo będzie w stanie utrzymać stabilność i wewnętrzny ład oraz dbać o odbudowę i rozwój państwa.

Wojna domowa w Sudanie była wynikiem buntu mieszkańców z południa kraju, którzy sprzeciwiali się politycznej i gospodarczej dominacji muzułmańskich Arabów z północy²¹³. Wybuchła pod koniec 1955 roku, jeszcze zanim ogłoszono niepodległość spod panowania brytyjsko – egipskiego. Rebelianci z południa domagali się secesji, sprawiedliwej dystrybucji zasobów naturalnych, udziału we władzy oraz zmiany statusu religii islamskiej w państwie. Regularne walki trwające do 1972 roku zakończyło podpisanie pokoju w Addis Abebie. Na jego mocy Południe uzyskało większą autonomię. Na nowo konflikt wybuchł 11

²¹⁰ Por. P. Mrówka, *Kość Słoniowa skąpana we krwi*, www.histmag.org/Kosc-slioniowa-skapana-we-krwi-7707, dostęp z 11.04.2014.

²¹¹ Por. M. Młynarczyk, *Wojna na Wybrzeżu Kości Słoniowej jako hamulec dla rozwoju*, <http://www.psz.pl/tekst-41060/Wojna-na-Wybrzezu-Kosci-Slioniowej-jako-hamulec-dla-rozwoju>, dostęp z dnia 11.04.2014.

²¹² M. Rębała, *Krwawe kakao*, <http://swiat.newsweek.pl/krwawe-kakao,75378,1,1.html>, dostęp z dnia 11.04.2014.

²¹³ *Przegląd wybranych obecnych i minionych konfliktów afrykańskich*, <http://www.unic.un.org.pl/afryka/index.php?id=2>, dostęp z dnia 11.04.2014.

później, w 1983 roku. W związku z odkryciem złóż ropy naftowej na południu Sudanu, prezydent ograniczył autonomię władz z Południa²¹⁴. Rebelianci utworzyli Ludową Armię Wyzwolenia Sudanu (SPLA). Ostrzeliwania i przewroty wojskowe trwały. Wszelkie próby mediacji i rozejmu były udaremniane. Dopiero z inicjatywy specjalnego wysłannika Stanów Zjednoczonych sudański rząd i SPLA podpisały 20 lipca 2002 roku przełomowy protokół uznający prawo południowego Sudanu do określenia w drodze referendum własnego statusu politycznego oraz pozwalający rządowi na zachowanie prawa szariatu na północy kraju. 9 stycznia 2005 roku podpisano całościowy pokój, dochodząc wcześniej do konsensusu w sprawie wszystkich spornych kwestii. Zyski z eksploatacji ropy naftowej miały być dzielone równo, Południe miało być samorządne i mogło posiadać własną armię, a udział w władzy centralnej miały mieć zarówno Północ jak i Południe. W wyniku drugiej wojny domowej, zginęło ok. 2 miliony ludzi, a dwa razy tyle uciekło z Sudanu. Napięcia między Północą a Południem nie skończyły się. Obie strony rozpoczęły wyścig zbrojeń na ewentualność wznowienia konfliktu po referendum. Na Południu proklamowano secesję, która miała być gwarantem niepodległości. Głosowanie, które niewątpliwie zapisało ważną kartę historii, odbywało się od 9 do 15 stycznia 2011 roku. Potwierdziły się prognozy i oczekiwania – wybrano opcję niepodległości dla Południa²¹⁵. Sudan Południowy stał się najmłodszym państwem. Euforia jaka zapanowała po ogłoszeniu jego niepodległości szybko zamieniła się w kolejny koszmar. 15 grudnia 2013 roku z nową siłą wybuchł polityczny konflikt pomiędzy prezydentem i zdymisjonowanym wiceprezydentem Sudanu Południowego²¹⁶. Bardzo szybko przerodził się w wojnę etniczną. Zaczęły ze sobą walczyć dwa zwaśnione plemiona - Nuerów, z którego wywodzą się rebelianci oraz Dinków, kierowanych przez rząd. Ocenia się, że jest to najbardziej bezsensowna walka. Przez polityczne animozje i plemienne antagonizmy giną tysiące niewinnych ludzi²¹⁷. Rząd zaprzecza informacjom o czystkach etnicznych, jednak Daniel Howden - dziennikarz z Zachodu, dotarł do Simona – mieszkańca Sudanu Południowego, który opowiedział mu jak sytuacja wygląda naprawdę. Simon relacjonował, że liczba ofiar jest znacznie większa od tej

²¹⁴ Por. *Sudan i Sudan Południowy (geneza konfliktu)*, <http://www.unic.un.org.pl/sudan/index.php?news=2208>, dostęp z dnia 11.04.2014.

²¹⁵ Por. *Hasło: Sudan – konflikt północ południe*, http://www.stosunkimiedzynarodowe.info/kraj,Sudan,problemy,Konflikt_polnoc-poludnie, dostęp z dnia 11.04.2014.

²¹⁶ Por. PAP, *Groźba wybuchu wojny domowej w Sudanie Południowym*, <http://wiadomosci.onet.pl/swiat/grozba-wybuchu-wojny-domowej-w-sudanie-poludniowym/168w4>, dostęp z dnia 11.04.2014.

²¹⁷ Por. Blair D., *Plemienna rzeź w najmłodszym kraju świata*, cyt. za: <http://wiadomosci.onet.pl/prasa/plemienna-rzez-w-najmlodszy-kraju-swiatea/hnfkf>, dostęp z dnia 11.04.2014.

podawanej oficjalnie, bo ludzie zabijani są wszędzie. On sam żeby przeżyć ataki musiał ukryć się pomiędzy ciałami martwych i umierających²¹⁸. 23 stycznia zawieszono co prawda broń, ale porozumienie przestało obowiązywać już po pierwszej dobie. 9 maja podpisano kolejny pokój, który zakładał złożenie broni, utworzenie rządu przejściowego oraz rozpisanie wyborów. Ale już dwa dni później doszło do zbrojnych incydentów²¹⁹. Kampania sudańskiego rządu przeciw ONZ zablokowała dostawy niezbędnej pomocy humanitarnej. ONZ ma więc ograniczone możliwości ochrony ludności cywilnej i monitorowania praw człowieka²²⁰. ONZ podaje, że obie strony konfliktu dopuszczają się zbrodni przeciw ludzkości, w tym masowych zabójstw i gwałtów. Wstrzymano wydobywanie ropy, a państwu grozi największa w Afryce od lat 80. klęska głodu²²¹. Trwająca w Sudanie Południowym wojna domowa może przerodzić się w ludobójstwo.

Wojna w Czadzie była wynikiem nie tylko wewnętrznych przepychanek o władzę, ale także rozruchami w sąsiednim Sudanie. W 1990 roku wyniku kolejnego zamachu stanu, władzę objął Idriss Débe. Już dwa lata później, były prezydent Habré podjął próbę przejęcia rządów²²². Zbrojnie opanował znaczną część na południu kraju. W 1993 rząd wprowadził godzinę policyjną, z powodu masakry dokonanej w stolicy przez rebeliantów. Pierwsza wojna domowa w Czadzie teoretycznie zakończyła się w 1996 roku, ale tak naprawdę konflikt narodowo-religijny nie został rozwiązany. Kolejna krwawa walka rozpoczęła się w październiku 2005 roku²²³. W pustynnym Czadzie, który był jednym z najbiedniejszych i najbardziej skorumpowanych krajów świata, odkryto złoża ropy naftowej. Zachwycony tą wiadomością Idriss Débe zmienił konstytucję w taki sposób, by po raz trzeci mógł sprawować najwyższy urząd w państwie, kontrolować wydobywanie i czerpać z tego korzyści. Z czasem przeciw Deby'emu zaczęli występować jego zwolennicy, niezadowoleni z niesprawiedliwego podziału władzy i przywilejów. Dezerterzy zbiegli do

²¹⁸ D. Howden, *South Sudan: the state that fell apart in a week*, <http://www.theguardian.com/world/2013/dec/23/south-sudan-state-that-fell-apart-in-a-week>, dostęp z dnia 11.04.2014.

²¹⁹ Por. PAP, *Sudan Płd.: walki dwa dni po podpisaniu porozumienia pokojowego*, <http://wiadomosci.onet.pl/swiat/sudan-pld-walki-dwa-dni-po-podpisaniu-porozumienia-pokojowego/92qj4>, dostęp z dnia 19.05.2014.

²²⁰ PAP, *ONZ: tysiące zabitych i prześladowanych w Sudanie Południowym*, <http://wiadomosci.onet.pl/swiat/onz-tysiacze-zabitych-i-przesladowanych-w-sudanie-poludniowym/jpnwv>, dostęp z dnia 11.04.2014.

²²¹ PAP, *Sudan Płd.: walki dwa dni po podpisaniu porozumienia pokojowego*, <http://wiadomosci.onet.pl/swiat/sudan-pld-walki-dwa-dni-po-podpisaniu-porozumienia-pokojowego/92qj4>, dostęp z dnia 19.05.2014.

²²² WP.PL, *Kalendarium konfliktu w Czadzie*, <http://konflikty.wp.pl/kat,1020299,title,Kalendarium-konfliktu-w-Czadzie,wid,10882872,wiadomosc.html>, dostęp z dnia 11.04.2014.

²²³ Por. M. Rogowicz, *Czad – kraina niekończących się nieszczęść*, <http://konflikty.wp.pl/kat,1020299,title,Czad-kraina-niekonczacych-sie-nieszczesc,wid,10849086,wiadomosc.html>, dostęp z dnia 11.04.2014.

Sudan. W Darfurze mieszkali bowiem, podobnie jak w Czadzie, spokrewnione ze sobą plemiona arabskie i murzyńskie. Kuzyni nawzajem udzielali sobie wsparcia, mimo że dzieliła ich granica państwowa. Sudan oskarżył rząd Ndżameny o to, że wspiera rebelię w Darfurze i w akcie zemsty pomagał wszystkim, którym zależało na odsunięciu prezydenta Débe. Z kolei Arabowie z Czadu, biorąc przykład ze swoich rodaków z Darfuru, zaczęli mordować oraz palić i grabić murzyńskie wioski na wschodzie kraju. W ten sposób konflikt przestał mieć tylko znaczenie wewnętrzne, ale rozlał się na sąsiednie państwo. Ndżamena i Chartum wzajemnie się oskarżały, groziły wojnami, wysyłały swoje wojska nie zwracając uwagi na granice. Partyzanci, którzy walczyli przeciwko swoim rządóm, były się również między sobą o pieniądze i łupy. Utrwaliło się nawet powiedzenie, że „po władzę sięga się ze wschodu”, ponieważ w sudańskim Darfurze rozpoczynały się niemal wszystkie czadyjskie bunty i powstania²²⁴. Narzędziem wojny stały się masowe gwałty kobiet i dzieci²²⁵. Siły rządowe oraz zbrojna opozycja podpisywały porozumienia pokojowe, ale nie przestrzegały postanowień. W marcu 2008 zawarto także pokój kończący wojnę sudańsko – czadyjską. Ale wzajemne oskarżenia o łamanie zasad doprowadziło do kolejnego zerwania stosunków dyplomatycznych Sudanu z Czadem. Dopiero nieformalne rozmowy „okrągłego stołu”, w których uczestniczyły m.in. ONZ, UE i Unia Afrykańska przyczyniły się do zażegnania kryzysu. We wrześniu 2008 Sudan i Czad ponownie nawiązały stosunki dyplomatyczne²²⁶.

„Rok Afryki” – tak świat nazwał rok 1960, w którym otworzono puszkę Pandory z niepodległością państw afrykańskich²²⁷. Od tego momentu dokonują się największe na Czarnym Lądzie tragedie. Nadzieje młodych państw były zazwyczaj wyolbrzymiane. Lata niewoli i dyskryminacji odcisnęły swoje piętno i uniemożliwiły stabilne funkcjonowanie²²⁸. Uzyskanie niepodległości wiązało się z polityczną walką o władzę, batalią o kontrolę nad wydobywaniem surowców i rywalizacją zwaśnionych grup. Wiele konfliktów miało podłoże etniczne (np. w Rwandzie i Sudanie). Walka o terytorium i spory graniczne były przyczyną rozlewu krwi w Egipcie, Etiopii i Erytrei oraz na Saharze Zachodniej. Tragiczne w skutkach były przepychanki o władzę w Liberii i na Wybrzeżu Kości Słoniowej. Bogate złoża naturalne stały się przekleństwem dla Angoli, w której spór o wydobywanie diamentów

²²⁴ Por. W. Jagielski, *Polacy w piekle Czadu*, <http://wiadomosci.gazeta.pl/wiadomosci/1,114881,4584348.html>, dostęp z dnia 11.04.2014.

²²⁵ B. Kumaneke (tłumaczenie), *Ludność cywilna pod ostrzałem – konflikt w Darfurze rozprzestrzenia się na wschodni Czad*, http://amnesty.org.pl/no_cache/aktualnosci/strona/article/5103.html, dostęp z dnia 11.04.2014.

²²⁶ WP.PL, *Kalendarium konfliktu w Czadzie*, <http://konflikty.wp.pl/kat,1020299,title,Kalendarium-konfliktu-w-Czadzie,wid,10882872,wiadomosc.html>, dostęp z dnia 11.04.2014.

²²⁷ J. Kiwerska, *Afryka: źródła sukcesów i klęsk*, Poznań 1985, s. 7.

²²⁸ Por. *Tamże*, s. 9.

pochłonął tysiące istnień ludzkich. Gdy jest wojna, nie ma granic. Demokratyczna Republika Konga oraz Czad są przykładem państw, na które rozlał się konflikt trwający w sąsiedniej Rwandzie i Sudanie.

Przyczyny wojen można upatrywać w kolonializmie i polityce prowadzonej wówczas przez Europejczyków. To właśnie oni stworzyli polityczną mapę Afryki, ustalając między sobą podział zamorskich kolonii. Wytaczając granice, nie zwracali uwagi na to, że skazują na wspólną egzystencję ludy, które nie należą do tych samych narodów²²⁹. Zwaśnione grupy musiały żyć obok siebie, a wielkie mocarstwa podsycaly plemienne antagonizmy i świadomie inspirowały zamachy stanu, by zapewnić sobie wpływy, surowce i rynki zbytu. W latach niepodległości, miejsce XIX – wiecznego kolonializmu zajął neokolonializm. Mocarstwa dotowały armie, udzielały poparcia dyktatorom, sprzyjały skorumpowanej i zachłannej burżuazji afrykańskiej²³⁰. Wojny prowadzone przez klany, junty wojskowe lub krwawe mafie wyniszczyły kontynent. Doprowadziły do upadku systemu polityczno – społecznego państwa, zniszczyły gospodarkę, zmusiły do emigracji oraz spotęgowały głód, epidemie i choroby zakaźne²³¹. Nadzieją dla Czarnego Łądu są postępujące przemiany polityczne – powoli upadają dyktatorskie systemy, zastępowane postępującą demokratyzacją. Właściwa eksploatacja bogactw naturalnych, wzrost cen surowców i chińskie inwestycje podnoszą kraje Afryki z upadku. Szansą na rozwój jest także poprawiająca się edukacja młodzieży.

2.2 Próba oceny angażowania się Organizacji Narodów Zjednoczonych w problemy Afryki

Organizacja Narodów Zjednoczonych poprzez swoje działania zmienia Czarny Łąd, ale w tym kontekście niestety możemy mówić także o afrykańskiej klęsce ONZ. Nie wszystkie operacje i misje pokojowe przynoszą zamierzone efekty i kończą się sukcesem. O bierności, zaniedbaniach i porażkach organizacji jest głośno. Nie można jednak pomijać dokonań ONZ i wymiernych osiągnięć „błękitnych hełmów”. Swoją obecność ONZ zaznacza

²²⁹ *Afryka zraniony kontynent*, rozmowa Józefa Augustyna SJ z Lusala lu ne Nkuka Luka, <http://zycie-duchowe.pl/art-180.afryka-zraniony-kontynent.htm>, dostęp z dnia 12.04.2014.

²³⁰ Por. Z. Pisarski, *Miejsce Afryki w polskiej polityce zagranicznej*, [w:] *Szanse i zagrożenia polskiej polityki zagranicznej – opinie młodego pokolenia*, K. i Z. Pisarscy (red.), Warszawa 2002, s.147.

²³¹ M. Staniul, *Afryka, zapomniany łąd*, <http://www.stosunkimiedzynarodowe.pl/afryka-zapomniany-l%C4%85d>, dostęp z dnia 12.04.2014.

na Czarnym Lądzie nie tylko w operacjach pokojowych, ale także poprzez różnego rodzaju programy pomocowe dla Afryki.

ONZ już w okresie zimnej wojny podjęła działania na rzecz pokoju i bezpieczeństwa w Afryce²³². Zawarte w Karcie NZ zasady samostanowienia narodów, legitymizowały proces dekolonizacji. ONZ wspierało aspiracje ludów walczących o własne, niepodległe państwo²³³. Sukcesem zakończyły się operacje m.in. w Angoli, która wyzwoliła się spod panowania Portugalczyków oraz w Namibii, która pozostawała zależna od RPA.

ONZ potępiło także politykę apartheidu, która była prowadzona przez władze południowoafrykańskie w stosunku do ludności kolorowej²³⁴. Od rządu RPA żądano wyrzeczenia się polityki opartej na zasadach dyskryminacji rasowej. Za łamanie norm współżycia międzynarodowego, Rada Bezpieczeństwa nałożyła na RPA embargo na dostawy broni i wprowadziła sankcje przeciwko reżimowi w Pretorii²³⁵.

Dzięki ONZ, która szerzy oraz wzmacnia instytucje i praktyki demokratyczne w Afryce, mieszkańcy różnych krajów mogli uczestniczyć w wolnych i uczciwych wyborach²³⁶. ONZ nadzorowała proces oraz monitorowała wyniki m.in. w Namibii i Erytrei.

Właściwie każdy mandat misji pokojowej ONZ obejmuje pomoc humanitarną, jaką „błękitne hełmy” udzielają ludności pokrzywdzonej przez wojny. Dostarczanie żywności, dowóz wody, opieka medyczna – to najczęstsze działania w tym zakresie²³⁷. Przy tym ONZ walczy o poszanowanie praw człowieka i ochronę podstawowych wolności.

Żołnierze ONZ m.in. odbudowują instytucje państwowe i tworzą system sądownictwa, pomagając w zaprowadzaniu rządów prawa, szkolą lokalną policję, pilnują porządku. Ułatwiają powrót uchodźców do kraju i proces reintegracji. Wdrażają postanowienia pokojowe i czuwają nad ich przestrzeganiem, odbudowując w ten sposób państwo, przywracając utraconą stabilność oraz wspierając jego rozwój.

Każda operacja pokojowa „błękitnych hełmów” jest inna, co wynika z tła oraz rodzaju konfliktu w danym państwie. Mandat obejmuje jak widać całe spektrum działań – od dostarczania wody i żywności po budowę administracji państwowej. Wszystkie działania

²³² W. Lizak, *Afryka a ONZ: między dekolonizacją a marginalizacją*, [w:] *Organizacja Narodów Zjednoczonych: bilans i perspektywy*, J. Symonides (red.), Warszawa 2006, s. 644.

²³³ Tamże.

²³⁴ Tamże, s. 645

²³⁵ Por. Tamże.

²³⁶ *Sześćdziesiąt sposobów przez które ONZ zmienia świat*,

<http://www.unic.un.org.pl/show.php?news=832&wid=18&druk=1>, dostęp z dnia 26.04.2014.

²³⁷ Por. Z. Bednarski, *Dz. cyt.*, Warszawa 2006, s. 25.

podejmowane przez ONZ zmierzają do zapewnienia pokoju i bezpieczeństwa w państwach targanych przez wojny i konflikty wybuchające na różnym tle.

Mówi się, że Afryka nadal pozostaje w centrum zainteresowania Organizacji Narodów Zjednoczonych²³⁸. W 1986 roku organizacja zwołała sesję, która miała na celu uzyskanie wsparcia dla odbudowy i wzrostu gospodarczego Afryki. ONZ przeznacza na rozwój Czarnego Łądu najwięcej środków finansowych – 33%. Każda z agend ma własne programy specjalne, przeznaczone dla Afryki²³⁹.

ONZ reaguje na zagrożenie wynikające z zachorowalności na AIDS. Stara się zapewnić powszechny dostęp do profilaktyki przeciw zarażeniu się HIV oraz usług zdrowotnych. Sojusz Agend Organizacji Narodów Zjednoczonych do spraw HIV/AIDS skupia 10 organizacji ONZ, które wspólnie finansują i realizują jej cele²⁴⁰. Epidemii sprzyjają takie czynniki jak nędza, zacofanie, analfabetyzm²⁴¹. Najbardziej dotknięta pandemią jest Afryka subsaharyjska. Dwie trzecie wszystkich ludzi zarażonych HIV to mieszkańcy tego regionu²⁴². W latach 90. obliczono, że pod koniec dekady w Afryce subsaharyjskiej infekcją zarazi się 9 mln osób, a 5 mln umrze. Okazało się, wyniki były trzykrotnie większe²⁴³.

Dzieci są bezbronni w obliczu kryzysu i same sobie nie poradzą²⁴⁴. Dla nich UNICEF dostarcza szczepionki i inną niezbędną pomoc. ONZ dba o zdrowie, edukację, chroni przed wykorzystaniem, wyzyskiem i przemocą dzieci, które stały się ofiarami zbrojnych konfliktów²⁴⁵.

Zaangażowanie ONZ w sprawy Afryki jest silne. Walka z ubóstwem, poprawa warunków życia, ochrona praw, w szczególności kobiet i dzieci – tak w dużym skrócie i wielkim uogólnieniu można podsumować aktywność ONZ na Czarnym Łądzie. Są jeszcze operacje ONZ, które zaprowadzają na kontynencie pokój. Mimo, że każdy mandat obejmuje co najmniej kilkanaście zadań, historia odnotowała niestety przypadki, w których obecność

²³⁸ *Sześćdziesiąt sposobów przez które ONZ zmienia świat*,
<http://www.unic.un.org.pl/show.php?news=832&wid=18&druk=1>, dostęp z dnia 26.04.2014.

²³⁹ *Tamże*.

²⁴⁰ *Tamże*.

²⁴¹ M. E. Sokalska, *Nowe i stare zagrożenia międzynarodowego bezpieczeństwa*, [w:] *Organizacja Narodów Zjednoczonych: bilans i perspektywy*, J. Symonides (red.), Warszawa 2006, s.548.

²⁴² M. E. Sokalska, *Nowe i stare zagrożenia międzynarodowego bezpieczeństwa*, [w:] *Organizacja Narodów Zjednoczonych: bilans i perspektywy*, J. Symonides (red.), Warszawa 2006, s.548.

²⁴³ *Raport w sprawie światowej epidemii HIV/AIDS*, publikacja UNAIDS, czerwiec 2000, cyt. za: . E. Sokalska, *Nowe i stare zagrożenia międzynarodowego bezpieczeństwa*, [w:] *Organizacja Narodów Zjednoczonych: bilans i perspektywy*, J. Symonides (red.), Warszawa 2006, s.548.

²⁴⁴ UNICEF, <http://www.unicef.pl/>, dostęp z dnia 26.04.2014.

²⁴⁵ *Sześćdziesiąt sposobów przez które ONZ zmienia świat*,
<http://www.unic.un.org.pl/show.php?news=832&wid=18&druk=1>, dostęp z dnia 26.04.2014.

„błękitnych hełmów” nic nie zmieniła. Nie wszystkie działania podejmowane przez ONZ są bowiem efektywne.

Najgłośniejszą porażką organizacji jest niewątpliwie dopuszczenie do ludobójstwa w Rwandzie. Rada Bezpieczeństwa nie podjęła żadnych działań zapobiegawczych, mimo wielu sygnałów o zbliżających się eksterminacji²⁴⁶. Hutu i Tutsi mordowali się na oczach zachodnich państw, które nie zrobiły nic aby przerwać masakrę i skrócić cierpienie niewinnej ludności. Dowódca UNAMIR-u prosił co prawda o zwiększenie sił pokojowych w rejonie walk, ale ONZ odmówiła. Co więcej, zobligowała wojska międzynarodowe do zachowania neutralności, a po tym jak dziesięciu belgijskich żołnierzy zostało zamordowanych, do wycofania się z Rwandy. ONZ wydała wtedy jedynie nic nie zmieniającą rezolucję, w której potępiła praktyki ludobójcze. Dopiero pod presją opinii publicznej, w połowie maja, ONZ wysłała 5500 żołnierzy i wprowadziła dla rządu rwandyjskiego embargo na broń. Interwencja była mocno spóźniona, krwawe walki toczyły się już od ponad miesiąca²⁴⁷.

Państwo pozostawione same sobie to także Somalia. ONZ prowadziło na tym terenie dwie operacje pokojowe, wprowadzone po wybuchu rebelii na początku lat 90. Jednak „błękitne hełmy” nie tylko nie ustabilizowały sytuacji, ale stały się coraz częstszym celem ataków. Po wycofaniu sił z Somalii, a raczej ewakuowaniu, nie podjęto już żadnych działań w kierunku zaprowadzenia w państwie pokoju. Przypadek Somalii poddaje w wątpliwość cele operacji pokojowych i obnaża rozbieżności pomiędzy tym, co ONZ deklaruje a tym, co konsekwentnie realizuje. Zasadne staje się pytanie – w czyim interesie prowadzone są misje? Czy rzeczywiście, zgodnie z założeniami Karty, „błękitni żołnierze” chronią tych, którzy nie czują się bezpiecznie we własnym państwie, czy może ich obecność w rejonach wojen służy tylko uspokojeniu sumienia Zachodu²⁴⁸.

Bezradność Organizacji Narodów Zjednoczonych obnaża wojna w Kongo. Tysiące żołnierzy ONZ tylko przyglądało się walkom, rabunkom i nowej fali uchodźstwa²⁴⁹. Szczególne oburzenie wywołała reakcja, a raczej jej brak, na napaść na wioskę w rejonie miasta Bunia. Agresorzy spalili żywcem kilkunastu mieszkańców, mimo że żołnierze ONZ

²⁴⁶ W. Lizak, *Afryka a ONZ: między dekolonizacją a marginalizacją*, [w:] *Organizacja Narodów Zjednoczonych: bilans i perspektywy*, J. Symonides (red.), Warszawa 2006, s. 650.

²⁴⁷ Por. M. Łaskiewicz, *Opowieść o rwandyjskiej tragedii*, http://www.konflikty.pl/a,4555,Czasy_najnowsze,Opowiesc_o_rwandyjskiej_tragedii.html, dostęp z dnia 26.04.2014.

²⁴⁸ Por. A. Łukasik, P. Sowa, *Kłopot somalijski – przemyślenia na temat działań ONZ*, http://www.mojeopinie.pl/klopot_somalijski_przemylenia_na_temat_dzialan_onz,3,1281998787, dostęp z dnia 26.04.2014.

²⁴⁹ W. Jagielski, *Nikt nie może pomóc Kongu*, http://wiadomosci.gazeta.pl/wiadomosci/1,114881,5904660,Nikt_nie_moze_pomoc_Kongu.html, dostęp z dnia 26.04.2014.

stacjonowali zaledwie 200 metrów dalej²⁵⁰. Trzydzieści lat walk w Kongo to dowód na to, że mandat operacji pokojowej jest niewystarczający. Można pokusić się o stwierdzenie, że neutralność sił ONZ do której zobowiązują przepisy Karty NZ, bardziej szkodzi niż pomaga. Nasuwa się też refleksja nad rodzajem operacji. „Peace keeping” czyli „utrzymanie pokoju” raczej nie jest adekwatne do rejonów, w których trwa wojna. Bo żeby utrzymać pokój, w Kongo musiałby on być. W takiej sytuacji bardziej zasadna wydaje się zatem być misja typu „peace enforcing” czyli „zaprowadzania pokoju”, której mandat zezwala na użycie siły²⁵¹. Analiza operacji pokojowych prowadzonych przez ONZ w Afryce pokazuje, że organizacje niechętnie decyduje się na „wymuszanie pokoju”, a tym samym unika stosowania siły bojowej. Nie podjęcie takiego działania w wielu przypadkach powoduje eskalację konfliktu, uniemożliwia jego zakończenie i skutkuje fiaskiem operacji.

Zaufanie i wiarygodność ONZ osłabia także niemoralne zachowanie niektórych „błękitnych hełmów”. Gwałty, tortury, przemyt – to główne zarzuty kierowane pod ich adresem. W 2004 roku dochodzenie wykazało, że żołnierze ONZ zmuszali kongijskie dziewczęta do prostytucji. W zamian za seks dawali małoletnim po kilka centów lub coś do jedzenia. W skandal uwikłani byli żołnierze z Maroka, Nepalu, Pakistanu, RPA, Tunezji i Urugwaju. Śledztwo w sprawie utrudniali nawet sami dowódcy oddziałów z poszczególnych krajów. Stosowano groźby pod adresem potencjalnych świadków i śledczych, próby zastraszenia lub przekupstwa²⁵². O wykorzystywaniu seksualnym dzieci przez żołnierzy sił pokojowych oraz cywilny personel ONZ głośno było także w kontekście Sudanu. Brytyjski dziennik „Daily Telegraph” donosił, że takie praktyki miały miejsce głównie w mieście Dżuba. Gazeta sugerowała, że rząd Sudanu posiada materiały wideo stanowiące dowód w sprawie²⁵³.

Kolejnym bulwersującym zachowaniem „błękitnych hełmów” jest przemyt i korupcja. W maju 2007 roku wyszło na jaw, że pakistańscy żołnierze pod koniec 2005 roku wywieźli z Konga złoto o wartości kilku milionów dolarów. Otrzymali je od rebelianckich oddziałów, które mieli rozbierać, w zamian za zwrócenie im broni i amunicji. Co więcej, żołnierze ONZ mieli także sprzedawać informacje na temat daty i miejsca planowanych przeciw rebeliantom

²⁵⁰ M. Bitala, *Grzechy aniołów stróżów*, <http://www.polityka.pl/tygodnikpolityka/swiat/226713,1,zolnierze-onz-i-ich-grzechy.read>, dostęp z dnia 28.04.2014.

²⁵¹ Por. P. Leski, *Konflikt w Demokratycznej Republice Konga: Błękitne hełmy i wojna trzydziestoletnia*, <http://pawelleski.blog.pl/2013/01/17/bl/>, dostęp z dnia 28.04.2014.

²⁵² Por. M. Bitala, *Grzechy aniołów stróżów*, <http://www.polityka.pl/tygodnikpolityka/swiat/226713,1,zolnierze-onz-i-ich-grzechy.read>, dostęp z dnia 28.04.2014.

²⁵³ PAP, *Personel ONZ molestuje dzieci w Sudanie*, <http://www.wprost.pl/ar/99241/Personel-ONZ-molestuje-dzieci-w-Sudanie/>, dostęp z dnia 28.04.2014.

operacji. Konsekwencji prawdopodobnie nie wyciągnięto, ponieważ Pakistańczycy zdążyli opuścić Kongo, a władze w ich rodzinnym kraju nie były chętne do podjęcia śledztwa we własnym zakresie²⁵⁴.

Pomimo wyraźnych dowodów na nieskuteczność ONZ, należy z dużą rozwagą podchodzić do jej krytyki. Trzeba mieć na uwadze, że nie jest to organizacja ponadnarodowa, tylko międzyrządowa. Decyzja ONZ jest wspólną decyzją wszystkich państw członków. W głosowaniu, mają prawo zablokować pewne działania. Nie łatwo więc wypracować wspólne stanowisko i mówić jednym głosem. Ponadto, podstawą funkcjonowania ONZ jest Karta Narodów Zjednoczonych, która została utworzona prawie 70 lat temu. Od tamtego czasu, stosunki międzynarodowe uległy zmianie więc sporo zapisów jest już nieaktualnych²⁵⁵.

Fiasko operacji pokojowych w Rwandzie, Somalii i Kongo, udokumentowane przypadki gwałtów i zmuszania do prostytucji kobiet i dzieci przez „błękitne hełmy” oraz inne ich nadużycia takie jak przemyt, korupcja, bogacenie się – z pewnością osłabiają zaufanie do Organizacji Narodów Zjednoczonych. Paraliż i bierność międzynarodowej społeczności nie zapobiegły ludobójstwu i krwawym walkom. Brak zdecydowanej interwencji był cichym przyzwoleniem na masowe mordy i cierpienie niewinnej ludności cywilnej. Bulwersujący jest fakt, że „błękitne hełmy”, których zadaniem była ochrona i zapewnienie opieki potrzebującym, sami dopuszczali się wobec nich nadużyć i stawali się oprawcami.

Wielu żołnierzy dopuściło się krytycznych zachowań, ale nie należy zapominać, że zdecydowana większość uczestników operacji pokojowych to kompetentni i uczciwi pracownicy, którzy sumiennie wykonują powierzone im zadania i przestrzegają zasad etycznych – moralnych. Z kolei pomimo klęski niektórych misji, operacje pokojowe ONZ nadal mają sens i są zasadne. Dzięki nim w wielu rejonach Afryki zapanował upragniony pokój, bezpieczeństwo i stabilizacja, a ludność może cieszyć się wolnością i prawami obywatelskimi.

Angaż ONZ w sprawę Afryki jest konieczny. Bez pomocy środowiska międzynarodowego, nie tylko w postaci operacji pokojowych, ale także różnego rodzaju pakietów pomocowych, na Czarnym Lądzie pewnie stale toczyłyby się krwawe walki, a zapanowanie nad chaosem nie byłoby w ogóle możliwe. Błędy dotychczas popełnione przez ONZ oraz jej pracowników w przyszłości nie powinny mieć już miejsca. Konieczna wydaje

²⁵⁴ Por. M. Bitala, *Grzechy aniołów stróżów*, <http://www.polityka.pl/tygodnikpolityka/swiat/226713,1,zolnierze-onz-i-ich-grzechy.read>, dostęp z dnia 28.04.2014.

²⁵⁵ Por. A. Dziubdziela, *Czy świat potrzebuje jeszcze ONZ?*, <http://www.stosunkimiedzynarodowe.pl/czy-%C5%9Bwiat-potrzebuje-jeszcze-onz>, dostęp z dnia 28.04.2014.

się reforma ONZ, która pozwoli na sprawniejsze wypracowywanie konsensusu, a tym samym szybsze i bardziej efektywne podejmowanie decyzji. Zamiast wydawać rezolucje i słownie potępiać pewne postawy, ONZ musi podejmować zdecydowane działania. Być może Karta NZ powinna zostać uaktualniona i dostosowana do obecnych problemów i zagrożeń, a mandat każdej operacji pokojowej rozszerzony o prawo do użycia siły przeciw agresorom. Jest to pole do dalszej analizy.

ROZDZIAŁ 3

Polska uczestnikiem misji pokojowych

Polska od początku jest członkiem Organizacji Narodów Zjednoczonych. Ze względu na priorytety Polski, jej działalność w strukturach organizacji dzieli się na dwa okresy - pierwszy trwał od 1945r. do 1989., a drugi od 1989r. do 2010. W każdym z nich, Polska wykazała się aktywnością, m.in. poprzez zgłaszane pomysły. W pierwszej części scharakteryzowane zostanie polskie członkostwo oraz opisana najistotniejsza działalność Polski i jej najważniejsze inicjatywy.

Udział Polaków w operacjach pokojowych poza granicami państwa jest ważnym instrumentem naszej polityki zagranicznej. W drugiej części zostaną przeanalizowane operacje pokojowe w Afryce, w których udział brali Polacy. Scharakteryzowany zostanie mandat oraz funkcje pełnione przez polskich „błękitnych żołnierzy” w misjach: UNEF II w Egipcie, UNTAG w Namibii, MINURSO w Saharze Zachodniej, UNOMIL i UNMIL w Liberii, UNAMIR w Rwandzie, UNAVEM III i MONUA w Angoli, MONUC i MONUSCO w Kongo, UNMEE w Etiopii i Erytrei, MINUCI i UNOCI na Wybrzeżu Kości Słoniowej, UNMIS w Sudanie i UNMISS w Sudanie Południowym oraz MINURCAT w Czadzie i Republice Środkowoafrykańskiej.

Trzecia część poświęcona będzie skutkom zaangażowania się Polaków w operacje pokojowe. Przedstawione zostaną pozytywne oraz negatywne aspekty związane z taką formą aktywności naszego państwa na arenie międzynarodowej.

3.1 Polska w Organizacji Narodów Zjednoczonych – członkostwo, działalność, inicjatywy

Polska jest członkiem Organizacji Narodów Zjednoczonych od momentu jej powstania. Należy do państw założycieli ONZ. Wraz z trzynastoma państwami podpisała Deklarację londyńską z 12 czerwca 1941 roku, zapowiadającą utworzenie organizacji wolnych Narodów w świecie wolnym od agresji, bezpiecznym i rozkwitającym gospodarczo. Polska podpisała także Deklarację Narodów Zjednoczonych z 1 stycznia 1942 roku i przyłączyła się tym samym do Karty Atlantyckiej, akceptując zasady, na których miała być

oparta powojenna organizacja świata²⁵⁶. Nie wzięła jednak udziału w konferencji założycielskiej w San Francisco (25.04. – 26.06. 1945). Nie została na nią zaproszona z powodu rozbieżności w uznaniu przez ówczesne mocarstwa jej powojennego rządu²⁵⁷. Jednak pomimo nieobecności przedstawicieli polskiego rządu, uznano wkład Polski w zwycięstwo nad faszyzmem i zaliczono do pierwotnych członków ONZ²⁵⁸. Dostosowano brzmienie art. 3 Karty NZ i uwzględniono miejsce na złożenie podpisu²⁵⁹. Dzięki temu przedstawiciel Tymczasowego Rządu Jedności Narodowej, uznanego przez mocarstwa zachodnie, mógł podpisać Kartę Narodów Zjednoczonych 15 października 1945 roku. Polska ratyfikowała Kartę NZ dzień później. Rząd Polski wyraził gotowość współpracy z ONZ, szczególnie w kwestii zbiorowego bezpieczeństwa. W ogłoszonej z tej okazji deklaracji, stwierdzono, że pokój w Europie może być utrzymany tylko wtedy, gdy granice Polski będą nienaruszalne, a ustroje wszystkich państw będą opierać się na demokracji²⁶⁰.

Działalność Polski w ONZ można podzielić na dwa okresy – pierwszy trwał od 1945r. do 1989., a drugi od 1989r. do 2010. Kryterium podziału stanowią priorytety polskiej polityki zagranicznej, które zmieniły się w konsekwencji przemian, jakie nastąpiły po transformacji ustrojowej²⁶¹. W pierwszym okresie, doświadczona wojną Polska, koncentrowała się przede wszystkim na realizacji idei bezpieczeństwa zbiorowego, czyli na sprawach umocnienia bezpieczeństwa międzynarodowego, kontroli zbrojeń, rozbrojenia, rozwiązywania sporów regionalnych. Były to priorytety stricte polityczne. Uregulowanie tych spraw miało zagwarantować rozwój międzynarodowej współpracy społecznej, gospodarczej i finansowej²⁶². W drugim okresie, priorytetami, obok kwestii bezpieczeństwa, były bardziej sprawy społeczno – ekonomiczno – prawne. Duży nacisk Polska skierowała np. na prawa człowieka, co z kolei było konsekwencją funkcjonowania w bloku wschodnim²⁶³.

²⁵⁶ *Zbiór Dokumentów 1945*, nr 3-4, s. 75 – 78, cyt. za: L. Łukaszuk, *Polska w Organizacji Narodów Zjednoczonych*, [w:] *Polska w organizacjach międzynarodowych*, I. Popiuk – Rysińska, S. Parzymies (red.), Warszawa 1998, s. 48.

²⁵⁷ Por. L. Łukaszuk, *Polska w Organizacji Narodów Zjednoczonych*, [w:] *Polska w organizacjach międzynarodowych*, I. Popiuk – Rysińska, S. Parzymies (red.), Warszawa 1998, s. 48.

²⁵⁸ *Polska w ONZ*,
http://www.msz.gov.pl/pl/p/msz_pl/polityka_zagraniczna/organizacje_miedzynarodowe/organizacja_narodow_zjednoczonych/polska_w_onz/, dostęp z dnia 02.05.2014.

²⁵⁹ L. Łukaszuk, *Polska w Organizacji Narodów Zjednoczonych*, [w:] *Polska w organizacjach międzynarodowych*, I. Popiuk – Rysińska, S. Parzymies (red.), Warszawa 1998, s. 48.

²⁶⁰ *Tamże*.

²⁶¹ J. Rydzkowski, *Organizacja Narodów Zjednoczonych...*, Jastrzębie Zdrój 2012, s. 301.

²⁶² Por. *Tamże*, s. 301.

²⁶³ Por. *Tamże*, s. 302.

Od 2004 roku, czyli od momentu przystąpienia do UE, Polska realizuje priorytety ustalane wspólnie z Unią Europejską²⁶⁴.

W pierwszym okresie – do przemian z 1989 roku, ONZ pełniło znacznie większą rolę w polityce zagranicznej Polski. Było to spowodowane istnieniem dwubiegunowego układu sił, przebiegiem zimnej wojny oraz staraniami Polski do odgrywania znaczącej roli wśród państw bloku wschodniego. Ponadto, do końca lat 80., ONZ była praktycznie jedynym forum, na którym Polska mogła występować i prezentować swoje poglądy²⁶⁵.

W tym okresie Polska zyskała szczególne uznanie, sympatię i prestiż międzynarodowej społeczności. Miało to przełożenie na poparcie w wyborach do Rady Bezpieczeństwa na lata 1946 – 1947 oraz na wybranie polskiego przedstawiciela – prof. Bogdana Winiarskiego do Międzynarodowego Trybunału Sprawiedliwości. Co więcej, od 1946 do 1993 roku, Polska była jedynym – obok supermocarstw – krajem, który miał stałą reprezentację w MTS. Należy zaznaczyć, że udział Polski i Polaków w organach ONZ, był również wynikiem porozumienia pomiędzy USA i Związkiem Radzieckim o zastosowaniu zasady sprawiedliwego podziału geograficznego przy wyborze do organów wybieralnych. Stosunki Polski z ONZ uzależnione były od sytuacji jaka aktualnie panowała w środowisku międzynarodowym. Lepsze były w czasie odprężenia, a napięte w okresie nasilania się zimnej wojny. Przykładowo, w jej apogeum w 1950 roku, odrzucono polską kandydaturę do RB²⁶⁶.

W drugim okresie, czyli w latach 90., kiedy rozpadł się ZSRR i kończyła się zimna wojna, stosunki w ONZ przybrały formę partnerskich. Państwa mogły w sposób wolny artykułować swoje interesy. Zmniejszyła się jednak rola ONZ w polskiej polityce zagranicznej, ponieważ zmalało zapotrzebowanie na zbiorowy system bezpieczeństwa. W związku z dokonującymi się przemianami, priorytetem ONZ nie była już konfrontacja na linii Wschód – Zachód, ale interwencja w konfliktach lokalnych. Przede wszystkim zmieniły się też priorytety polskiej polityki zagranicznej. Polska przeorientowała się na Zachód, a wyrażając zamiar wstąpienia do NATO i UE skoncentrowała swoją uwagę głównie na tych wspólnotach²⁶⁷.

Polskie inicjatywy w ONZ możemy rozróżnić na zgłoszone w latach od 1945 – 1989 oraz podejmowane już po transformacji od 1989 – 2000 roku. W pierwszym z wymienionych okresów, z powodu zimnej wojny, sporo inicjatyw z góry skazana była na niepowodzenie.

²⁶⁴ J. Rydzkowski, *Organizacja Narodów Zjednoczonych...*, Jastrzębie Zdrój 2012, s. 301.

²⁶⁵ Por. *Tamże*.

²⁶⁶ Por. *Tamże*.

²⁶⁷ Por. *Tamże*, s. 303.

Część została jednak zaakceptowana przez Zgromadzenie Ogólne. Te najważniejsze, które przyjęły formę obowiązujących aktów prawnych do dzisiaj kojarzone są z Polską.

Należy do nich Konwencja Praw Dziecka, której projekt wraz z wnioskiem Polska złożyła w 1978²⁶⁸. Rząd chciał wykazać, że wbrew panującej w niektórych państwach opinii, Polska aktywnie działa w celu promocji i ochrony praw człowieka. Projekt konwencji miał być inspiracją do zmiany podejścia w stosunku do dziecka – odtąd miało być ono traktowane jako podmiot praw, a nie tylko przedmiot opieki i ochrony. Starano się udowodnić, że dziecko posiada godność od samego początku i dlatego, że jest dzieckiem, a nie dlatego że w przyszłości stanie się dorosłym człowiekiem²⁶⁹. Projekt oparty był na filozoficzno – wychowawczej koncepcji Janusza Korczaka²⁷⁰. Konwencja chroni wszystkie osoby poniżej 18 roku życia. W przeciwieństwie do Deklaracji Praw Dzieci, nie jest tylko aktem dobrej woli, ale wiążącą, prawnie obowiązującą umową dla krajów, które ratyfikowały Konwencję. Jest uniwersalna, nie może być zostać zakwestionowana. Przyznaje dzieciom prawa cywilne, społeczne, polityczne i kulturowe. Konwencja Praw Dziecka opiera się na 4 podstawowych zasadach: dzieci nie wolno dyskryminować ze względu na rasę, kolor skóry, płeć, język, religię, pochodzenie narodowościowe, etniczne czy społeczne; dobro dziecka należy stawiać na pierwszym miejscu; dzieci mają prawo do rozwoju we wszystkich aspektach swego życia (rozwój fizyczny, społeczny, duchowy, psychologiczny); dzieci powinny mieć zapewnione uczestnictwo w decyzjach dotyczących ich życia²⁷¹. Ostateczny tekst Konwencji, wypracowany za zasadzie konsensusu państw, różni się od pierwotnego polskiego projektu. Jest bardziej precyzyjny, wszechstronny i doskonalszy technicznie. Zgromadzenie Ogólne NZ jednogłośnie uchwaliło Konwencję Praw Dziecka 20 listopada 1989 r. Dzięki temu stała się ona światową konstytucją praw dziecka. Polska podpisała Konwencję we wrześniu 1990 r., a ratyfikowała ją w czerwcu 1991 r.²⁷². Konwencja Praw Dziecka to najważniejszy dokument w świecie, a w dziedzinie ochrony praw człowieka jest to najważniejsza Polska inicjatywa²⁷³.

²⁶⁸ Por. J. Rydzkowski, *Organizacja Narodów Zjednoczonych...*, Jastrzębie Zdrój 2012, s. 304.

²⁶⁹ Por. *Polskie działania w obszarze praw dziecka*, <http://www.stosunkimiedzynarodowe.pl/polskie-dzia%C5%82ania-w-obszarze-praw-dziecka-0>, dostęp z dnia 05.05.2014.

²⁷⁰ *Koncepcja o prawach dziecka*, <http://2012korczak.pl/kopd>, dostęp z dnia 05.05.2014.

²⁷¹ Por. Specjalna Sesja Zgromadzenia Ogólnego na Temat Dzieci, <http://www.unic.un.org.pl/dzieci/konwencja.html>, dostęp z dnia 05.05.2014.

²⁷² Por. *Polskie działania w obszarze praw dziecka*, <http://www.stosunkimiedzynarodowe.pl/polskie-dzia%C5%82ania-w-obszarze-praw-dziecka-0>, dostęp z dnia 05.05.2014.

²⁷³ *Koncepcja o prawach dziecka*, <http://2012korczak.pl/kopd>, dostęp z dnia 05.05.2014.

Sztandarową polską inicjatywą była Konwencja o nieprzedawnieniu zbrodni wojennych i zbrodni przeciwko ludzkości, zgłoszona 5 marca 1965 roku²⁷⁴. Była to reakcją na zapowiedź rządu RFN o zamiarze uznania zbrodni hitlerowskich za przedawnione po 20 latach od ich popełnienia. Zgromadzenie Ogólne przyjęło konwencję 26 listopada 1968 roku²⁷⁵.

Inną polską koncepcją był Plan Rapackiego, który zakładał dezatomizację Europy Środkowej. Propozycja nie została co prawda przyjęta, ale stała się inspiracją społeczności międzynarodowej i posłużyła za wzór powstania stref bezatomowych m.in. w Ameryce Łacińskiej i Azji²⁷⁶. Inicjatywa została zgłoszona na forum ONZ przez ministra spraw zagranicznych Adama Rapackiego 2 października 1957 roku, a w pełnej formie wyrażona w memorandum rządu polskiego z 14 lutego 1958 roku. W założeniu strefa bezatomowa miała objąć Polskę, Czechosłowację, NRD, RFN. Zachód odrzucił projekt, uznając go za zbyt radykalny i mogący zaburzyć równowagę sił. Modyfikacja zakładająca dwuetapowe wprowadzenie strefy bezatomowej również została odrzucona z powodu podejrzeń, że istotą planu jest wymuszenie uznania NRD i trwały podział Niemiec. Plan Rapackiego był najgłośniejszą polską propozycją rozbrojenia²⁷⁷.

Realizacji doczekała się natomiast inna przedstawiona przez Adama Rapackiego propozycja z 14 grudnia 1964 roku. Mimo początkowego sceptycyzmu państw zachodnich, odbyła się zaproponowana przez ministra Konferencja Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie²⁷⁸. Konferencję trzydziestu trzech państw Europy (bez Albanii), Kandy i USA zakończyło podpisanie w 1975 w Helsinkach Aktu Końcowego KBWE²⁷⁹. Dotyczył on spraw bezpieczeństwa europejskiego (zakładał suwerenność państw, nienaruszalność granic i poszanowanie praw i wolności człowieka); współpracy gospodarczej, naukowej, technicznej i w zakresie ochrony środowiska; współpracy humanitarnej oraz w dziedzinie oświaty i kultury; kontynuowania procesu Konferencji²⁸⁰. Uważa się, że zaakceptowanie przez Wschód tzw. „trzeciego koszyka” (współpraca i wymiana w kwestiach humanitaryzmu,

²⁷⁴ Por. J. Rydzkowski, *Organizacja Narodów Zjednoczonych...*, Jastrzębie Zdrój 2012, ss. 304 – 305, 310.

²⁷⁵ Por. *Tamże*, s. 305.

²⁷⁶ Por. *Tamże*.

²⁷⁷ Por. *Hasło Plan Rapackiego*, http://www.stosunkimiedzynarodowe.info/haslo,plan_Rapackiego, dostęp z dnia 05.05.2014.

²⁷⁸ Por. J. Rydzkowski, *Organizacja Narodów Zjednoczonych...*, Jastrzębie Zdrój 2012, s. 305.

²⁷⁹ *Hasło KBWE*, <http://encyklopedia.pwn.pl/haslo/3924898/konferencja-bezpieczenstwa-i-wspolpracy-w-europie.html>, dostęp z dnia 05.05.2014.

²⁸⁰ *Hasło Akt Końcowy KBWE*, <http://encyklopedia.pwn.pl/index.php?module=haslo&id=3867025>, dostęp z dnia 05.05.2014.

kultury, oświaty) było pierwszym krokiem do zmian w Środkowej Europie²⁸¹. W 1994 roku, KBWE przekształcono w Organizację Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie²⁸². Z polskiej inicjatywy ONZ przyjęło też 25 grudnia 1978 r. Deklarację o wychowaniu społeczeństw w duchu pokoju²⁸³

Odnosnie problematyki rozbrojenia, jedną z wielu inicjatyw w tym zakresie, był tzw. Plan Gomułki z 1963r., zakładający zamrożenie zbrojeń jądrowych i termojądrowych w Europie Środkowej. Przewidywał ustanowienie strefy zamrożenia zbrojeń na terytorium Polski, Czechosłowacji, NRD i RFN z możliwością rozszerzenia na inne państwa w Europie. Miał to być pierwszy krok do redukcji, a w konsekwencji eliminacji broni jądrowej. Plan I Sekretarza PZPR, podobnie jak Plan Rapackiego z 1957r. nie został przyjęty przez kraje Zachodu²⁸⁴.

W sferze ekonomicznej, działania Polski koncentrowały się na uzyskaniu pomocy w odbudowie i rozwoju kraju po wyniszczającej wojnie. Polski ekonomista - Oskar Lange zaproponował utworzenie Europejskiej Komisji Gospodarczej. Polska promowała przede wszystkim zasadę sprawiedliwości, tzn. zapewnienie, aby wymiana międzynarodowa opierała się na warunkach korzystnych dla wszystkich partnerów. Pierwsza inicjatywa zgłoszona w 1952 roku i przyjęta przez Zgromadzenie Ogólne ONZ to rezolucja pt. „Zintegrowany rozwój gospodarczy i układy handlowe”. Postulowała ona o przyznanie krajom rozwijającym się ułatwień w układach handlowych. Polska proponowała też inicjatywy mające na celu zapewnić kontroli państw nad bogactwami naturalnymi. W latach 80. Polska wypowiadała się na forum ONZ przeciwko izolacji, promując wolność od nacisków politycznych i stosowanie środków zaufania w stosunkach gospodarczych²⁸⁵.

W drugim okresie, czyli w latach 1989 – 2010, polskie inicjatywy były realizacją nowych priorytetów polityki zagranicznej. Koncentrowały się m.in. na prawach człowieka, walce z przestępczością, restrukturyzacją ONZ²⁸⁶.

Przykład skutecznego działania polskiej dyplomacji stanowi inicjatywa opracowania konwencji przeciwko międzynarodowej przestępczości zorganizowanej. Propozycję opracowania idei międzynarodowego instrumentu prawnego do walki z przestępczością

²⁸¹ Por. Rydzkowski, *Organizacja Narodów Zjednoczonych...*, Jastrzębie Zdrój 2012, s. 305.

²⁸² *Hasło KBWE*, <http://encyklopedia.pwn.pl/haslo/3924898/konferencja-bezpieczenstwa-i-wspolpracy-w-europie.html>, dostęp z dnia 05.05.2014.

²⁸³ Rydzkowski, *Organizacja Narodów Zjednoczonych...*, Jastrzębie Zdrój 2012, s. 305.

²⁸⁴ *Hasło Plan Gomułki*, http://www.stosunkimiedzynarodowe.info/haslo/plan_Gomułki, dostęp z dnia 05.05.2014.

²⁸⁵ Por. J. Rydzkowski, *Organizacja Narodów Zjednoczonych...*, Jastrzębie Zdrój 2012, s. 308.

²⁸⁶ Por. *Tamże*, s. 311.

przedstawił Zgromadzeniu Ogólnemu ONZ prezydent Aleksander Kwaśniewski, w dniu 24 września 1996 roku²⁸⁷. Projekt rezolucji został jednogłośnie przyjęty przez Zgromadzenie Ogólne ONZ 12 grudnia tego samego roku. Eksperti przygotowali ramową konwencję w taki sposób, by mogły ją przyjąć państwa o różnych systemach prawnych. Zawierała ona m.in. definicję przestępczości zorganizowanej, pojęcie recydywy w ujęciu międzynarodowym, zasady wydawania osób; wprowadzała odpowiedzialność karną osób prawnych i jurysdykcję państwa w zakresie przestępczości zorganizowanej. Ważnym elementem była zasada współpracy w zakresie pomocy prawnej²⁸⁸. Podczas warszawskiego spotkania ekspertów rządowych w lutym 1998 roku, po raz pierwszy ideę rozpatrywano nie w kategoriach „czy” ale „jak”. Przedstawiciele 55 państw wyrazili wolę polityczną opracowania rezolucji ustanawiającej prawny instrument międzynarodowy do walki z przestępczością²⁸⁹.

Polska inicjatywa odpowiadała na istniejące zapotrzebowanie. Wzbudziła takie zainteresowanie, że spowodowała uaktywnienie się środowisk prawniczych – różne państwa wystąpiły z sugestiami i propozycjami, np. uzupełnienia konwencji o problematykę handlu ludźmi, nielegalnej imigracji oraz ograniczenia handlu bronią lekką²⁹⁰. Konwencja została przyjęta przez Zgromadzenie Ogólne 15 listopada 2000 roku²⁹¹. Polska ratyfikowała ją 12 listopada 2001 roku wraz z protokołami uzupełniającymi²⁹². Konwencja weszła w życie 29 listopada 2003 roku²⁹³. Przyjęcie tekstu konwencji po około trzech i pół roku prac uznaje się za znaczące osiągnięcie negocjacyjne polskiej delegacji. Wypracowany instrument prawny do walki z przestępczością zorganizowaną ma unikalny charakter, ponieważ wcześniej takowy nie istniał²⁹⁴.

Poparcia nie uzyskała natomiast zgłoszona w 2000 roku przez Władysława Bartoszewskiego inicjatywa ustanowienia w dniu 31 sierpnia Międzynarodowego Dnia Solidarności. Państwa sprzeciwiające się tej idei, argumentowały, że pomysł ma podłoże

²⁸⁷ Prezydent RP na konferencji w sprawie konwencji ONZ przeciwko przestępczości zorganizowanej, www.prezydent.pl/archiwalne-aktualnosci/rok-2000-i-starsze/art,1941,prezydent-rp-na-konferencji-w-sprawie-konwencji-onz-przeciwko-przestepczosci-zorganizowanej.html, dostęp z dnia 06.05.2014.

²⁸⁸ J. Rydzkowski, *Organizacja Narodów Zjednoczonych...*, Jastrzębie Zdrój 2012, s. 311.

²⁸⁹ Por. *Tamże*, s. 312.

²⁹⁰ Por. *Tamże*.

²⁹¹ *Minęło 10 lat od wejścia w życie Konwencji ONZ przeciwko przestępczości zorganizowanej*, <http://handelludzi.eu/hl/aktualnosci/6315,Minelo-10-lat-od-wejscia-w-zycie-Konwencji-ONZ-przeciwko-przestepczosci-zorganiz.html>, dostęp z dnia 06.05.2014.

²⁹² *Konferencja na temat Konwencji ONZ przeciwko Międzynarodowej Przestępczości Zorganizowanej*, <http://www.pg.gov.pl/aktualnosci-prokuratury-generalnej/konferencja-nt-konwencji-onz-przeciwko-miedzynarodowej-przestepczosci-zorganizowanej--2-215,subakcja,print.html>, dostęp z dnia 06.05.2014.

²⁹³ *Minęło 10 lat od wejścia w życie Konwencji ONZ przeciwko przestępczości zorganizowanej*, <http://handelludzi.eu/hl/aktualnosci/6315,Minelo-10-lat-od-wejscia-w-zycie-Konwencji-ONZ-przeciwko-przestepczosci-zorganiz.html>, dostęp z dnia 06.05.2014.

²⁹⁴ Por. J. Rydzkowski, *Organizacja Narodów Zjednoczonych...*, Jastrzębie Zdrój 2012, s. 313.

narodowe i odgrywa znaczenie jedynie wewnętrzne²⁹⁵. Za sprawą polskich działań udało się natomiast ogłosić rok 1994 Międzynarodowym Rokiem Rodziny²⁹⁶. To właśnie Polska była jednym z pierwszych krajów, które na międzynarodowym forum podjęły temat rodziny i zabiegały o włączenie tej problematyki do agendy ONZ. W 1987 roku polscy delegaci przedstawili na Zgromadzeniu Ogólnym projekt rezolucji w sprawie międzynarodowej współpracy w celu ochrony i pomocy rodzinie. Rezolucja została przyjęta przez Zgromadzenie Ogólne ONZ jednogłośnie 7 grudnia tego samego roku²⁹⁷. Międzynarodowy Dzień Rodziny promuje pozytywne nastawienie rządów do idei wprowadzania i udoskonalania programów służących umocnieniu rodziny, która jest podstawową komórką społeczną²⁹⁸. Uświadamia również znaczenie rodziny dla rozwoju społecznego i gospodarczego oraz jej ważną rolę w działaniach na rzecz postępu²⁹⁹. Międzynarodowym Rokiem Rodziny, ONZ ogłosiła także rok 2014³⁰⁰.

Znaczącą inicjatywą ze strony Polski było opracowanie i przyjęcie Nowego Aktu Politycznego dla Narodów Zjednoczonych. Przedstawił ją w 2002 roku minister spraw zagranicznych Włodzimierz Cimoszewicz, w związku z rosnącym zapotrzebowaniem reform w ONZ. Uważano, że organizacja nie dostosowuje się do współczesnych czasów, a społeczności międzynarodowej potrzeba nowych zasad takich jak m.in. suwerenności, dobrze rozumianej demokracji, nieinterwencji, solidarności międzynarodowej, prawo do samoobrony³⁰¹. Dokument potwierdzał rolę ONZ jako fundamentu globalnego systemu międzynarodowego w dziedzinie bezpieczeństwa. Jego celem było ożywienie wartości i zasad Narodów Zjednoczonych, a także usprawnienie organów i mechanizmów działania NZ i dostosowanie ich do nowych okoliczności i wyzwań³⁰². Polska propozycja nie miała szans na realizację z powodu nieufności wobec siebie głównych aktorów politycznych oraz

²⁹⁵ Por. J. Rydzkowski, *Organizacja Narodów Zjednoczonych...*, Jastrzębie Zdrój 2012, ss. 314 – 315.

²⁹⁶ E. Latoszek, M. Proczek, *Dz. cyt.*, Warszawa 2001, s. 97.

²⁹⁷ *Obchody Dziesiątej Rocznicy Międzynarodowego Roku Rodziny 2004*, http://www.unic.un.org.pl/rok_rodziny/mi_msz-dzialania-polski.php, dostęp z dnia 06.05.2014.

²⁹⁸ I. Badowski, M. Latuch, *Rok 1994 – Międzynarodowy Rok Rodziny*, <http://akson.sgh.waw.pl/~lijas/archiwum/011/t3.htm>, dostęp z dnia 06.05.2014.

²⁹⁹ *Dziesiąta rocznica Międzynarodowego Roku Rodziny 2004*, http://www.unic.un.org.pl/rok_rodziny/obchody.php, dostęp z dnia 06.05.2014.

³⁰⁰ P. Fenrych, *Międzynarodowy Rok Rodziny*, <http://www.niedziela.pl/arttykul/110090/nd/Miedzynarodowy-Rok-Rodziny>, dostęp z dnia 06.05.2014.

³⁰¹ Por. J. Rydzkowski, *Organizacja Narodów Zjednoczonych...*, Jastrzębie Zdrój 2012, ss. 315-316.

³⁰² *Reforma systemu NZ*, http://www.msz.gov.pl/pl/polityka_zagraniczna/organizacje_miedzynarodowe/organizacja_narodow_zjednoczonych/reforma_onz/, dostęp z dnia 06.05.2014.

trwającego konfliktu na linii Północ - Południe³⁰³. Jednak szereg polskich postulatów na temat reformy i priorytetów działania ONZ zostało zawartych w końcowym dokumencie Światowego Szczytu ONZ, który odbył się we wrześniu 2005 roku, w ramach 60 sesji Zgromadzenia Ogólnego ONZ³⁰⁴.

Powyższe inicjatywy należą do najważniejszych; zarówno w pierwszym jak i w drugim okresie Polska podejmowała ich znacznie więcej. Niejednokrotnie nie tylko zostały przyjęte, ale także stały się obowiązującymi instrumentami prawa międzynarodowego. Polska może poszczycić się także dość częstym członkostwem w organach organizacji. Była pięciokrotnie członkiem RB, co było dowodem uznania nie tylko dla jej dorobku w ONZ, ale również pozycji na arenie międzynarodowej i wewnętrznej polityki. Polacy pełnili także ważne funkcje w Organizacji - najwyższą Stanisław Trepczyński, który w 1972 objął przewodnictwo XXVII sesji Zgromadzenia Ogólnego ONZ³⁰⁵. Wysoko oceniany w świecie jest także udział Polski w operacjach pokojowych ONZ. Warto dodać, że w latach 1997 – 1999, należała do największych uczestników sił pokojowych, zajmując pierwsze miejsce pod względem liczebności uczestnictwa³⁰⁶. Powyższe czynniki uznajemy za sukcesy Polski w ONZ. Nie brakowało jednak porażek – nie wszystkie inicjatywy zostały zaakceptowane i nie zawsze wybierano Polskę do organów do których się zgłaszała³⁰⁷. Bilans dokonań, udziału Polski w ONZ ocenia się jednak jako pozytywny. Rokuje nadzieje na kontynuację aktywności w najbliższych latach³⁰⁸.

3.2 Udział Polaków w misjach pokojowych organizowanych przez ONZ w Afryce

Udział Polaków w operacjach pokojowych poza granicami państwa jest ważnym instrumentem polityki zagranicznej oraz dowodem na to, że Rzeczypospolita jest współodpowiedzialna za kształtowanie międzynarodowego bezpieczeństwa³⁰⁹. W systemie Organizacji Narodów Zjednoczonych Polacy uczestniczyli w operacjach pokojowych nie tylko w Europie, ale także w Afryce, w Azji i Pacyfiku oraz na Bliskim Wschodzie. Na

³⁰³ *New Political Act for the United Nations*, edited by Adam Daniel Rotfeld, Akademia Dyplomatyczna MSZ, 2004r., cyt. za: J. Rydzkowski, *Organizacja Narodów Zjednoczonych...*, Jastrzębie Zdrój 2012, s. 316.

³⁰⁴ *Reforma systemu NZ*,

http://www.msz.gov.pl/pl/polityka_zagraniczna/organizacje_miedzynarodowe/organizacja_narodow_zjednoczonych/reforma_onz/, dostęp z dnia 06.05.2014.

³⁰⁵ Por. J. Rydzkowski, *Organizacja Narodów Zjednoczonych...*, Jastrzębie Zdrój 2012, ss. 304, 316.

³⁰⁶ Por. *Tamże*, ss. 318 – 319.

³⁰⁷ Por. *Tamże*, s. 330.

³⁰⁸ Por. *Tamże*.

³⁰⁹ *Misje*, <http://mon.gov.pl/misje/>, dostęp z dnia 12.05.2014.

Czarnym Łądzie realizowali mandat w ramach UNEF II w Egipcie, UNTAG w Namibii, MINURSO w Saharze Zachodniej, UNOMIL i UNMIL w Liberii, UNAMIR w Rwandzie, UNAVEM III i MONUA w Angoli, MONUC i MONUSCO w Kongo, UNMEE w Etiopii i Erytrei, MINUCI i UNOCI na Wybrzeżu Kości Słoniowej, UNMIS w Sudanie i UNMISS w Sudanie Południowym oraz MINURCAT w Czadzie i Republice Środkowoafrykańskiej.

Pierwszym wyzwaniem dla Polski było zaangażowanie w 1973 roku ponad 800 – osobowego kontyngentu wojskowego do sił UNEF II w Egipcie³¹⁰. Z powodu braku doświadczenia, przygotowanie kontyngentu wymagało dużego wysiłku szkoleniowego i organizacyjnego. Nasza jednostka logistyczna wykonywała zadania transportowe, inżynierskie i medyczne³¹¹. W siłach pokojowych UNEF działała Polska Wojskowa Jednostka Specjalna, która podejmowała działania we współpracy z Kanadyjczykami, Finami, Ghańczykami i Szwedami³¹². Polacy zgrupowani w PWJS spełniali następujące zadania: przewozili osoby i dostarczali żywność; oczyszczali i uzdatniali wodę oraz dowozili ją do wszystkich do wszystkich kontyngentów i posterunków obserwacyjnych w strefie buforowej; rozminowywali drogi, tereny i obiekty; remontowali i budowali obiekty mieszkalne oraz drogi w strefie buforowej³¹³. Za zabezpieczenie medyczne odpowiedzialny był Polski Szpital Polowy³¹⁴. Siły pokojowe UNEF II powołano 25.10.1973 roku w celu nadzorowania zawieszenia ognia pomiędzy wojskami Egiptu i Izraela. Mandat wygasł w czerwcu 1979 roku³¹⁵. Powodzenie polskiego kontyngentu w operacji pokojowej w Egipcie, zaowocowało kolejnymi zaproszeniami do dalszego udziału w misjach ONZ. Wykonywanie zadań logistycznych stało się tzw. „polską specjalnością”³¹⁶.

Pierwszą wielofunkcyjną operacją pokojową ONZ była rozpoczęta w kwietniu 1989 roku, misja UNTAG, która stanowiła końcową fazę procesu dekolonizacji Namibii. Jej celem było nadzorowanie porozumienia o zakończeniu walk pomiędzy siłami południowoafrykańskimi i siłami partyzanckimi³¹⁷ oraz zapewnienie wczesnej niepodległości Namibii w drodze wolnych i uczciwych wyborów pod nadzorem ONZ³¹⁸. Polski kontyngent logistyczny składał się z 393 żołnierzy, w tym 261 zawodowych i 132 żołnierzy służby

³¹⁰ F. Gągor, K. Paszkowski, *Dz. cyt.*, Warszawa 1998, s. 146.

³¹¹ Por. *Tamże*.

³¹² Z. Bednarski, *Polacy w służbie pokoju*, Warszawa 2006, s. 23.

³¹³ Por. *Tamże*, s. 24.

³¹⁴ *Misje pokojowe Polaków 1953 – 2010*, <http://skmponz.pl/misje-pokojowe-polakow-1953-2010/>, dostęp z dnia 12.05.2014.

³¹⁵ Por. *UNEF II*, http://www.unic.un.org.pl/misje_pokojowe/unefii.php, dostęp z dnia 12.05.2014.

³¹⁶ Por. F. Gągor, K. Paszkowski, *Dz. cyt.*, Warszawa 1998, s. 146.

³¹⁷ Por. *Tamże*, s. 152.

³¹⁸ *Namibia – UNTAG Mandate*, www.un.org/en/peacekeeping/missions/past/untagM.htm, dostęp z dnia 12.05.2014.

zasadniczej³¹⁹. Nasza jednostka zarządzała centralnymi składami magazynowymi oraz udzielała logistycznego wsparcia północnej części obszaru misji³²⁰. Polska Wojskowa Jednostka Specjalna Doraźnych Sił Zbrojnych ONZ transportowała osoby cywilne i wojskowe oraz materiały dla „błękitnych hełmów”. To Polacy zarządzali Centralną Składnicą Zaopatrzenia misji. Ich udział w operacji zapisał się w historii między innymi dzięki temu, iż trzech naszych oficerów wprowadziło komputerowy system ewidencji magazynowej, co było wówczas pomysłem nowatorskim. Prostota, logiczność i przydatność systemu sprawiły, że z powodzeniem zastosowano go także w innych misjach pokojowych ONZ. Co więcej, zaplecze transportowe POLLOG-u stanowiły pojazdy polskiej produkcji – samochody ciężarowe STAR i Jelcz. Ze względu na mające się odbyć wybory, powołano specjalny zespół obserwatorów wojskowych, którą tworzyło 300 oficerów z 14 państw. Dowódcą tej grupy został Polak - wówczas płk Bolesław Izydorzyc³²¹. Wybory zostały przeprowadzone, a Namibia uzyskała niepodległość. Misja zakończyła się w marcu 1990 roku³²².

Wśród 200 uczestników operacji pokojowej MINURSO w Saharze Zachodniej był jedyny Polak – mjr Sławomir Zdunek – oficer Wojewódzkiego Sztabu Wojskowego w Olsztynie³²³. W charakterze obserwatora wojskowego przebywał na misji w okresie od lutego 2011 do września 2012³²⁴. Major Zdunek pełnił funkcje zastępcy dowódcy jednego z dziewięciu obozów obserwatorów rozmieszczonych na pustyni Oum Dreyga. Głównym zadaniem Polaka oraz obserwatorów z 25 innych krajów było monitorowanie zachowań i odnotowywanie wszelkich odstępstw od podpisanego ponad 20 lat temu porozumienia pomiędzy Marokiem a Polisario³²⁵. Polak wrócił do kraju po półtorarocznej służbie, ale operacja MINURSO jeszcze nie została zakończona – trwa nieprzerwanie od 1991 roku. Głównymi celami misji są: kontrola zawieszenia broni, redukcja wojsk na terytorium spornym, pomoc w uwolnieniu wszystkich więźniów politycznych Sahary Zachodniej, nadzór nad wymianą jeńców wojennych we współpracy z Międzynarodowym Komitetem

³¹⁹ F. Gągor, K. Paszkowski, *Dz. cyt.*, Warszawa 1998, s. 152.

³²⁰ *Misje pokojowe Polaków 1953 – 2010*, <http://skmponz.pl/misje-pokojowe-polakow-1953-2010/>, dostęp z dnia 12.05.2014.

³²¹ G. Ciechanowski, *PKW UNTAG*, <http://skmponz.szczecin.pl/pkw-untag/>, dostęp z dnia 12.05.2014.

³²² Por. *Namibia – UNTAG Mandate*, www.un.org/en/peacekeeping/missions/past/untagM.htm, dostęp z dnia 12.05.2014.

³²³ *Nasz człowiek na misji ONZ MINURSO*, http://www.wszwolsztyn.wp.mil.pl/pl/5_17.html, dostęp z dnia 12.05.2014.

³²⁴ *Spotkanie się z młodzieżą – uczestnikami kół zainteresowań w Pałacu Młodzieży w Olsztynie*, http://www.ostroda.wku.wp.mil.pl/pl/4578_7877.html, dostęp z dnia 12.05.2014.

³²⁵ Por. *Nasz człowiek na misji ONZ MINURSO*, http://www.wszwolsztyn.wp.mil.pl/pl/5_17.html, dostęp z dnia 12.05.2014.

Czerwonego Krzyża, repatriacja uchodźców z Sahary Zachodniej³²⁶. Wymienione wymagania mandatu zostały zrealizowane z powodzeniem. Do tej pory nie udało się jednak zorganizować wolnego i sprawiedliwego referendum³²⁷. Na zasadzie wyjątku MINURSO był także zaangażowany w udzielanie pomocy nielegalnym imigrantom, a także pomoc humanitarną w przypadku klęsk żywiołowych³²⁸.

Czwartą misją pokojową ONZ, w jaką zaangażowali się Polacy, była operacja UNOMIL w Liberii. Mandat realizowany był od września 1993 do września 1997³²⁹. Obejmował przede wszystkim wsparcie działań Wspólnoty Gospodarczej Państwa Afryki Zachodniej i Narodowego Tymczasowego Rządu Liberii dążących do zaprowadzenia pokoju, poprzez realizację postanowień. UNOMIL prowadziła dochodzenie w sprawie naruszeń warunków pokoju i łamania praw człowieka, czuwała nad respektowaniem embarga nałożonego na Liberię w zakresie dostarczania broni, udzielała pomocy humanitarnej, kontrolowała przebieg wyborów parlamentarnych i prezydenckich, zajmowała się także szkoleniem członków ECOMOG w rozbrajaniu min oraz demobilizacją kombatantów³³⁰. Cel UNOMIL został osiągnięty – po wyborach z 1997 roku zaczęto odbudowywać kraj i dążyć do jego rozwoju. Narodowe pojednanie i dobre rządy nie trwały jednak długo – w 2003 roku ujawniły się kolejne napięcia. Rząd i opozycja nie mogły dojść do porozumienia w sprawie zasad sprawowania władzy, nie przeprowadzono reform sektora bezpieczeństwa narodowego, a prawa człowieka nagminnie łamano. W związku z wybuchem kolejnej wojny domowej oraz prośbą obu stron konfliktu o pomoc, Rada Bezpieczeństwa powołała we wrześniu 2003 roku drugą Misję Narodów Zjednoczonych w Liberii – UNMIL. Jest to operacja wielofunkcyjna, składająca się z komponentów: politycznego, militarnego, policyjnego, wymiaru sprawiedliwości, spraw cywilnych, praw człowieka, równości płci, ochrony praw dziecka, rozbrojenia, demobilizacji i reintegracji, informacji publicznej oraz wsparcia³³¹. Mandat obejmuje m.in. współpracę z rządem Liberii w zakresie pojednania narodowego; przeprowadzenia reformy konstytucyjnej, decentralizacji oraz restrukturyzacji sektora wymiaru sprawiedliwości; zwiększania wsparcia dla sektora bezpieczeństwa; zwalczania

³²⁶ Por. *Overview of the Mission mandate*, <http://minurso.unmissions.org/Default.aspx?tabid=9531&language=en-US>, dostęp z dnia 12.05.2014.

³²⁷ *Tamże*.

³²⁸ *Tamże*.

³²⁹ *UNOMIL*, http://www.unic.un.org/pl/misje_pokojowe/unomil.php, dostęp z dnia 13.05.2014.

³³⁰ Por. *Tamże*.

³³¹ Por. *UNMIL*, http://www.unic.un.org/pl/misje_pokojowe/unmil.php, dostęp z dnia 13.05.2014.

bezkarności dla sprawców przemocy seksualnej oraz ochrony i pomocy ofiarom³³². Misja UNMIL w Liberii nadal trwa i nie została jeszcze zakończona. W operacji pokojowej bierze udział dwóch ekspertów wojskowych i trzech policjantów pochodzących z Polski³³³.

Misja UNAMIR w Rwandzie trwała od października 1993 roku do marca 1996 roku, a jej celem było wdrażanie porozumienia pokojowego z Arushy podpisanego 4 sierpnia 1993³³⁴. Mandat obejmował pomoc w zapewnieniu bezpieczeństwa w stolicy Rwandy – Kigali; monitorowanie porozumienia o zawieszeniu broni, w tym przeprowadzenie demobilizacji, ustanowienie stref zdemilitaryzowanych i usuwanie min; czuwanie nad bezpieczeństwem podczas sprawowania władzy przez rząd tymczasowy; pomoc humanitarną³³⁵. Rada Bezpieczeństwa modyfikowała mandat 5 razy, rozszerzając go m.in. o ochronę uchodźców, pomoc w ich powrocie oraz mediację w celu pojednania narodowego. „Błękitni żołnierze” wycofali się z Rwandy w kwietniu 1996 roku³³⁶.

Kolejna operacja w jakiej wzięli udział Polacy to UNAVEM III – Trzecia Misja Weryfikacyjna ONZ w Angoli, kontynuatorka UNAVEM I i UNAVEM II prowadzonych w tym państwie³³⁷. Została ustanowiona, by wesprzeć rząd Angoli w przywracaniu pokoju i osiągnięciu pojednania narodowego. Mandat zakładał pomoc w mediacji obu skonfliktowanych stron; kontrolę zawieszenia broni; weryfikowanie wycofania oraz demobilizacji wojsk UNITA i sił rządowych; obserwowanie i sprawdzanie działań angolańskiej policji oraz ich neutralności; monitorowanie i weryfikację procesu rozszerzania administracji państwowej na terenie całego kraju; ułatwianie swobodnego przepływu osób i towarów; wspieranie i nadzór nad procesem wyborczym; prowadzenie pomocy humanitarnej³³⁸. Operacja trwała od lutego 1995 do końca czerwca 1997 roku. Została zastąpiona przez Misję Obserwacyjną Organizacji Narodów Zjednoczonych w Angoli – MONUA, w której Polacy także brali udział³³⁹. Trwała od czerwca 1997 roku do lutego 1999 roku. Od swojej poprzedniczki przejęła następujące zadania: umacnianie pokoju i narodowej

³³² Por. *UNMIL Mandate*, <http://www.un.org/en/peacekeeping/missions/unmil/mandate.shtml>, dostęp z dnia 13.05.2014.

³³³ W. Sękowska, *Polacy w misjach pokojowych ONZ*, <http://prezi.com/uyhyni3yagns/polacy-w-misjach-pokojowych-onz/>, dostęp z dnia 04.06.2014.

³³⁴ *UNAMIR*, http://www.unic.un.org.pl/misje_pokojowe/unamir.php, dostęp z dnia 13.05.2014.

³³⁵ Por. *Rwanda UNAMIR Mandate*, <http://www.un.org/en/peacekeeping/missions/past/unamirM.htm>, dostęp z dnia 13.05.2014.

³³⁶ *Tamże*.

³³⁷ *UNAVEM III*, http://www.unic.un.org.pl/misje_pokojowe/unavem3.php, dostęp z dnia 14.05.2014.

³³⁸ Por. *Angola - UNAVEM III*, http://www.un.org/en/peacekeeping/missions/past/unavem_p.htm, dostęp z dnia 14.05.2014.

³³⁹ *UNAMIR*, http://www.unic.un.org.pl/misje_pokojowe/unamir.php, dostęp z dnia 14.05.2014.

zgody, wzmacnianie zaufania między stronami konfliktu, dążenie do stabilizacji regionu, odbudowy kraju i rozwoju demokratycznego³⁴⁰.

Polacy zaangażowani byli także w operację pokojową MONUC, która była realizowana w Demokratycznej Republice Konga w okresie od listopada 1999 roku do czerwca 2010 roku³⁴¹. Mandat MONUC zawierał cztery etapy działania: pierwszy zakładał wdrożenie porozumienia rozjemczego z Lusaki; drugi jego monitorowanie i składanie raportów odnośnie ewentualnych naruszeń; trzeci obejmował rozbrojenie, demobilizację, repatriację oraz reintegrację ludności; czwarty etap dotyczył pomocy w zorganizowaniu i przeprowadzeniu uczciwych, powszechnych wyborów parlamentarnych i prezydenckich³⁴². W dzień elekcji, wojska ONZ miały zbierać wyborcze urny z wiosek i miast, położonych na obszarze sawanny i dżungli³⁴³. Najnowszy Polski Kontyngent Wojskowy odleciał do Demokratycznej Republiki Kongo 19 czerwca 2006 roku. Tworzyły go Oddziały Specjalne Żandarmerii Wojskowej w Gliwicach i Warszawie. Cały kontyngent (wraz z zabezpieczeniem logistycznym) liczył 130 żołnierzy, w tym 105 żołnierzy Żandarmerii Wojskowej³⁴⁴. Polacy odpowiadali za ochronę Dowództwa Sił UE oraz lotniska w Kinszasie; zapewniali bezpieczeństwo personelowi międzynarodowemu ONZ i UE³⁴⁵. Uzbrojenie i sprzęt jakim dysponował polski kontyngent, umożliwiał efektywne wykonywanie działań³⁴⁶. Mocą rezolucji Rady Bezpieczeństwa, misja MONUC została przekształcona w Misję Stabilizacyjną ONZ w Demokratycznej Republice Konga – MONUSCO³⁴⁷. Swoją działalność rozpoczęła 1 lipca 2010 roku. Do jej zadań należy głównie ochrona cywilów, personelu humanitarnego i obrońców praw człowieka przed przemocą fizyczną oraz wsparcie działań rządu w stabilizowaniu i umacnianiu pokoju³⁴⁸. Mandat obejmuje także neutralizację i rozbrojenie rebeliantów, walkę z bezprawiem, rozwijanie zdolności wojskowych, w tym sądów wojskowych oraz wspieranie reform systemu policyjnego, stworzenie systemu sądownictwa i więziennictwa, monitorowanie embarga na dostawy broni oraz przejęcie broni i innych materiałów objętych zakazem, zapewnienie technicznej i logistycznej pomocy przy

³⁴⁰ *MONUA*, http://www.unic.un.org.pl/misje_pokojowe/monua.php, dostęp z dnia 14.05.2014.

³⁴¹ *MONUC*, http://www.unic.un.org.pl/misje_pokojowe/monuc.php, dostęp z dnia 14.05.2014.

³⁴² *Misja ONZ w Demokratycznej Republice Konga – United Nations Mission in the Democratic Republic of the Congo - MONUC*, <http://www.unic.un.org.pl/kongo/misja.php>, dostęp z dnia 14.05.2014.

³⁴³ W. Jagielski, *Polscy żołnierze w ryzykownej operacji w Kongo*, <http://wiadomosci.gazeta.pl/wiadomosci/1,114881,3412617.html>, dostęp z dnia 14.05.2014.

³⁴⁴ Z. Bednarski, *Dz. cyt.*, Warszawa 2006, s. 75.

³⁴⁵ *Tamże*, s. 76.

³⁴⁶ *Tamże*.

³⁴⁷ *MONUC*, http://www.unic.un.org.pl/misje_pokojowe/monuc.php, dostęp z dnia 14.05.2015.

³⁴⁸ *MONUSCO*, http://www.unic.un.org.pl/misje_pokojowe/monusco.php, dostęp z dnia 14.05.2014.

organizacji lokalnych i krajowych wyborów³⁴⁹. Misja MONUSCO nadal trwa, obecnie w Demokratycznej Republice Konga przebywa dwóch polskich ekspertów wojskowych³⁵⁰.

W okresie od lipca 2000 roku do lipca 2008 roku „błękitni żołnierze” przebywali na misji pokojowej w Etiopii i Erytrei. Mandat upoważniał do kontrolowania zawieszenia broni i wycofywania sił etiopskich z bezprawnie zajętych terenów; nadzorowania tymczasowej strefy bezpieczeństwa utworzonej na podstawie umowy o zaprzestaniu wrogich działań oraz usuwanie min z tego terenu; niesienia pomocy humanitarnej³⁵¹. Po ośmiu latach Rada Bezpieczeństwa zakończyła misję. Powodem było odcięcie od dostaw paliwa oraz restrykcje, które Erytrea nałożyła na UNMEE, uniemożliwiając jej tym samym wypełnienie mandatu i narażając na niebezpieczeństwo uczestników operacji pokojowej³⁵².

Misja MINUCI na Wybrzeżu Kości Słoniowej trwała od maja 2003 roku do kwietnia 2004 roku³⁵³. Mandat zakładał współpracę z siłami francuskimi oraz obejmował przeprowadzenie procesu demobilizacji i rozbrojenia, doradztwo rządowi Wybrzeża Kości Słoniowej oraz zapewnienie bezpieczeństwa uchodźcom z Liberii³⁵⁴. Misja MINUCI została 4 kwietnia 2004 roku zastąpiona przez UNOCI³⁵⁵. Do jej głównych zadań należało monitorowanie zaprzestania wrogich działań i embarga na broń; wspomaganie reintegracji, repatriacji i powrotu uchodźców do kraju; pomoc w przeprowadzeniu reformy sektora bezpieczeństwa, odbudowa instytucji państwowych i kontrola przestrzegania prawa i porządku w kraju; organizacja powszechnych, wolnych i sprawiedliwych wyborów; ochrona personelu ONZ i ludności cywilnej; pomoc humanitarna³⁵⁶. Misja UNOCI nadal trwa, a udział bierze w niej dwóch ekspertów wojskowych z Polski³⁵⁷.

Polacy obecni byli również w Sudanie. Misja UNMIS prowadzona była od marca 2005 do lipca 2011 roku. Głównym celem operacji była pomoc w implementacji porozumienia pokojowego podpisanego przez rząd Sudanu i Armię Wyzwolenia Sudanu w 2005 roku. Mandat upoważniał do pomocy stronom konfliktu we współpracy z międzynarodowymi partnerami w rozminowywaniu kraju; koordynowania powrotu

³⁴⁹ MONUSCO, http://www.unic.un.org.pl/misje_pokojowe/monusco.php, dostęp z dnia 14.05.2014.

³⁵⁰ Polacy w misjach pokojowych ONZ, http://www.unic.un.org.pl/misje_pokojowe/polacy.php, dostęp z dnia 14.05.2014.

³⁵¹ UNMEE, http://www.unic.un.org.pl/misje_pokojowe/unmee.php, dostęp z dnia 15.05.2014.

³⁵² Tamże.

³⁵³ MINUCI, http://www.unic.un.org.pl/misje_pokojowe/minuci.php, dostęp z dnia 15.05.2014.

³⁵⁴ Côte d'Ivoire – MINUCI – Mandate, <http://www.un.org/en/peacekeeping/missions/past/minuci/mandate.html>, dostęp z dnia 15.05.2014.

³⁵⁵ MINUCI, http://www.unic.un.org.pl/misje_pokojowe/minuci.php, dostęp z dnia 15.05.2014.

³⁵⁶ Tamże.

³⁵⁷ W. Sękowska, Polacy w misjach pokojowych ONZ, <http://prezi.com/uyhyni3yagns/polacy-w-misjach-pokojowych-onz/>, dostęp z dnia 04.06.2014.

uchodźców; ochrony ludności cywilnej, zwłaszcza uchodźców, osób wysiedlonych, kobiet i dzieci; upowszechniania praw człowieka; pomocy humanitarnej³⁵⁸. W dniu, w którym na mocy referendum powstał Sudan Południowy – wygasł mandat UNMIS. Na jego miejsce Rada Bezpieczeństwa ustanowiła UNMISS – Misję Narodów Zjednoczonych w Republice Sudanu Południowego³⁵⁹. Celem nowej misji jest umacnianie pokoju i bezpieczeństwa, pomoc w dążeniach do rozwoju i demokratyzacji państwa, umacnianie rządu Sudanu Południowego w efektywnych rządach oraz pomoc w tworzeniu dobrych relacji z sąsiadami³⁶⁰. Mandat obejmuje ponadto współtworzenie warunków dla budowy państwowości oraz rozkwitu gospodarki; wspieranie rządu w zagwarantowaniu bezpieczeństwa, praw obywatelskich i ochrony; łagodzenie ewentualnych konfliktów³⁶¹. Misja UNMISS nie została jeszcze zakończona, a w jej działaniach uczestniczy dwóch polskich ekspertów wojskowych³⁶².

Zgodnie z postanowieniem Prezydenta Rzeczypospolitej z 13 marca 2009 roku, Polski Kontyngent Wojskowy uczestniczył także w Misji ONZ w Republice Czadu i Republice Środkowoafrykańskiej. W MINURCAT Polacy służyli od 15.03.2009 r. do 30.11.2009 r.³⁶³. Misja trwała dłużej – od września 2007 do grudnia 2010 roku³⁶⁴. Mandat upoważniał „błękitnych żołnierzy” do wielowymiarowej obecności. Zostali powołani, by pomóc w stwarzaniu korzystnych warunków do odbudowy i rozwoju gospodarczego; by ułatwić dobrowolny, bezpieczny i trwały powrót uchodźców i wysiedlonych; by chronić cywilów w razie niebezpieczeństwa, poprzez świadczenie pomocy humanitarnej we wschodnim Czadzie i na północnym wschodzie Republiki Środkowoafrykańskiej. Rada upoważniła również Unię Europejską do rozmieszczenia sił zbrojnych, w celu wsparcia mandatu MINURCAT³⁶⁵.

W wielu powyższych operacjach pokojowych, to Polska wyróżniła się na tle innych kontyngentów. Za wzór i przykład stawiano dyscyplinę, porządek wojskowy i determinację w wykonywaniu zadań przez polskich żołnierzy w czasie trwania misji UNEF II w Egipcie³⁶⁶. Z kolei w Namibii sukcesem Polaków było wprowadzenie innowacyjnego systemu ewidencji

³⁵⁸ UNMIS, http://www.unic.un.org.pl/misje_pokojowe/unmis.php, dostęp z dnia 19.05.2014.

³⁵⁹ Tamże.

³⁶⁰ UNMISS, http://www.unic.un.org.pl/misje_pokojowe/unmiss.php, dostęp z dnia 19.05.2014.

³⁶¹ Tamże.

³⁶² W. Sękowska, *Polacy w misjach pokojowych ONZ*, <http://prezi.com/uyhyni3yagns/polacy-w-misjach-pokojowych-onz/>, dostęp z dnia 04.06.2014.

³⁶³ *Polski Kontyngent Wojskowy Czad*, <http://www.pkwc Chad.wp.mil.pl/pl/35.html>, dostęp z dnia 19.05.2014.

³⁶⁴ MINURCAT, http://www.unic.un.org.pl/misje_pokojowe/minurcat.php, dostęp z dnia 20.05.2014.

³⁶⁵ Por. *MINURCAT Mandate*, <http://www.un.org/en/peacekeeping/missions/past/minurcat/mandate.shtml>, dostęp z dnia 20.05.2014.

³⁶⁶ G. Ciechanowski, *UNEF II*, <http://skmponz.szczecin.pl/unef-ii/>, dostęp z dnia 21.05.2014.

magazynowej z zastosowaniem komputerów. Ważną funkcję zastępcy dowódcy obozu obserwatorów, pełnił podczas operacji MINURSO na Saharze Zachodniej inny Polak - major Sławomir Zdunek. Silne zaangażowanie polskich „błękitnych żołnierzy” było także widoczne podczas operacji MONUSCO. W Kongo Polacy efektywnie chronili siły europejskie i lotnisko w Kinszasie oraz zapewniali bezpieczeństwo międzynarodowemu personelowi. Do udziału w UNEF II zaproszono Polskę głównie ze względu na jej aktywność na międzynarodowym forum oraz konkretny wkład w utrzymanie pokoju: działania na rzecz odprężenia, rozbrojenia, sukces odniesiony we wcześniejszych operacjach³⁶⁷. Poświęcenie, wzorowa cnota żołnierza, umiejętności praktyczne zostały docenione przez opinię międzynarodową i skutkowały propozycjami udziału w kolejnych misjach Organizacji Narodów Zjednoczonych³⁶⁸.

Polacy wzięli udział w 16 operacjach pokojowych z ramienia ONZ, prowadzonych w 14 regionach. Jako „błękitni żołnierze” nieśli pomoc w Egipcie, Namibii, Saharze Zachodniej, Liberii, Rwandzie, Angoli, Kongo, Etiopii i Erytrei, na Wybrzeżu Kości Słoniowej, w Sudanie, Sudanie Południowym oraz w Czadzie i Republice Środkowoafrykańskiej. Pięć spośród misji pokojowych w wymienionych powyżej miejscach nadal trwa, są to: MINURSO w Saharze Zachodniej, MONUSCO w Demokratycznej Republice Kongo, UNMIL w Liberii, UNMISS w Sudanie Południowym oraz UNOCI na Wybrzeżu Kości Słoniowej. Polaków nie ma już wśród „błękitnych żołnierzy” jedynie w Saharze Zachodniej – jak zostało to zaznaczone, jedyny Polak biorący udział w operacji MINURSO mjr Sławomir Zdunek wrócił do kraju po półtorarocznej służbie we wrześniu 2012. Szesnaście misji, w które zaangażowani byli Polacy stanowi dokładnie 50%³⁶⁹ wszystkich operacji jakie ONZ prowadziła bądź nadal prowadzi w Afryce. W ocenie autora pracy jest to bardzo dobry wynik, który odzwierciedla zaangażowanie Polski w strukturach ONZ oraz odpowiedzialność państwa za bezpieczeństwo międzynarodowe.

³⁶⁷ W. Kozaczuk, *Misje pokojowe wojska polskiego 1953 – 1978*, Warszawa 1978, ss. 11 – 12.

³⁶⁸ *Tamże*, s. 11.

³⁶⁹ Wszystkich misji, które ONZ prowadziła lub prowadzi w Afryce jest 32, przy założeniu, że operacje UNEF I i UNEF II prowadzone w Egipcie i Izraelu także wliczamy do rejonu Czarnej Lądu; źródło: http://www.unic.un.org.pl/misje_pokojowe/misje_up.php, dostęp z dnia 20.05.2014.

3.3 Skutki zaangażowania i znaczenie Polski jako uczestnika misji pokojowych na arenie międzynarodowej

Polacy w międzynarodowych działaniach na rzecz wygaszania konfliktów i przywracania pokoju na świecie biorą udział nieprzerwanie od przeszło 60 lat³⁷⁰. Zakres aktywności zmienia się w zależności od priorytetów polskiej polityki zagranicznej i sytuacji na świecie. Decyzja o wysłaniu żołnierzy lub pracowników cywilnych w rejon konfliktów i wojen, jest zawsze suwerenną decyzją danego państwa, podyktowaną uwarunkowaniami politycznymi i wojskowymi³⁷¹.

Polska bierze udział w operacjach pokojowych, gdy jest to zgodne z jej interesem. Jest to bowiem jeden ze sposobów zapewnienia bezpieczeństwa na terenie własnego kraju. Pod uwagę bierze się fakt, na ile dany konflikt zagraża nam bezpośrednio lub pośrednio³⁷². Globalizacja przyczynia się do rozprzestrzeniania się ognisk napięć i niestabilności, których w przyszłości zapewne nie da się uniknąć. Dlatego Polska dbając także o własne bezpieczeństwo chce kontynuować wysiłki na rzecz utrzymania pokoju, zarówno pod egidą ONZ jak i pozostałych organizacji międzynarodowych³⁷³. Udział Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej w misjach pokojowych jest także wypełnieniem naszych zobowiązań wobec społeczności międzynarodowej³⁷⁴.

Kryteria wojskowe pozwalają dokonać oceny szans powodzenia operacji pokojowej, czyli oszacować, czy „błękitni żołnierze” będą w stanie efektywnie wykonać powierzone im zadania³⁷⁵. W misjach pokojowych Polska stara się być „widoczna”. Szczególną uwagę zwraca się na wielkość kontyngentu i stosunek procentowy żołnierzy danego kraju do ogólnej liczby „błękitnych żołnierzy”³⁷⁶. Liczy się także zakres zadań i powierzony rejon odpowiedzialności³⁷⁷.

³⁷⁰ F. Gańor, K. Paszkowski, *Dz. cyt.*, Warszawa 1998, s.143.

³⁷¹ *Tamże*.

³⁷² *Tamże*.

³⁷³ Rząd, *Strategia wysyłania naszych wojsk na misje*,

<http://wiadomosci.dziennik.pl/wydarzenia/artykuly/135326,strategia-wysylania-naszyc-wojsk-na-misje.html>, dostęp z dnia 21.05.2014.

³⁷⁴ Biuro Bezpieczeństwa Narodowego, *Strategia udziału Sił Zbrojnych RP w operacjach międzynarodowych*, <http://www.bbn.gov.pl/pl/publikacje-i-dokumenty/dokumenty/2827,dok.html>, dostęp z dnia 21.05.2014.

³⁷⁵ F. Gańor, K. Paszkowski, *Dz. cyt.*, Warszawa 1998, s.206.

³⁷⁶ Rząd, *Strategia wysyłania naszych wojsk na misje*,

<http://wiadomosci.dziennik.pl/wydarzenia/artykuly/135326,strategia-wysylania-naszyc-wojsk-na-misje.html>, dostęp z dnia 21.05.2014.

³⁷⁷ F. Gańor, K. Paszkowski, *Dz. cyt.*, Warszawa 1998, s.206.

Udział Polaków w operacjach pokojowych budzi społeczne kontrowersje. Część opinii publicznej postrzega zaangażowanie jako szansę i rozwój dla państwa. Nie brakuje jednak negatywnych ocen i komentarzy, a nawet głosów o wycofanie się naszych rodaków z misji.

Przeciwnicy podkreślają, że udział w operacjach pokojowych nie jest bezpieczny. Polscy żołnierze giną na misjach lub wracają z nich ciężko ranni. Według danych statystycznych, z 40 tysięcy polskich żołnierzy w ciągu pół wieku zginęło ok. 50, a 400 na zawsze zostało inwalidami³⁷⁸. Międzynarodowe organizacje kombatanckie podają, że co piąty żołnierz po powrocie do kraju cierpi na tzw. stres pourazowy, wywołany doświadczeniami wojennymi³⁷⁹. Samobójstwa zdarzały się także wśród polskich „błękitnych żołnierzy”. Krytycy argumentują, że wynagrodzenie za udział w operacjach pokojowych, które w czasach PRL stanowiło zachętę do angażowania się, dzisiaj nie jest już na tyle atrakcyjne, by mogło być dla wojskowych rekompensatą ryzyka³⁸⁰.

Krytycy zwracają uwagę także na wysokie koszty związane z wysyłaniem „błękitnych żołnierzy” na misje. Olbrzymie nakłady finansowe przeznaczają się bowiem na utrzymanie kontyngentu i zakupienie żołnierzom dodatkowego wyposażenia³⁸¹. Jest to spore obciążenie dla budżetu Ministerstwa Obrony Narodowej. Otwarte pozostaje pytanie, czy udział Polaków w zagranicznych operacjach pokojowych przynosi więcej strat niż zysków³⁸².

Przeciwnicy obalają argument jakoby uczestnictwo polskich żołnierzy w operacjach pokojowych skutkowało lepszym przygotowaniem do obrony w razie zagrożenia własnego kraju. Ich zdaniem, armia wyspecjalizuje się jedynie w działaniach „misji pokojowych”, zatem nie będzie zdolna do prawdziwej walki. Krytycy twierdzą, że wojsko nauczy się ochrony konwojów, a nie obrony i natarcia³⁸³.

Należy jednak zauważyć, że uczestnictwo Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej przynosi konkretne zyski. Skutkuje bowiem podniesieniem prestiżu Polski, daje korzyści polityczne poprzez umocnienie państwa na arenie międzynarodowej oraz umożliwia zapewnienie adekwatnej reprezentacji w strukturach decyzyjnych organizacji³⁸⁴. Ułatwia także

³⁷⁸ W. Pięciak, *Pół wieku na misjach (pokojowych)*, <http://www2.tygodnik.com.pl/tp/2810/kraj06.php>, dostęp z dnia 21.05.2014.

³⁷⁹ *Tamże*.

³⁸⁰ *Tamże*.

³⁸¹ J. Stróżyk, *Po co nam te misje?*, http://www.przewodnik-katolicki.pl/nr/spoleczenstwo/po_co_nam_te.html, dostęp z dnia 21.05.2014.

³⁸² *Tamże*.

³⁸³ Por. *Tamże*.

³⁸⁴ Por. Rząd, *Strategia wysyłania naszych wojsk na misje*, <http://wiadomosci.dziennik.pl/wydarzenia/artykuly/135326,strategia-wysylania-naszyc-wojsk-na-misje.html>, dostęp z dnia 21.05.2014.

redefiniowanie naszych interesów na międzynarodowym forum³⁸⁵. Ponadto przyczynia się do pogłębiania wielostronnej współpracy wojskowej oraz pozawojskowej z naszymi sojusznikami i koalicjantami. Pozwala to uznać Polskę za wiarygodnego i odpowiedzialnego członka międzynarodowej wspólnoty oraz postrzegać nas jako uczciwego partnera³⁸⁶. Dzięki doświadczeniu współpracy z żołnierzami z innych krajów, wojsko polskie zostało szybciej zaakceptowane w NATO i możliwa była asymilacja Polski w sojuszu³⁸⁷

Można zaobserwować, że w środowisku międzynarodowym Polska staje się coraz bardziej znaczącym i liczącym się państwem³⁸⁸. W operacjach pokojowych podejmowane są nie tylko działania wojskowe, ale także polityczne i cywilne³⁸⁹. Wieloaspektowość misji pozwala zaprezentować polski dorobek i umiejętności m.in. w prowadzeniu dyplomacji, rozwiązywaniu problemów gospodarczych i udzielaniu pomocy humanitarnej ludności w niebezpieczeństwie.

Wbrew temu, co sądzą sceptycy, udział w operacjach pokojowych jest idealną okazją do zastosowania swoich umiejętności w praktyce i zdobycia przez polskie wojsko doświadczenia. Eksperti podkreślają, że jest to dla żołnierzy bezcenna lekcja³⁹⁰. W zagranicznych misjach mogą sprawdzić się w ekstremalnych warunkach bojowych i nauczyć się współpracy z „błękitnymi hełmami” z innych krajów³⁹¹. Ocenia się, że operacje pod egidą ONZ zmieniły na lepsze polską armię³⁹².

Reasumując, zaangażowanie Polski w operacje pokojowe wywiera więcej skutków pozytywnych, aniżeli negatywnych oraz nadaje istotne znaczenie naszemu państwu na arenie międzynarodowej. Wysyłanie kontyngentów wojskowych za granicę niezmiennie pozostaje jednym z ważniejszych instrumentów polityki zagranicznej. Siły zbrojne RP biorące udział w misjach są dowodem na to, że Polska zabiega o międzynarodowe bezpieczeństwo i podejmuje trud i wysiłek na rzecz utrzymania pokoju. „Błękitni żołnierze” udowadniają, że Polska potrafi należycie wywiązać się z zobowiązań i jest wiarygodnym partnerem. Ponadto,

³⁸⁵ L. Łukaszuk, *Polska w Organizacji Narodów Zjednoczonych*, [w:] *Polska w organizacjach międzynarodowych*, I. Popiuk – Rysińska, S. Parzymies (red.), Warszawa 1998, s. 61.

³⁸⁶ Biuro Bezpieczeństwa Narodowego, *Strategia udziału Sił Zbrojnych RP w operacjach międzynarodowych*, <http://www.bbn.gov.pl/pl/publikacje-i-dokumenty/dokumenty/2827,dok.html>, dostęp z dnia 21.05.2014.

³⁸⁷ J. Rydzkowski, *Organizacja Narodów Zjednoczonych...*, Jastrzębie Zdrój 2012, s. 319.

³⁸⁸ Cz. Juźwik, *Przyszłość misji pokojowych*, <http://polska-zbrojna.pl/home/articleshow/10196?t=Przyszlosc-misji-pokojowych>, dostęp z dnia 21.05.2014.

³⁸⁹ *Tamże*.

³⁹⁰ J. Stróżyk, *Po co nam te misje?*, http://www.przewodnik-katolicki.pl/nr/spoleczenstwo/po_co_nam_te.html, dostęp z dnia 21.05.2014.

³⁹¹ Por. *Tamże*.

³⁹² Cz. Juźwik, *Przyszłość misji pokojowych*, <http://polska-zbrojna.pl/home/articleshow/10196?t=Przyszlosc-misji-pokojowych>, dostęp z dnia 21.05.2014.

udział naszej armii w operacjach pokojowych przekłada się na wzrost zaufania do naszego państwa i zwiększenie udziału Polski w decyzyjnym procesie struktur ONZ. Pozycja kraju w organizacji umacnia się, wzrasta prestiż, a nasz wizerunek jawi się na forum jako pozytywny. Ponadto, można spodziewać się korzyści politycznych z naszego aktywnego uczestnictwa w operacjach pokojowych. Autor niniejszej pracy domniemywa, że w duchu solidarności, międzynarodowa społeczność udzieli pomocy Polsce w razie zagrożenia integralności jej granic. Autor pracy uważa, że w strukturach ONZ Polska nadal powinna pozostawać zaangażowana. Udział w operacjach pokojowych to nie tylko prestiż i umocnienie naszej pozycji, ale także wymierne korzyści. Jeżeli będzie to zgodne z narodowym interesem, „błękitni żołnierze” z kraju nad Wisłą, powinni wyjeżdżać za granicę – w tereny zagrożone i objęte wojną, by nieść pomoc poprzez misje pokojowe.

ZAKOŃCZENIE

Afryka jest ofiarą kolonializmu, kartą przetargową w batalii o wpływy Zachodu i Chin oraz ringiem walk o złoza naturalne. Kolonizatorzy lekceważyli Afrykanerów. Wytuczając granice ignorowali fakt, że skazują na wspólną egzystencję klany z różnych, często zwaśnionych, grup etnicznych. Byli wierni zasadzie „divide et impera” – dziel i rządź! Celowo zaogniali plemienne waśnie oraz inspirowali zamachy stanu, by w ten sposób przejąć kontrolę. Gdy zniewolone państwa zaczęły uzyskiwać niepodległość, Afryka wpadła z „deszczu” pod „rynnę”. Kolonializm został zastąpiony jego nową formą. Mocarstwa wspierały dyktatorów i uzbrajały ich armie. To dało początek krwawym i tragicznym w skutkach przepychankom o władzę. Konfliktom sprzyjały także etniczne antagonizmy i różnice religijne. Na wielu państwach ciążyła także „klątwa surowcowa”. Bogate złoza stały się przekleństwem m.in. Angoli i Sahary Zachodniej, gdzie walka o wpływy nad eksploatacją, pochłonęła tysiące ludzkich istnień. Radość młodych państw z uzyskania niepodległości bardzo szybko zamieniała się w koszmar. Wyniszczające kraj wojny przyczyniają się do epidemii, klęsk głodu, chorób zakaźnych i skrajnego ubóstwa. Mylnie ocenia się, że Afrykanerzy sami są sobie winni. Większość problemów jest spuścizną kolonializmu i polityki wielkich mocarstw.

Z pomocą Afryce przychodzą kraje wysokorozwinięte. Organizacja Narodów Zjednoczonych organizuje misje pokojowe oraz prowadzi różnego rodzaju pakietu pomocowe dla mieszkańców Czarnego Lądu. Niestety nie zawsze jej działania są efektywne. Historia udokumentowała przypadki, kiedy interwencja ONZ była niewystarczająca. Wystarczy wspomnieć Sudan, który na oczach społeczności międzynarodowej rozpadł się w tydzień; Rwandę, w której przez prawie 100 dni bezkarnie mordowały się plemiona Tutsi i Hutu oraz Kongo, które nadal zdaje się być „jądrem ciemności”. Czy mając na uwadze sromotne porażki ONZ, można mówić, że jest strażniczką międzynarodowego bezpieczeństwa i gwarantem pokoju? Z pewnością organizacja aspiruje do tego miana i ma ku temu predyspozycje. W ocenie autora tej pracy, ONZ potrzebuje jednak reformy. Mandat misji pokojowych powinien legitymizować więcej szeroko aspektowych i konkretnych działań. Uprawnienia „błękitnych hełmów” powinny zostać rozszerzone, tak by mogli szybko i pewnie podejmować interwencje; bez zastanawiania się, czy mogą lub nie mogą czegoś zrobić. W ocenie autora pracy, ONZ zamiast wydawać rezolucje, które jedynie sygnalizują problem, a nie rozwiązują go, powinna skupić się na praktycznym działaniu. Karta NZ przypomina skansen – część jej zapisów nijak nie odnosi się do realiów rzeczywistości, w której obecnie żyjemy.

Praca poświęcona jest przede wszystkim Polakom, którzy pod egidą Organizacji Narodów Zjednoczonych biorą udział w misjach pokojowych w Afryce. Jednym z ambitniejszych zadań jakie realizowały Siły Zbrojne RP było zapewnienie opieki medycznej w Egipcie poprzez utworzenie Polskiego Szpitala Polowego. Z poczuciem ogromnej odpowiedzialności wiązała się funkcja powierzona Polakom podczas operacji w Kongo – nasi żołnierze chronili Dowództwo Sił UE i lotniska w Kinszasie oraz dbali o bezpieczeństwo personelu międzynarodowego. Za największe osiągnięcie „błękitnych hełmów” z Polski uznać należy zastosowanie komputerowego systemu ewidencji magazynowej podczas misji w Namibii. Nowatorski pomysł został zaaprobowany przez Narody Zjednoczone i doceniony za prostotę, logiczność i przydatność. Reasumując, Polacy wpisali się w historię misji pokojowych jako zdyscyplinowani, sumienni i wzorowi żołnierze.

„Błękitne hełmy” z kraju nad Wisłą wspierały siły ONZ w misjach pokojowych UNEF II w Egipcie, UNTAG w Namibii, MINURSO w Saharze Zachodniej, UNOMIL i UNMIL w Liberii, UNAMIR w Rwandzie, UNAVEM III i MONUA w Angoli, MONUC i MONUSCO w Kongo, UNMEE w Etiopii i Erytrei, MINUCI i UNOCI na Wybrzeżu Kości Słoniowej, UNMIS w Sudanie i UNMISS w Sudanie Południowym oraz MINURCAT w Czadzie i Republice Środkowoafrykańskiej. Zaskoczeniem dla autora pracy jest fakt, iż mandaty wszystkich powyższych operacji były bardzo do siebie zbliżone. Żołnierze wypełniali podobne zadania, a w każdej z nich nieśli pomoc humanitarną ludności cywilnej.

Zadziwiający jest także brak szczegółowych danych dotyczących działalności „błękitnych hełmów” na misjach pokojowych ONZ. Informacje dostępne na oficjalnej stronie organizacji są raczej ogólnikami i suchymi danymi statystycznymi. Z kolei Ośrodek Informacji ONZ w Warszawie jedynie je powieliła, tłumacząc na język polski. Na ich podstawie praktycznie niemożliwa jest analiza efektywności poszczególnych operacji pokojowych, ponieważ na próżno szukać informacji na czym konkretnie polegało każde zadanie mandatowe i w jakim stopniu zostało zrealizowane.

Zbyt mało mówi się o „błękitnych hełmach”. Wzmianki o nich pojawiają się w Sieci głównie w kontekście ich grzechów popełnianych na misjach. Możemy przeczytać o gwałtach, przemytach i korupcji, ale trudno dotrzeć do informacji o konkretnej, wymiernej pomocy żołnierzy. Czy ich działania zmieniły życie Afrykanerów? Czy wspierając mieszkańców Czarnego Lądu jednorazowo dają im „rybę”, czy też uczą jak „łowić” samemu? Czy mieszkańcy zagrożonych rejonów czują się bezpieczniej mając świadomość, że na ich terenie stacjonują „błękitni żołnierze”? Pytania pozostają bez odpowiedzi, są polem do dalszej analizy.

Nasuwa się jeszcze jedno zagadnienie – na ile działania żołnierzy sił ONZ są powielaniem standardów i schematów stosowanych w Europie? Jak zostało to wielokrotnie zaznaczone, rzeczywistość tych dwóch kontynentów jest diametralnie różna. Dlatego rozwiązania problemów z powodzeniem implementowane na Zachodnie, mogą zupełnie nie przyjąć się na Czarnym Lądzie. Być może główną przyczyną niepowodzeń ONZ jest właśnie nieco bezmyślne kopiowanie europejskich pomysłów na podłoże Afryki.

Trudno zrozumieć Afrykę – kontynent kontrastów, różnorodności i niewiadomej. By właściwie wyjaśnić to co dzieje się w poszczególnych państwach, należałoby tamtejszą rzeczywistość nie tylko zobaczyć, ale poznać; nie oceniać, a zaakceptować. Autor posłuży się najprostszym przykładem na podstawie osobistych doświadczeń w Ugandzie. Tam miotły zrobione są z patyków, pierze się ręcznie używając niebieskiego mydła w kostce, a ubrania suszy się na trawie. Może być to szokujące, ale jeśli pozbędzie się myślenia, że w Polsce mamy odkurzacze, pralki i suszniki, łatwiej będzie się z tym oswoić. Afryka nigdy nie będzie taka jak Europa. Czarny Ląd nie jest ani gorszy, ani lepszy. Jest po prostu inny. Europejczycy powinni nauczyć się tę inność szanować.

BIBLIOGRAFIA

1. Opracowania szczegółowe:

A. Wydawnictwa książkowe:

- **Bednarski Z.**, (2006). *Polacy w służbie pokoju*, Wydawnictwo GAMB, Warszawa.
- **Cohn – Sherbok D., El – Alami D.**, (2002). *Konflikt palestyński – izraelski*, Państwowy Instytut Wydawniczy, Warszawa.
- **Gągor F., Paszkowski K.**, (1998). *Międzynarodowe operacje pokojowe w doktrynie obronnej RP*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Warszawa.
- **Ilibagiza Immacule.**, *Ocalona aby mówić. Wstrząsająca opowieść kobiety, która przeżyła ludobójstwo w Ruandzie*
- **Kiwerska J.**, (1985). *Afryka: źródła sukcesów i klęsk*, Krajowa Agencja Wydawnicza, Poznań.
- **Kozaczuk W.**, (1978). *Misje pokojowe wojska polskiego 1953 – 1978*, Wydawnictwo Ministerstwa Obrony Narodowej, Warszawa.
- **Latoszek E., Proczek M.**, (2001). *Organizacje Międzynarodowe założenia, cele, działalność. Podręcznik akademicki*, ELIPSA, Warszawa.
- **Marcinkowski Cz.**, (2005). *Wojsko polskie w operacjach międzynarodowych na rzecz pokoju*, wydawnictwo M.M, Warszawa.
- **Parzymies S., Popiuk – Rysińska I.**, (1998). *Polska w organizacjach międzynarodowych*, Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa.
- **Pisarscy K. i Z. (red.)**, (2002). *Szanse i zagrożenia polskiej polityki zagranicznej – opinie młodego pokolenia*, MEDITON, Warszawa.
- **Pokruszyński W.**, (2010). *Teoretyczne aspekty bezpieczeństwa*, Wydawnictwo WSGE, Józefów.
- **Redakcja.**, (2002). *Polacy w służbie pokoju 1953 – 2003*, Agencja Wydawnicza CB, Warszawa.
- **Rydzkowski J.**, (2012). *Organizacja Narodów Zjednoczonych przewodnik polityczny*, BLACK UNICORN, Jastrzębie Zdrój.
- **Siwek H. SDS**, (2009). *Krwawiące drzewo*, Wydawnictwo SALWATOR, Kraków.

- **Stańczyk J.**, (1996). *Współczesne pojmowanie bezpieczeństwa*, Instytut Studiów Politycznych Polskiej Akademii Nauk, Warszawa.
- **Symonides J.**, (2006). *Organizacja Narodów Zjednoczonych: bilans i perspektywy*, Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa.

B. Wydawnictwa książkowe on-line:

- **Dobrowolska – Polak J.** (2008). *Międzynarodowa solidarność. Operacje pokojowe ONZ, NATO i UE*, Instytut Zachodni, Poznań.
http://www.iz.poznan.pl/news/125_pp%20nr%203%20P.pdf
- **Mierzejewski D.J.** (2011). *Bezpieczeństwo międzynarodowe wybrane problemy e-skrypt*, PWSZ, Piła.
<http://documents.pageflip-flap.com/LgtFHMUEaEwJWzbtD#.U1uytldiIZU=&p=2&z=0>
- **Jankowski D.** (2009), *Biuletyn opinie*, nr 37, Fundacja Aleksandra Kwaśniewskiego AMICUS EUROPAE.
<http://fae.pl/biuletynopiniekonfliktwangolihistoriaterazniejszoscprzyszosc.pdf>

C. Artykuły i czasopisma:

- **Jankowski M. (red. naczelny)**, (2005), *National Geographic Polska – Afryka*, nr 9 (72).

D. Artykuły dostępne on-line:

- **Badowski I., Latuch M.**, *Rok 1994 – Międzynarodowy Rok Rodziny*,
<http://akson.sgh.waw.pl/~lijas/archiwum/011/t3.htm>
- **Bitala M.**, *Grzechy aniołów stróżów*,
<http://www.polityka.pl/tygodnikpolityka/swiat/226713,1,zolnierze-onz-i-ich-grzechy.read>
- **Biuro Bezpieczeństwa Narodowego**, *Strategia udziału Sił Zbrojnych RP w operacjach międzynarodowych*, <http://www.bbn.gov.pl/pl/publikacje-i-dokumenty/dokumenty/2827,dok.html>

- **Blair D.**, *Plemienna rzeź w najmłodszym kraju świata*, cyt. za:
<http://wiadomosci.onet.pl/prasa/plemienna-rzez-w-najmlodszy-kraju-swiata/hnfkf>
- **Ciechanowski G.**, *PKW UNTAG*, <http://skmponz.szczecin.pl/pkw-untag/>
- **Ciechanowski G.**, *UNEF II*, <http://skmponz.szczecin.pl/unef-ii/>
- **Dziubdziela A.**, *Czy świat potrzebuje jeszcze ONZ?*,
<http://www.stosunkimiedzynarodowe.pl/czy-%C5%9Bwiat-potrzebuje-jeszcze-onz>
- **Fenrych P.**, *Międzynarodowy Rok Rodziny*,
<http://www.niedziela.pl/artukul/110090/nd/Miedzynarodowy-Rok-Rodziny>
- **Howden D.**, *South Sudan: the state that fell apart in a week*,
<http://www.theguardian.com/world/2013/dec/23/south-sudan-state-that-fell-apart-in-a-week>
- **Jagielski W.**, *Kongo wciąż jest „jądrem ciemności”*,
<http://wyborcza.pl/dziennikarze/1,84009,4866474.html>
- **Jagielski W.**, *Nikt nie może pomóc Kongu*,
http://wiadomosci.gazeta.pl/wiadomosci/1,114881,5904660,Nikt_nie_moz_e_pomoc_Kongu.html
- **Jagielski W.**, *Polacy w piekle Czadu*,
<http://wiadomosci.gazeta.pl/wiadomosci/1,114881,4584348.html>
- **Jagielski W.**, *Polscy żołnierze w ryzykownej operacji w Kongo*,
<http://wiadomosci.gazeta.pl/wiadomosci/1,114881,3412617.html>
- **Juźwik Cz.**, *Przyszłość misji pokojowych*, <http://polska-zbrojna.pl/home/articleshow/10196?t=Przyszlosc-misji-pokojowych>
- **Konarski M.**, *Geneza i przebieg konfliktu na Wybrzeżu Kości Słoniowej*,
<http://www.psz.pl/tekst-734/Maciej-Konarski-Geneza-i-przebieg-konfliktu-na-Wybrzezu-Kosci-Sloniowej>
- **Kręt M.**, *Konflikt w Liberii w latach 1989 – 1997*, <http://www.psz.pl/tekst-419/Liberia-opis-konfliktu>
- **Kumanek B.**, (tłumaczenie), *Ludność cywilna pod ostrzałem – konflikt w Darfurze rozprzestrzenia się na wschodni Czad*,
http://amnesty.org.pl/no_cache/aktualnosci/strona/article/5103.html

- **Leski P.**, *Konflikt w Demokratycznej Republice Konga: Błękitne helmy i wojna trzydziestoletnia*, <http://pawelleski.blog.pl/2013/01/17/bl/>
- **Łukasik A., Sowa P.**, *Kłopot somalijski – przemyślenia na temat działań ONZ*,
http://www.mojeopinie.pl/kłopot_somalijski_przemyslenia_na_temat_dzialan_onz,3,1281998787
- **Łaszkiwicz M.**, *Opowieść o rwandyjskiej tragedii*,
http://www.konflikty.pl/a,4555,Czasy_najnowsze,Opowiesc_o_rwandyjskiej_tragedii.html
- **Miszczak M., Popławski B.**, *Misje ONZ: Namibia 1989 – 1990*,
<http://afryka.org/afryka/misje-onz--3---namibia-1980-1990,news/>
- **Młynarczyk M.**, *Wojna na Wybrzeżu Kości Słoniowej jako hamulec dla rozwoju*, <http://www.psz.pl/tekst-41060/Wojna-na-Wybrzezu-Kosci-Sloniowej-jako-hamulec-dla-rozwoju>
- **Mrówka P.**, *Kość Słoniowa skapana we krwi*, www.histmag.org/Kosc-sloniowa-skapana-we-krwi-7707
- **Pałeczka A.**, *Polskie działania w obszarze praw dziecka*,
<http://www.stosunkimiedzynarodowe.pl/polskie-dzia%C5%82ania-w-obszarze-praw-dziecka-0>
- **PAP**, *Były prezydent Liberii przed Trybunałem w Hadze*,
<http://konflikty.wp.pl/kat,1020235,title,Byly-prezydent-Liberii-przed-Trybunałem-w-Hadze,wid,11092109,wiadomosc.html>
- **PAP**, *Groźba wybuchu wojny domowej w Sudanie Południowym*,
<http://wiadomosci.onet.pl/swiat/grozba-wybuchu-wojny-domowej-w-sudanie-poludniowym/168w4>
- **PAP**, *ONZ: tysiące zabitych i prześladowanych w Sudanie Południowym*,
<http://wiadomosci.onet.pl/swiat/onz-tysiace-zabitych-i-przesladowanych-w-sudanie-poludniowym/jpnwv>
- **PAP**, *Personel ONZ molestuje dzieci w Sudanie*,
<http://www.wprost.pl/ar/99241/Personel-ONZ-molestuje-dzieci-w-Sudanie/>

- **PAP**, *Sudan Płd.: walki dwa dni po podpisaniu porozumienia pokojowego*,
<http://wiadomosci.onet.pl/swiat/sudan-pld-walki-dwa-dni-po-podpisaniu-porozumienia-pokojowego/92qj4>
- **Pięciak W.**, *Pół wieku na misjach (pokojowych)*,
<http://www2.tygodnik.com.pl/tp/2810/kraj06.php>
- **Rębała M.**, *Krwawe kakao*, <http://swiat.newsweek.pl/krwawe-kakao,75378,1,1.html>
- **Rogowicz M.**, *Czad – kraina niekończących się nieszczęść*,
<http://konflikty.wp.pl/kat,1020299,title,Czad-kraina-niekonczacych-sie-nieszczesc,wid,10849086,wiadomosc.html>
- **Rząd**, *Strategia wysyłania naszych wojsk na misje*,
<http://wiadomosci.dziennik.pl/wydarzenia/artykuly/135326,strategia-wysylania-naszyc-wojsk-na-misje.html>
- **Sękowska W.**, *Polacy w misjach pokojowych ONZ*,
<http://prezi.com/uyhyni3yagns/polacy-w-misjach-pokojowych-onz/>
- **Staniul M.**, *Afryka, zapomniany ląd*,
<http://www.stosunkimiedzynarodowe.pl/afryka-zapomniany-l%C4%85d>
- **Stróżyk J.**, *Po co nam te misje?*,
http://www.przewodnikkatolicki.pl/nr/spoleczenstwo/po_co_nam_te.html
- **Wawrzyńczak A.**, *Zanim odcięli ręce, pytali: „krótki czy długi rekaw”?*,
<http://konflikty.wp.pl/kat,1020225,title,Zanim-odcieli-rece-pytali-krotki-czy-dlugi-rekaw,wid,12558439,wiadomosc.html>
- **WP.PL**, *Kalendarium konfliktu w Czadzie*,
<http://konflikty.wp.pl/kat,1020299,title,Kalendarium-konfliktu-w-Czadzie,wid,10882872,wiadomosc.html>

E. Wywiady:

- **Kosidło A.**, *Dramatyczny los Sahary Zachodniej pod marokańskim butem*, rozmowę przeprowadził T. Bednarzak, <http://konflikty.wp.pl/kat,1020235,title,Dramatyczny-los-Sahary-Zachodniej-pod-marokanskim-butem,wid,15785215,wiadomosc.html>
- **Lusala lu ne Nkuka Luka**, *Afryka zraniony kontynent*, rozmowę przeprowadził Józef Augustyn SJ, <http://zycie-duchowe.pl/art-180.afryka-zraniony-kontynent.htm>

F. Strony internetowe:

- <http://www.abcmaroko.pl/> - strona w całości poświęcona Maroku (m.in. newsy, informacje, historia)
- <http://handelludzi.eu/> - portal o przeciwdziałaniu handlowi ludźmi
- <http://2012korczak.pl/> - Rok Janusza Korczaka, nie ma dzieci - są ludzie
- <http://mon.gov.pl/> - Ministerstwo Obrony Narodowej
- <http://www.msz.gov.pl> – Ministerstwo Spraw Zagranicznych Rzeczypospolitej Polskiej
- <http://www.pah.org.pl> – oficjalna strona Polskiej Akcji Humanitarnej
- <http://www.pg.gov.pl/> - oficjalna strona Prokuratury Generalnej
- www.prezydent.pl – oficjalna strona Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej
- <http://skmponz.szczecin.pl> – oficjalna strona Stowarzyszenia Kombatantów Misji Pokojowych ONZ
- <http://stosunki-miedzynarodowe.pl> – serwis dotyczący szeroko pojętych stosunków międzynarodowych
- <http://www.un.org> – oficjalna strona Organizacji Narodów Zjednoczonych
- <http://www.unic.un.org.pl/> - Ośrodek Informacji ONZ w Warszawie
- <http://www.unicef.pl/> - UNICEF Polska.
- <http://www.ostroda.wku.wp.mil.pl/pl/61.html> - Wojskowa Komenda Uzupełnień w Ostródzie
- <http://www.wszwolsztyn.wp.mil.pl> – Wojewódzki Sztab Wojskowy w Olsztynie

G. Dane Organizacji Narodów Zjednoczonych:

- *Angola - UNAVEM III*,
http://www.un.org/en/peacekeeping/missions/past/unavem_p.htm
- *Côte d'Ivoire – MINUCI – Mandate*,
<http://www.un.org/en/peacekeeping/missions/past/minuci/mandate.html>
- *History of peacekeeping - Post Cold War surge*,
<http://www.un.org/en/peacekeeping/operations/surge.shtml>
- *History of peacekeeping - The early years*,
<http://www.un.org/en/peacekeeping/operations/early.shtml>
- *Karta Narodów Zjednoczonych*,
wersja anglojęzyczna -
<http://www.un.org/en/documents/charter/preamble.shtml>
wersja polskojęzyczna -
http://www.unic.un.org.pl/dokumenty/karta_onz.php#6
- *Peacemaking and Conflict Prevention*,
<http://www.un.org/wcm/content/site/undpa/main/issues/peacemaking>
- *Principles of UN peacekeeping*,
<http://www.un.org/en/peacekeeping/operations/principles.shtml#noforce>
- *Peacekeeping issues*, <http://www.un.org/en/peacekeeping/issues/>
- *MINURCAT Mandate*,
<http://www.un.org/en/peacekeeping/missions/past/minurcat/mandate.shtml>
- *Namibia – UNTAG Mandate*,
www.un.org/en/peacekeeping/missions/past/untagM.htm
- *Overview of the Mission mandate*,
<http://minurso.unmissions.org/Default.aspx?tabid=9531&language=en-US>
- *Rwanda UNAMIR Mandate*,
<http://www.un.org/en/peacekeeping/missions/past/unamirM.htm>
- *UNMIL Mandate*,
<http://www.un.org/en/peacekeeping/missions/unmil/mandate.shtml>

2. Encyklopedie i słowniki:

- **Doliwa – Klepacki Z. M.** (1997). *Encyklopedia organizacji międzynarodowych*, Wydawnictwo 69', Warszawa .
- **Karwowski A. (red.)** (1972). *Leksykon PWN*, PWN, Warszawa.
- **Rydzkowski J.** (2000). *Słownik Organizacji Narodów Zjednoczonych*, Państwowe Wydawnictwo „Wiedza Powszechna”, Warszawa.
- **Sobol E.** (2001). *Popularny Słownik Języka Polskiego*, PWN, Warszawa.
- Internetowa Encyklopedia PWN - <http://encyklopedia.pwn.pl>
- Internetowy Słownik pojęć i organizacji międzynarodowych <http://www.stosunkimiedzynarodowe.info/>